[illegible]

ग्रं० सू२ ३८
श्रीसरस्वतपोथी
अभिनरंचैदनीपोथी०

॥१॥

ॐ नमः ॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ श्रीशीवशंकराभ्यां ॥ हरिः ॐ प्रहोता
जातोमहांनभोविन्नृषद्वासीददपामुपस्थे ॥ दधिर्योधायिसते
यांसियंतावसूनिविधतेतनूपाः ॥ इमंविधंतोअपांसधस्थेप
शुंननष्टंपदैरनुग्मन् ॥ गुहाचतंतमुशिजोनमोभिरिछंतोधीराभृ
गवोविंदन् ॥ इमंत्रितोभूर्यविंददिछन्वैभूवसोमूर्धन्यघ्न्यायाः ॥

सशेवृधोजातआहर्म्येषुनाभिर्युवाभवतिरोचनस्य॥मंद्रंहोतार
मुशिजोनमोभिः प्रांचंयज्ञंनेतारमध्वराणां॥ विशामकृण्वन्नरतिं
पावकंहव्यवाहंदधतोमानुषेषु॥प्रभूर्जयंतंमहांविपोधांमूराऽअ
मूरंपुरांदर्माणं॥नयंतोगर्भंवनांधियंधुर्हिरिश्मश्रुंनार्वाणंधन
र्चम्॥५॥निपस्त्यासुत्रितस्तभूयन्परिवीतोयोनौसीददंतः॥अतः

संगृभ्याविशोदमूनाविधर्मणायंत्रैरीयतेनॄन्॥ अस्याजरासोदमाम
रित्रा अर्चद्धूमासोऽअग्नयःपावकाः॥ श्वितीचयःश्वात्रासोभुरण्य
वोवनर्षदोवायवोनसोमाः॥ प्रजिह्वयाभरतेवेपोअग्निःप्रवयुना
निचेतसापृथिव्याः॥ तमायवःशुचयं [illegible] तंपावकंमंद्रंहो
तारंदधिरेयजिष्ठम्॥ द्यावायमग्निंपृथिवीजनिष्टामापस्त्वष्टाभ

१२३१

गवो यं सहोभिः ॥ ईळेन्यं प्रथमं मातरिश्वा देवास्ततक्षुर्मनवे यजत्रं ॥
यं त्वा देवा दधिरे हव्यवाहं पुरुस्पृहो मानुषासो यजत्रं ॥ स यामन्न
ग्नेः स्तुवते वयो धाः प्र देवयं न्यशसः सं हि पूर्वीः ॥ २ ॥ जगृभ्मा ते द
क्षिणमिंद्र हस्तं वसूयवो वसुपते वसूनां ॥ विद्मा हि त्वा गोपतिं शू
र गोनामस्मभ्यं चित्रं वृषणं रयिं दाः ॥ स्वायुधं स्ववसं सुनीथं चतुः स

३
रत

मुद्रंधरुणंरयीणांचर्कृत्यंशंस्यंभूरिवारमस्मभ्यं० सुब्रह्माणं
देववंतंबृहंतमुरुंगभीरंपृथुबुध्नमिंद्र। श्रुतऋषिमुग्रमभिमा।
तिषाहमस्मभ्यं० सनद्वाजंविप्रवीरंतरुत्रंधनस्पृतंशूशुवां
संसुदक्षंदस्युहनंपूर्भिदमिंद्रसत्यमस्मभ्यं० अश्वावंतंर[illegible]
नंवीरवंतंसहस्रिणंशतिनंवाजमिंद्र। भद्रव्रातंविप्रवीरंस्व

ऋ२
११२२।

त्यमस्मभ्यं॰ ६ प्रसप्तगुमृतधीतिंसुमेधांबृहस्पतिंमतिरच्छा
जिगातियऽआंगिरसोनमसोपसद्योऽस्मभ्यं॰ वनीवानोम
मदूतासऽइंद्रंस्तोमाश्चरंतिसुमतीरियानाः हृदिस्पृशोमन
सावच्यमानाऽअस्मभ्यं॰ यत्वायामिदद्धितन्नइंद्रबृहंतंक्ष
यमसमंजनानां अभितद्द्यावापृथिवीगृणीतामस्मभ्यं॰ ८ अ

॥४॥

हंभुवंवसुनःपूर्व्यस्पतिरहंधनानिसंजयामिशश्वतः॥मांह
वंतेपितरंनजंतवोहंदाशुषेविभजामिभोजनं॥अहमिंद्रोरोधो
वक्षोअथर्वणस्त्रितायगाअजनयमहेरधि॥अहंदस्युभ्यःप
रिनृम्णमाददेगोत्राशिक्षंदधीचेमातरिश्वने॥मह्यंत्वष्टावज्रम
तक्षदायसंमयिदेवासोवृजन्नपिक्रतुं॥ममानीकंसूर्यस्येवदुष्ट

२२५।

रं मामा यंति कृतेन कर्त्वेन च ॥ अहमेतं गव्ययमश्व्यं पशुं पुरीषिणं
सायकेना हिरण्ययं ॥ पुरू सहस्रा नि शिशामि दाशुषे यन्मा सोमा
किप ३ स उक्थिनो अमंदिषुः ॥४॥ अहमिंद्रो न परा जिग्य इद्धनं न मृत्यवेव त्य ३
तस्थे कदा चन ॥ सोममिन्मा सुन्वंतो याचता वसु न मे पूरवः स
ख्ये रिषाथन ॥५॥ अहमेतां छाश्वसतो द्वा द्वेंद्रं ये वज्रं युधयेकृण्व

॥५॥

ता॥आह्वयमानाँऽ२अवहन्मनाहनंदृळ्हावदन्ननमस्युर्नमस्विनः।
अभीऽइदमेकमेकोअस्मिनिष्षाळभीद्वाकिमुत्रयःकरंति॥खले
नपर्षान्प्रतिहन्मिभूरिकिम्मानिंदंतिशत्रवोनिंद्राः॥अहंगुं
गुभ्योअतिथिग्वमिष्करमिषन्नवृत्रतुरंविक्षुधारयंयत्पर्ण
यघ्नउतवाकरंजहेप्राहंमहेवृत्रहत्येअशुश्रविप्रमेनमीसाप्यइ

॥५॥

षेभुजेभूद्गवामेषेसख्याकृणुतद्विता॥ दिद्युंयदस्यसमिथेषुमं
हयमादिदेनंशंस्यमुक्थ्यंकरं॥ प्रनेमस्मिंददृशेसोमोअंतर्गोपा
नेममाविरस्थाकृणोति॥ सतिग्मशृंगंवृषभंयुयुत्संद्रुहस्तस्थौब
हुलेबद्धोअंतः॥ आदित्यानांवसूनांरुद्रियाणांदेवोदेवानांन
मिनामिधाम॥ तेमाऽभद्रायशवसेततक्षुरपराजितमस्तृतमषा

ह्मम्॥६॥अहंदांगृणतेपूर्व्यंवस्वहंब्रह्मकृणवंमह्यंवर्द्धनं॥
अहंभुवंयजमानस्यचोदितायज्वनःसाक्षिविश्वस्मिन्भरे॥
मांधुरिंद्रंनामदेवतादिवश्चग्मश्चापांचजंतवः॥अहंहरीवृष
णाविव्रतारघूअहंवज्रंशवसेधृष्ण्वाददे॥अहमत्कंकवये
शिश्नथंहथैरहंकुत्समवमाभिरूतिभिः॥अहंशुष्णस्यश्नथि

११५१

तावधर्यमंनयोरुरआर्यंनामदस्यवे॥३॥अहंपितेववेतसूंरभिष्ट
येतुग्रंकुत्सायस्मदिभंचरंधयं॥अहंभुवंयजमानस्यराजनिप्र
यद्भरेतुंयिनप्रियाधृषे॥अहंरंधयंमृगयंश्रुतर्वणेयन्मा
जिहीतवयुनीचनानुषक्॥अहंवेशंनम्रमायवेकरमहं
सव्यायपड्गृभिमरंधयं॥५॥अहंसयोनववास्त्वंबृहद्रथंसं

॥ ७ ॥

वृत्रेव दासं वृत्रहारुजं ॥ यद्वर्धयंतं प्रथयंतमानुषग्दूरे पारे रज

सोरोचनाकरं ॥ अहं सूर्यस्य परियाम्याशुभिः प्रैतशेभिर्वहमा

नऽओजसा ॥ यन्मासावोमनुषऽआह निर्णिजऋधक्कृषे दासं

कृत्व्यं हथैः ॥ अहं सप्तहा नहुषो नहुष्टरः प्राश्रावयं शवसा

तुर्वशं यदुं ॥ अहं न्यन्यं सहसा सहस्करं नव व्राधतो नवतिं

श्री

११७८

Takshashila Project

च वक्षयं ।। अहं सप्त स्रवतो धारयं वृषा द्रवित्न्वः पृथिव्यां सीरा ऽअ
धि ।। अहमर्णांसि वि तिरामि सुक्रतुर्युधा विदं मनवे गातुमिष्टये ।।
अहं तदासु धारयं यदासु न देवश्चन त्वष्टाधारयद्रुशत् ।। स्पार्हं ग धा
वामूधःसु वक्षणास्वा मधोर्मधु श्वात्र्यं सोममाशिरं ।। एवा देवाँ इं
द्रो विव्ये नॄन्प्रच्यौत्नेन मघवा सत्यराधाः ।। विश्वेत्ता ते हरिवः शची

वेभितुरासःस्वयशोगृणंति॥८॥प्रवोमहेमंदमानायांधसोर्चावि
श्वानरायविश्वाभुवे॥इंद्रस्ययस्यसुमखंसहोमहिश्रवोनृम्णंच
रोदसीसपर्यतः॥सोचिन्नुसख्यानर्यइनस्तुतश्चर्कृत्यइंद्रो
मावतेनरे॥विश्वासुधूर्षुवाजकृत्येषुसत्पतेवृत्रेवाप्स्वा॥ऽभिशू
रमंदसे॥केतेनरइंद्रयेतऽइषेयेतेसुम्नंसधन्यं१मियक्षान्॥

केतेवाजायासुर्यायहिन्विरेकेअप्सुस्वासूर्वरासुपौंस्ये॥भुवस्त्वमिं
द्रब्रह्मणामहान्भुवोविश्वेषुसवनेषुयज्ञियः॥भुवोनॄंश्च्यौत्नोवि
श्वस्मिन्भरेज्येष्ठश्चमंत्रोविश्वचर्षणे॥अवानुकंज्यायान्यज्ञवन
सोमहींतओमात्रांकृष्टयोविदुः॥असोनुकमजरोवर्द्धाश्चविश्वे
देतासवनातूतुमाकृषे॥एताविश्वासवनातूतुमाकृषेस्वयंसूनो

सहसोयानिदधिषे॥वरायतेपात्रंधर्मणेतनायज्ञोमंत्रोब्र
ह्मोद्यतंवचः॥येतेविप्रब्रह्मकृतःसुतेसचावसूनांचवसु
नश्चदावनेप्रतेसुम्नस्यमनसापथाभुवन्मदेसुतस्यसोम्य
स्यांधसः॥७॥महत्तदुल्बंस्थविरंतदासीद्येनाविष्टितः
प्रविवेशिथापः॥विश्वाऽअपश्यद्बहुधातेअग्नेजातवेद

स्तन्वो देव ऽएकः ॥ को मा ददर्श कतमः स देवो यो मे त
न्वो बहुधा पर्यपश्यत् ॥ क्वाह मित्रावरुणा क्षियंत्यग्नेर्विश्वाः
समिधो देवयानीः ॥ ऐछाम त्वा बहुधा जातवेदः प्रविष्टमग्ने अ
प्स्वोषधीषु ॥ तं त्वा यमो ऽचिकेच्चित्रभानो दशांतरुष्यादति
रोचमानं होत्रादहं वरुण विभ्यदायन्नेदेव मा युनजन्नत्र देवाः ॥

१२०॥

तस्यमेतन्वोबहुधानिविष्टाएतमर्थंनचिकेताहमग्निः
॥एहिमनुर्देवयुर्यज्ञकामोरंकृत्यातमसिक्षेष्यग्ने॥सु
गान्पथःकृणुहिदेवयानान्वहहव्यानिसुमनस्यमानः॥५॥
॥६॥अग्नेःपूर्वेभ्रातरोअर्थमेतंरथीवाध्वानमन्वावरीवुः॥
तस्माद्भियावरुणदूरमायंगौरोनक्षेप्नोरविजेज्यायाः॥कु

२

२२१०७।

मस्तुऽआयुरजरंयदग्नेयथायुक्तोजातवेदोनरिष्याः॥अथा
वहासिसुमनस्यमानोभागंदेवेभ्योहविषःसुजात॥प्रया
जान्मेअनुयाजांश्चकेवलानूर्जस्वंतंहविषोदत्तभागं॥घृ
तंचापांपुरुषंचौषधीनामग्नेश्चदीर्घमायुरस्तुदेवाः॥तव
प्रयाजाअनुयाजाश्चकेवल ऊर्जस्वंतोहविषंसंतुभागाः॥

Takshashilla Project

॥२१॥

तवाग्नेयज्ञो३यमस्तुसर्वस्तुभ्यंनमंतांप्रदिशश्चतस्रः
॥११॥ विश्वेदेवाःशास्तनमायथेहहोतावृतोमनवैयंनि
षद्यप्रमेब्रूतभागधेयंयथावोयेनपथाँव्यमावोवहानि॥
अहंहोतान्यसीदंयजीयान्विश्वेदेवामरुतोमाजुनंति॥
अहरहरश्विनाध्वर्यवंवांब्रह्मासमिद्भवतिसाहुतिर्वाम्

२२९९२।

अयंयोहोताकिरुसयमस्यकमप्यूहेयत्समंजंतिदेवाः॥अहर
र्जायतेमासिमास्यथादेवादधिरेहव्यवाहं॥मांदेवादधिरेह
व्यवाहमपम्लुक्तंबहुकृच्छ्राचरंतं॥अग्निर्विद्वान्यज्ञंनःक
ल्पयातिपंचयामंत्रिवृतंसप्ततंतुं॥आवोयक्ष्यमृतत्वंसुवीरं
यथावोदेवावरिवःकराणि॥आबाह्वोर्वज्रमिंद्रस्यधेयामथे

प

।।१२।। माविश्वाःपृतनाजयाति।। त्रीणिशतात्रीसहस्राण्यग्निंत्रिंश
च देवानवचासपर्यन्।।औक्षन्घृतैरस्तृणन्बर्हिरस्माआ
दिद्धोतारन्न्यसादयंत।।२।।यमैध्मामनसासो३यमागाघृ
स्यविद्वान्ऋषभ्रिकित्वान्।।सनोयक्षद्देवतातायजीयान्नि
हिषत्सदंतरःपूर्वोऽअमृतः।।अराधिहोतानिषदायजीयानभि ।।१९२।

प्रयासिसुधितानिहिख्यत्॥यजामहेयज्ञियान्हंतदेवाँऽ२ईळा
महाईड्याँ२आज्येन॥साध्वीमकर्देववीतिंनोअद्ययज्ञस्यजिह्वा
मविदामगुह्याम्॥सआयुरागात्सुरभिर्वसानोभद्रामकर्देवहूतिं
नोअद्य॥ [illegible] तदद्यवाचःप्रथमंमसीययेने
नासुराँऽ२अभिदेवाऽअसाम॥उर्जादउतयज्ञियासःपंचजनाम

२॥

मेहोत्रंजुषध्वं॥पंचजनाममहोत्रंजुषंतां॥गोजाताउतयेयज्ञियासः॥
पृथिवीनःपार्थिवात्पात्वंहसोंतरिक्षंदिव्यात्पात्वस्मान्॥३॥तंतुं
तन्वन्रजसोभानुमन्विहिज्योतिष्मतःपथोरक्षधियाकृतान्॥अनु
ल्बणंवयतजोगुवामपोमनुर्भवजनयादैव्यंजनं॥अक्षानहोनह्य
तनोतसोम्याइष्कृणुध्वंरशनाऽ३तपिंशत॥अष्टावंधुरंवहताभितोरथं

श्र

२२५३७

येनदेवासोअनयंनभिप्रियम्॥अश्मन्वतीरीयतेसंरभध्वमुत्तिष्ठतप्रत
रतासखायः॥अत्राजहामयेअसंनशेवाः।शिवान्वयमुत्तरेमाभिवाजान्॥
त्वष्टामायावेदपसामपस्तमोबिभ्रत्पात्रादेवपानानिशंतमा॥शिशी
तेनूनंपरशुंस्वायसंयेनवृश्चादेतशोब्रह्मणस्पतिः॥सतोनूनंकवयः
संशिशीतवाशीभिर्याभिरमृतायतक्षथ॥विद्वांसःपदागुह्यानिकर्तन

॥२५॥

येनदेवासोऽअमृतत्वमानशुः॥गर्भेयोषामदधुर्वत्समासन्यपीच्येन
मनसोतजिह्वया॥सविश्वाहासुमनायोग्याअभिसिषासनिर्वनतेका
रइऽज्जितिम्॥११॥तांसुतेकीर्त्तिंमघवन्महित्वायत्त्वाभीतेरोदसीऽ
अह्वयेतां॥प्रावोदेवाँआतिरोदासमोजःप्रजायैत्वस्यैयदशिक्षइंद्र॥
यदचरस्तन्वावावृधानोबलानींद्रप्रब्रुवाणोजनेषु॥मायेत्सातेया

॥१५॥

नियुद्धान्याहुर्नाद्यशत्रुंननुपुराविवित्से॥कउनुतेमहिमनःसमस्या
स्मत्पूर्वऋषयोंतमापुः॥यन्मातरंचपितरंचसाकमजनयथास्त
न्वःस्वायाः॥चत्वारितेअसुर्याणिनामादाभ्यानिमहिषस्यसंति।
त्वमंगतानिविश्वानिवित्सेयेभिःकर्माणिमघवंचकर्थ॥त्वंवि
श्वादधिषेकेवलानियान्याविर्याचगुहावसूनि॥काममिन्मेमघ

२५॥

दुन्मावितारीरत्वमोता तात्वमिंद्रासिदाता॥ योअदधाज्ज्योति
षिज्योतिरंतर्योअसृजन्मधुना संमधूनि॥ अधप्रियंशूषमिं
द्रायमन्मब्रह्मकृतोबृहदुक्थादवाचि॥५॥ दूरेतंनामगु
ह्यंपराचैर्यत्वाभीतेअह्वयेतांवयोधै॥ उदस्तभ्नाःपृथिवींद्या
मभीकेभ्रातुःपुत्रान्मघवंतित्विषाणः॥ महत्तन्नामगुह्यंपुरु

११९५॥

समनेबहूनांयुवानंसंतंपलितोजगार ॥ देवस्यपश्यकाव्यंमहित्वा
द्यामम्मारसह्यःसमान ॥५॥ इत्यष्टुः ॥ शाक्मनाशाकोऽअरुणः
सुपर्णआयोमहःशूरःसनादनीळः ॥ यच्चिकेतसत्यमित्तन्नमो
घंवसुस्पार्हमुतजेतोतदाता ॥ ऐभिर्ददेवृष्ण्यापौंस्यानियेभि
रौक्षद्वृत्रहत्यायवज्री ॥ येकर्मणःक्रियमाणस्यमह्नऋतेकर्ममुद

१२९५११

समनेवहूनांयुवानं संतंपलितोजगार॥देवस्यपश्यकाव्यंमहित्वा
द्याममारसह्यःसमान॥६॥इत्यर्द्धः॥शाक्मनाशाकोऽअरुणः
सुपर्णः आयोमहःशूरःसनादनीळः॥यच्चिकेतसत्यमित्तन्नमो
घंवसुस्पार्हमुतजेतोतदाता॥ऐभिर्ददेवृष्ण्यापौंस्यानियेभि
रौक्षद्वृत्रहत्यायवज्री॥येकर्मणःक्रियमाणस्यमह्नऋतेकर्ममुद

।२९५११

जायंतदेवाः॥युजाकर्माणिजनयन्विश्वौजाऽअशस्तिहाविश्वमना
स्तुराषाट्॥पीत्वीसोमस्यदिवऽआवृधानःशूरोनिर्युधाधमद्द
स्यून्॥१७॥इदंतऽएकंपरऊतऽएकंतृतीयेनज्योतिषासंविशस्व
॥संवेशनेतन्वश्चारुरेधिप्रियोदेवानांपरमेजनित्रे॥तनूष्टेवा
जिंतन्वंनयंतीवाममस्मभ्यंधातुशर्मतुभ्यं॥अह्रुतोमहोधरुणा

यदेवान्दिवीवज्योतिःस्वमामिमीयाः॥ वाज्यसिवाजिनेनासुवे
नीःसुवितस्तोमंसुवितोदिवंगाः॥ सुवितोधर्मप्रथमानुसत्यासु
वितोदेवान्सुवितोनुपत्म॥ महिम्नएषांपितरश्चनेशिरेदेवाः
देवेष्वदधुरपिक्रतुं॥ समविव्यचुरुतयान्यत्विषुरैषांतनूषुनिवि
विशुःपुनः॥ सहोभिर्विश्वंपरिचक्रमूरजःपूर्वाधामान्यमितामि

नावा न क्षोदः प्रदिशः पृथिव्याः स्वस्तिभिरति दुर्गाणि विश्वा२

मीनाः॥ तनूषु विश्वा भुवना नि येमिरे प्रासारयंत पुरुध प्रजाऽअ
नु॥ द्विधा सूनवो सुरं स्वर्विदमास्थापयंत तृतीयेन कर्मणा स्वां
प्रजां पितरः पित्र्यं सह आवरेष्वदधु स्तंतुमाततं॥ स्वां प्रजां बृहदुक्थो तं
महित्वावरेष्वदधादा परेषु॥१८॥ मा प्र गाम पथो वयं मा यज्ञादिं
द्र सोमिनः॥ मांतस्थुर्नोऽअरातयः॥ यो यज्ञस्य प्रसाधनस्तंतुर्देवे

म १

॥२८॥ ष्वांततः॥तमाहुतंनशीमहिंनोन्वाहुवामहेनाराशंसेनसोमेन॥
पितॄणांचमन्मभिः॥आतऽएतुमनःपुनःक्रत्वेदक्षायजीवसे॥ज्योक्च
सूर्यंदृशे॥पुनर्नःपितरोमनोददातुदैव्योजनः॥जीवंव्रातंसचेम
हि॥वयंसोमव्रतेतवमनस्तनूषुबिभ्रतः॥प्रजावंतःसचेमहि॥१८॥
यत्तेयमंवैवस्वतंमनोजगामदूरकं॥तत्तऽआवर्त्तयामसीहक्षया

॥१९॥

यजीवसे॥ यत्ते दिवं यत्पृथिवीं मनो ०॥ तत्त०॥ यत्ते भूमिं चतुर्भृष्टिं मनो ॥०
तत्त०॥ यत्ते चतस्रः प्रदिशो मनो ॥०॥ तत्त ०॥ यत्ते समुद्रमर्णवं मनो ०
तत्त॥ यत्ते मरीचीः प्रवतो मनो ० तत्त ०॥२०॥ यत्तेऽअपो यदोषधी
र्मनो॥०॥ तत्त०॥ यत्ते सूर्यं यदुषसं [illegible] मनो ०॥ तत्त०॥ यत्ते भूतं
च भव्यं च मनो ०॥ तत्त०॥२१॥ प्रतार्यायुः प्रतरं नवीयस्थातारेव क्रतु

२ यत्ते पर्वतान्बृहतो मनो ०
यत्ते विश्वमिदं जगन्मनो ०२

।१९॥

मतारथस्य ॥ अधच्यवान ऽ उत्तवीत्यर्थं परातरं सुनिरृतिर्जिहीतां
॥ सामन्नु राये निधिमन्न्वंनं करामहे सुपुरुधश्रवांसि ॥ ता नो विश्वा
म नि जरितामत्तु परातरं सु॰ ॥ अभीष्वर्यः पौंस्यैर्भवेम द्यौर्न भूमिं गिरयो
र्नज्रान् ॥ ता नो विश्वानि जरिता चिकेत पा॰ ॥ मोषुणः सोम मृत्यवे परा
दाः पश्येम नु सूर्यमुच्चरंतं ॥ द्युभिर्हितो जरिमा सू नो ऽ अस्तु प

।।१९।

सुनिर्ऋतिर्जिहीतां॥

रातरं [illegible] ॥ असुनीतेमनोऽस्मासुधारयजीवातवेसुप्रतिरान

ऽआयुः॥रारंधिनःसूर्यस्यसंदृशिघृतेनत्वंतन्वंवर्धयस्व॥२२॥अ

सुनीतेपुनरस्मासुचक्षुःपुनःप्राणमिहनोधेहिभोगंज्योक्पश्येम

सूर्यमुच्चरंतमनुमते मृळयानःस्वस्ति॥पुनर्नोऽअसुंपृथिवीददा

तुपुनर्द्यौर्देवीपुनरंतरिक्षं॥पुनर्नःसोमस्तन्वंददातुपुनःपूषा

॥२व॥

ऋ

पथ्यां३यास्वस्तिः॥ शं रोदसी सुबंधवे यह्वीतस्य मातरा॥ भरंता
मप यद्रपो द्यौः पृथिविं क्ष्मा रपो मो षु ते किंचनाममत्॥ अव द्वके
ऽअव त्रिका दिवश्चरंति भेषजा॥ क्ष्मा चरिष्णवेककं भरताम०॥
समिंद्रेरय गामनड्वाहं यऽआवहदुशीनराण्या ऽअनः॥ भरता०॥
॥२३॥ आ जनं त्वेषसंदृशं माहीनानामुपस्तुतं॥ अगन्म बिभ्रतो न

॥२०

।।२१।।

धो

यंपिता

अयंमातायंजीवातुरागमत्।।इदंतवप्रसर्पणंसुबंधवेहिनिरिहि।।
यथायुगंवरत्रयानह्यंतिधरुणायकं।।एवादाधारतेमनोजीवा
तवेनमृत्यवेथोअरिष्टतातये।।यथेयंपृथिवीमहीदाधारेमान्व
नस्पतीन्।।एवा०।।यमादहंवैवस्वतात्सुबंधोर्मनऽआभरं।।जीवात
वेनमृत्यवेथोअरिष्टतातये।।न्य१ग्वातोववातिन्यक्तपतिसूर्यः।।

।।२१।।

नीचीनमघ्न्यादुहेन्यग्भवतुतेरपः॥अयंमेहस्तोभगवानयंमेभ
गवत्तरः॥अयंमेविश्वभेषजोयंशिवाभिमर्शनः॥२५॥इदमित्था
रौद्रंगूर्तवचाब्रह्मक्रत्वाशच्यामंतराजौ॥क्राणायदस्यपितरामंहने
ष्ठाःपर्षत्पक्थेअहन्नासप्तहोतॄन्॥सइद्दानायदभ्यायवन्वंच्य[illegible]नः वा
सूदैरमिमीतवेदिम्॥तूर्वयाणोगूर्तवचस्तमःक्षोदोनरेतइतूत ऊ

॥२२॥ सिंचत्॥ मनोनयेषुहवनेषुतिग्मंविपःशच्यावनुथोद्रवंता॥
आयःशर्याभिस्तुविनृम्णोअऽस्याश्रीणीतादिशंगभस्तौ॥ कृष्णा
यद्गोष्वरुणीषुसीदद्दिवोनपाताश्विनाहुवेवाम्॥ वीतंमेयज्ञमा
गतंमेअन्नंववन्वांसानेषमस्मृतध्रू॥ प्रथिष्टयस्यवीरकर्ममिष्ण
दनुष्ठितंनुनर्योअपौहत्॥ पुनस्तदावृहतियत्कनायादुहितु १२२२॥

राअनुभृतमनर्वा॥ २६॥ मध्यायत्कर्त्वमभवदभीकेकामंकृण्वाने
पितरियुवत्याम्॥ मनानग्रेतोजहतुर्वियंतासानोनिषिक्तंसुकृत
स्ययोनौ॥ पितायत्स्वांदुहितरमधिष्कन्क्ष्मयारेतःसंजग्मानोनिषिं
चत्॥ स्वाध्योजनयन्ब्रह्मदेवावास्तोष्पतिंव्रतपांनिरतक्षन्॥ सईं
वृषानफेनमस्यदाजौस्मदापरैदपदभ्रचेताः॥ सरत्पदानदक्षिणाप

नद१

रावृङ्नतानुमेपृशन्योजगृभ्रे॥मक्षूनवह्निःप्रजायाऽउपब्दिरग्निं
नंनग्नऽउपसीददूधः॥सनितिध्मंसनितोतवाजंसधर्ताजज्ञेस
हसायवीयुत्॥मक्षूकनायाःसख्यंनवग्वाऋतंवदंतऋतयुक्ति
मग्मन्॥द्विबर्हसोयउपगोपमागुरदक्षिणासोऽअच्युतादुदुक्षन्
॥२७॥मक्षूकनायाःसख्यंनवीयोराधोनरेतऋतमित्तुरण्यन्॥

शुचियत्तेरेक्णऽआयजंतसबर्दुघायाः पयऽउस्रियायाः ॥ पृक्षा
यतृश्वाविधुंतावृधंतेतिब्रवीतिवक्तरीररारणः ॥ वसोर्वसुत्वाकार
वोनेहाविश्वंविवेष्टिद्रविणमुपक्षु ॥ तदिन्वस्यपरिषद्वानोऽअग्मन्पुरू
सदंतोनार्षदंबिभित्सन् ॥ विशुष्णस्यसंग्रथितमनर्वाविदत्पुरुप्रजा
तस्यगुहायत् ॥ भर्गोहनामोतयस्यदेवाः स्वर्णयेत्रिषधस्थेनिषेदुः ॥

अग्निर्हनामोतजातवेदाः श्रुधीनोहोतर्ऋतस्यहोताध्रुक्‌ ॥ उतस्यामेरौद्रा
वर्चिमंतानासत्याविंद्रगूर्त्तयेयजध्यै ॥ मनुष्वद्वृक्तवर्हिषेरराणामंदू
हितप्रयसाविक्षुयज्यू ॥२८॥ अयंस्तुतोराजावंदिवेधाअपश्चवि
प्रस्तरतिस्वसेतुः ॥ सकक्षीवंतंरेजयत्सोअग्निंनेमिन्नचक्रमर्वतोर
घुद्रुं सद्विबंधुर्वैतरणोयष्टासबर्धुंधेनुमस्वंदुहध्यै ॥ संयन्मित्रावरु

णावृंजउक्थैर्ज्येष्ठेभिरर्यमणंवरूथैः॥तद्बंधुःसूरिर्दिवितेधियं
धानाभानेदिष्ठोरपतिप्रवेनन्त्सानोनाभिःपरमास्यवाघाहंतत्प
श्चाकतिथश्चिदास॥इयंमेनाभिरिहमेसधस्थमिमेमेदेवाऽअ
यमस्मिसर्वः॥द्विजाअहप्रथमजाऋतस्येदंधेनुरदुहज्जाय ऊा२
माना॥अधासुमंद्रोऽअरतिर्विभावावस्यतिद्विवर्त्तनिर्वनेषाट्॥कु

॥२६॥ र्ध्वा यच्छ्रेणिर्न शिशुर्दन्मक्षू स्थिरं शेवृधं सूत माता ॥२०॥ अधा गा २५॥
३ व उपमातिं कनायाऽअनु श्वान्तस्य कस्य चित्परेयुः ॥ श्रुधि त्वं सुद्र
विणो नस्त्वं याळाश्वघ्नस्य वावृधे सूनृताभिः ॥ अध त्वमिंद्र विद्ध्य
स्मान्महो राये नृपते वज्रबाहुः ॥ रक्षा च नो मघोनः पाहि सूरीनेने
हसस्ते हरिवोऽअभिष्टौ ॥ अध यद्राजाना गविष्टौ सरत्सरण्युः कारवे जरण्युः ॥

विप्रःप्रेष्ठःसह्येषांबभूवपराचवक्षदुतपर्षदेनान्॥अधान्वस्यजे
न्यस्यपुष्टौवृथारेभंतईमहेतदूनु॥सरण्युरस्यसूनुरश्वोविप्रश्चासि
श्रवसश्चसातौ॥युवोर्यदिसख्यायास्मेशर्द्धायस्तोमंजुजुषेनम
स्वान्विश्वत्रयस्मिन्नागिरःसमीचीःपूर्वीवगातुर्दाशत्सूनृतायै॥
सगृणानोअद्भिर्देववानितिसुबंधुर्नमसासूक्तैः॥वर्द्धदुक्थैर्व

Digitized by Vaidika Bharata/Suparna Trust, Maujipur, New Delhi.

॥२६॥ चो॑भि॒रा हि नू॒नं व्य॒ध्वै॑ति॒ पय॑सऽ उ॒स्त्रिया॑याः॥ तऽ ऊ॒षु णो॑ म॒हो य॑ज ॥२६॥
त्रा॑ भू॒त दे॑वा॒सऽ ऊ॒तये॑ स॒जोषाः॑॥ ये वा॒जाँ॑ऽ अन॑यता वि॒यंतो॒ ये स्था॑
नि॒चे॒तारो॒ अमू॑राः॥३०॥ इति शाकलसंहितायां अष्टमाष्टके प्रथमो ध्या
य॥॥ ॥ॐ ये य॒ज्ञेन॒ दक्षि॑णया॒ सम॑क्ता॒ इंद्र॑स्य स॒ख्यम॑मृत॒त्वमा॑
न॒श॥ तेभ्यो॑ भ॒द्रमं॑गिरसो वो॒ऽ अस्तु॒ प्रति॑ गृभ्णीत मान॒वं सु॑मेधसः॥

रं

यउदाजन्पितरोगोमयंवस्वृतेनाभिंदन्परिवत्सरेवलं॥दीर्घायुत्व
मंगिरसोवोअस्तुप्रतिगृभ्णीतमा०॥यऽऋतेनसूर्यमारोहयंदिव्य
प्रथयन्पृथिवींमातरंवि॥सुप्रजास्त्वमंगिरसोवोअस्तुप्रति०॥अ
यंनाभावदतिवल्गुवोगृहेदेवपुत्राऋषयस्तच्छृणोतन॥सुब्रह्म
ण्यमंगिरसोवोऽअस्तुप्रति०॥विरूपासऽइदृषयस्तइद्गंभीरवेपसः॥

॥२७॥

तेअंगिरसःसूनवस्तेऽअग्नेऽपरिजज्ञिरे॥१॥येऽअग्नेःपरिजज्ञिरे
विरूपासोदिवस्परि॥नवग्वोनुदशग्वोअंगिरस्तमःसचादेवेषु
मंहते॥इंद्रेणयुजानिःसृजंतवाघतोव्रजंगोमंतमश्विनं॥स
हस्रंमेददतोऽअष्टकर्ण्य१श्रवोदेवेष्वक्रत॥प्रनूनंजायताम
यंमनुस्तोक्मेवरोहतु॥यःसहस्रंशताश्वंसद्योदानायमंहते॥

॥२७॥

नतमश्नोतिकश्चनदिवइवसान्वारभम् ॥ सावर्ण्यस्यदक्षिणावि
सिंधुरिवपप्रथे ॥ उतदासापरिविषेस्मद्दिष्टीगोपरीणसा ॥ यदु
स्तुर्वश्चमामहे ॥ सहस्रदाग्रामणीर्मारिषन्मनुःसूर्येणास्ययतमा
नैतुदक्षिणा ॥ सावर्णेर्देवाःप्रतिरंत्वायुर्यस्मिन्नश्रांताअसनाम
वाजं ॥ २ ॥ परावतोयेदिधिषंतऽआप्यंमनुप्रीतासोजनिमाविवस्वतः ॥

॥२८॥ ययातेर्येनहुष्यस्यबर्हिषिदेवाआसतेतेअधिब्रुवंतुनः॥विश्वा
हिवोनमस्यानिवंद्यानामानिदेवाउतयज्ञियानिवः॥येस्थजा
ताअदितेरद्भ्यस्परियेपृथिव्यास्तेमइहश्रुताहवम्॥येभ्योमाता
मधुमत्पिन्वतेपयःपीयूषंद्यौरदितिरद्रिबर्हाः॥उक्थशुष्मान्वृ
षभरान्त्स्वप्नसस्ताँआदित्याँअनुमदास्वस्तये॥नृचक्षसोअ ॥२८॥

ह
निमिषंतोअर्हणाबृहद्देवासोऽमृतत्वमानशुः॥ज्योतीरथाअहि
मायाऽअनागसो दिवोवर्ष्माणंवसतेस्वस्तये॥संम्राजोयेसुवृ
धोयज्ञमाययुरपरिह्वृतादधिरेदिविक्षयं॥तांआविवासनमसा
ऋ१ सुवृक्तिभिर्महोऽआदित्यांऽअदितिंस्वस्तये॥५॥कोवस्तोमंराधतियं
जुजोषथविश्वेदेवासोमनुषोयतिष्ठन॥कोवोध्वरंतुविजाता

ऽअरंकरद्योनःपर्षदत्यंहःस्वस्तये॥येभ्योहोत्रांप्रथमामाये
जेमनुःसमिद्धाग्निर्मनसासप्तहोतृभिः॥तऽआदित्याअभयंश
र्मयच्छतसुगानेःकर्त्तसुपथास्वस्तये॥यईशिरेभुवनस्यप्रचेत
सोविश्वस्यस्थातुर्जगतश्चमंतवः॥तेनःकृतादकृतादेनसस्प
र्यद्यादेवासःपिपृता स्वस्तये॥भरेष्विंद्रंसुहवंहवामहेंहोमुचं

सुकृतंदैव्यंजनं॥अग्निंमित्रंवरुणंसातयेभगंद्यावापृथिवीमरुतः
स्वस्तये॥सुत्रामाणंपृथिवींद्यामनेहसंसुशर्माणमदितिंसुप्रणीतिं॥
देवींनावंस्वरित्रामनागसमस्रवंतीमारुहेमास्वस्तये॥४॥विश्वे
यजत्राऽअधिवोचतोतयेत्रायध्वंनोदुरेवायाअभिह्रुतः॥सत्यया
वोदेवहूत्याहुवेमशृण्वतोदेवाअवसेस्वस्तये॥अपामीवामपवि

॥३०॥ श्वामनाहुतिमपारातिंदुर्विदत्रामघायतः॥आरेदेवाद्वेषोअस्मद्यु
योतनोरुणःशर्मयच्छतास्वस्तयै॥अरिष्टःसमर्तोविश्वएधतेप्र
प्रजाभिर्जायतेधर्मणस्परि॥यमादित्यासोनयथासुनीतिभिरति
विश्वानिदुरितास्वस्तये॥यंदेवासोवथवाजसातौयंशूरसाता
मरुतोहितेधने॥प्रातर्यावाणंरथमिंद्रसानसिमरिष्यंतमारुहे ॥३०॥

मा स्वस्तये ॥ स्वस्ति नः पथ्यासु धन्वसु स्वस्त्य१प्सु वृजने स्वर्वति ॥ स्व
स्ति नः पुत्रकृथेषु योनिषु स्वस्ति राये मरुतो दधातन ॥ स्वस्तिरिद्धि
प्रपथे श्रेष्ठा रेक्णःस्वत्यभि या वाममेति ॥ सा नो ऽअमा सो अरणे
नि पातु स्वावेशा भवतु देवगोपा ॥ एवा प्लतेः सूनुरवीवृधद्वो विश्व
ऽआदित्या अदिते मनीषी ॥ ईशानासो नरो अमर्त्येनास्तावि जनो

॥१२॥

द्दिव्योगयेन ॥५॥ कथादेवानांकतमस्ययामनि सुमंतुनामशृण्व
तांमनामहे ॥ कोमृळातिकतमोनोमयस्करत्कतमऽऊती अभ्या
ववर्तति ॥ क्रतूयंति क्रतवोहृत्सुधीतयोवेनंतिवेनाःपतयं
त्यादिशः ॥ नमर्ड़िता विद्यतेऽअन्यएभ्योदेवेषुमे अधिकामाअ
यंसत ॥ नरावाशंसंपूषणमगोह्यमग्निंदेवेद्धमभ्यर्चसेगिरा ॥

॥३९॥

सूर्यामासाचंद्रमसायमंदिवित्रितंवातमुषसमक्तुमश्विना॥कथा
कविस्तुवीरवान्कयागिराबृहस्पतिर्वावृधतेसुवृक्तिभिः॥अज
एकपात्सुहवेभिर्ऋक्वभिरहिःशृणोतुबुध्न्योहवीमनि॥
दक्षस्यवादितेजन्मनिव्रतेराजानामित्रावरुणाविवाससि॥
अतूर्तपंथाःपुरुरथोऽअर्यमासप्तहोताविषुरूपेषुजन्मसु॥दी

॥३२॥

तेनोऽअर्वंतोहवनश्रुतोहवंविश्वेशृण्वंतुवाजिनोमितद्रवः॥
सहस्रसामेधसाताविवत्मनामहोयेधनंसमिथेषुजभ्रिरे॥
प्रवोवायुंरथयुजंपुरंधिंस्तोमैःकृणुध्वंसख्यायपूषणं॥तेहि
देवस्यसवितुःसवीमनिक्रतुंसचंतेसचितःसचेतसः॥त्रिः
सप्तसस्रानद्योमहीरपोवनस्पतीन्पर्वतांऽअग्निमूतये॥कृशा

॥३२॥

नुमस्तॄंतिष्यंसधस्थऽआरुद्रंरुद्रेषुरुद्रियंहवामहे॥सरस्वती
सरयुःसिंधुरूर्मिभिर्महोमहीरवसायंतुवक्षणीः॥देवीरापोमा
तरःसूदयित्न्वोघृतवत्पयोमधुमन्नोअर्चत॥उतमाताबृहद्दि
वाशृणोतुनस्त्वष्टादेवेभिर्जनिभिःपितावचः॥ऋभुक्षावा
१स जोरथस्पतिर्भगोरण्वःशंसःशशमानस्यपातुनः॥१॥मू एवःसं

दृष्टौपितुमाँइवक्षयोभद्रारुद्राणांमरुतामुपस्तुतिः॥गोभिष्या
मयशसोजनेष्वासदादेवासःइळयासचेमहि॥यांमेधियं
मरुतऽइंद्रदेवाअददातवरुणमित्रयूयं॥तांपीपयतपय
सेवधेनुंकुविद्गिरोअधिरथेवहाथ॥कुविदंगप्रतियथा
चिदस्यनःसजात्यस्यमरुतोबुबोधथ॥नाभायत्रप्रथमंसंन

२

सामहेतत्रजामित्वमदितिर्दधातुनः॥तेहिद्यावापृथिवीमातरा
महीदेवीदेवान्जन्मनायज्ञियेइतः॥उभेबिभृतउभयंभरीमभिः
पुरूरेतांसिपितृभिश्चसिंचतः॥विषाहोत्राविश्वमश्नोतिवार्यं
बृहस्पतिररमतिःपनीयसी॥ग्रावायत्रमधुषुदुच्यतेबृहदवी
वशंतमतिभिर्मनीषिणः॥एवाकविस्तुवीरवांऋतज्ञाद्रविणस्

ऋं.८५

॥३४॥

ष

र्द्रविणसश्चकानः ॥ उक्थेभिरत्र मतिभिश्च विप्रोपीपयद्ग
यो दिव्यानि जन्म ॥ एवा प्लतेः सूनुरवीवृधद्वो विश्वऽआदि
त्या अदिते मनीषी ॥ ईशानासो नरोऽअमर्त्येनास्तावि जनो
दिव्यो गयेन ॥ ८ ॥ अग्निरिन्द्रो वरुणो मित्रो अर्यमा वा
युः पूषा सरस्वती सजोषसः ॥ आदित्या विष्णुर्मरुतः स्वर्बृहत

३४॥

परब्रज

३७

त्सोमो रुद्रो अदितिर्ब्रह्मणस्पतिः॥ इंद्राग्नी वृत्रहत्येषु सत्पती मि
थो हिन्वाना तन्वा३ समोकसा॥ अंतरिक्षं मह्यापप्रुरोजसा सोमो
घृतश्रीर्महिमानमीरयन्॥ तेषां हि मह्ना महतामनर्वणां स्तोमाँ इ
यर्म्यृतज्ञा ऋतावृधां॥ ये अप्सवमर्णवं चित्रराधसस्ते नो रासंतां
महये सुमित्र्याः॥ स्वर्णरमंतरिक्षाणि रोचना द्यावाभूमी पृथिवीं

स्कंभुरोजसा॥पृक्षाइवमहयंतःसुरातयोदेवास्तवंतेमनुषाय
सूरयः॥मित्रायशिक्षवरुणायदाशुषेयासंम्राजामनसानप्रयु
छतः॥ययोर्धामधर्मणारोचतेबृहद्ययोरुभेरोदसीनाधसीवृतौ
॥५॥यागोर्वर्त्तनिंपर्येतिनिष्कृतंपयोदुहानाव्रतनीरवारतः॥
साप्रब्रुवाणावरुणायदाशुषेदेवेभ्योदाशद्धविषाविवस्वते॥दि

वर्हिसो अग्निर्जिह्वा ऋतावृध ऋतस्य योनिं विमृशंतऽ आसते ॥ द्यां
स्कभित्व्य१पऽ आ चक्रुरोजसा यज्ञं जनित्वी तन्वी३ नि मामृजुः ॥ परि
क्षिता पितरा पूर्वजावरी ऋतस्य योना क्षयतः समोकसा ॥ द्यावापृथि
वी वरुणाय सव्रते घृतवत्पयो महिषाय पिन्वतः ॥ पर्जन्यावाता वृष
भा पुरीषिणेंद्रवायू वरुणो मित्रो अर्यमा ॥ देवाँ आदित्याँऽ अदितिं हवाम

हेयेपार्थिवासोदिव्यासोअप्सुये॥त्वष्टारंवायुमृभवोयऽओहतेदेव्या
होताराउषसंस्वस्तये॥बृहस्पतिंवृत्रखादंसुमेधसऽमिंद्रियंसोमंध
नसाउईमहे॥१०॥ब्रह्मगामश्वंजनयंतऽओषधीर्वनस्पतीन्पृ
थिवींपर्वतांअपः॥सूर्यंदिविरोहयंतःसुदानवऽआर्याव्रताविसृ
जंतोअधिक्षमि॥भुज्युमंहसःपिपृथोनिरश्विनाश्यावंपुत्रंवध्रिमत्या

अजिन्वतं॥ कमद्युवंविमदायोहथुर्युवंविष्णाप्वंविश्वकायाव
सृजथः॥पावीरवीतन्यतुरेकपादजोदिवोधर्त्तासिंधुरापःसमु
द्रियः॥विश्वेदेवासःशृणवन्वचांसिमेसरस्वतीसहधीभिःपुरं
ध्या॥विश्वेदेवाःसहधीभिःपुरंध्यामनोर्यजत्राऽअमृताऋतज्ञाः
॥रातिषाचोऽअभिषाचःस्वर्विदःस्वऽर्गिरोब्रह्मसूक्तंजुषेरत॥देवा

॥३१॥

न्वसिष्ठो अमृतोन्ववंदेयोविश्वाभुवनाभिप्रतस्थुः ॥ तेनोरासं
तामुरुगायमद्ययूयंपातस्वस्तिभिःसदानः ॥ १ ॥ देवान्हुवेबृह
च्छ्रवसःस्वस्तयेज्योतिष्कृतोऽअध्वरस्यप्रचेतसः ॥ येवावृधुःप्रत
रंविश्ववेदसइंद्रज्येष्ठासोऽअमृताऋतावृधः ॥ इंद्रप्रसूतावरुण
प्रशिष्टायेसूर्यस्यज्योतिषोभागमानशुः ॥ मरुद्गणेवृजनेमन्मधी

॥३७॥

महिमाघोनेयज्ञंजनयंतसूरयः॥इंद्रोवसुभिःपरिपातुनोगयमा
दित्यैर्नोऽअदितिःशर्मयछतु॥रुद्रोरुद्रेभिर्देवोमृलयातिनस्त्व
ष्टानोग्नाभिःसुवितायजिन्वतु॥अदितिर्द्यावापृथिवीऋतंमह
दिंद्राविष्णूमरुतःस्वर्बृहत्॥देवाँऽआदित्याँअवसेहवामहेवसू
न्रुद्रान्सवितारंसुदंससम्॥सरस्वान्धीभिर्वरुणोधृतव्रतःपूषावि

॥३८॥

ष्णुर्महिमावायुरश्विना॥ ब्रह्मकृतोअमृताविश्ववेदसःशर्म
नोयंसत्त्रिवरूथमंहसः॥१२॥ऊत्यर्धः॥वृषायज्ञोवृषणःसंतु
यज्ञियावृषणोदेवावृषणोहविष्कृतः॥ वृषणाद्यावापृथिवी
ऋतावरीवृषापर्जन्योवृषणोवृषस्तुभः॥ अग्नीषोमावृषणावा
जसातयेपुरुप्रशस्तावृषणाउपब्रुवे॥ यावीजिरेवृषणोदेवय

॥३८॥

ज्ययातानःशर्मत्रिवरूथंवियंसत॥घृतव्रताःक्षत्रियायज्ञनिष्कृ
तोवृहद्दिवाऽअध्वराणामभिश्रियः॥अग्निहोतारऋतसापो
अद्रुहोपोऽअसृजन्ननुवृत्रतूर्ये॥द्यावापृथिवीजनयन्नभिव्र
तापऽओषधीर्वनिनानियज्ञिया॥अंतरिक्षंस्वरापप्रुरूतये
वशंदेवासस्तन्वीऽनिमामृजुः॥धर्त्तारोदिवऋभवःसुहस्तावाता

पर्जन्यामहिषस्यतन्यतोः॥आपऽओषधीःप्रतिरंतुनोगिरोभ
गोरातिर्वाजिनोयंतुमेहवं॥१३॥समुद्रःसिंधूरजोअंतरिक्ष
मजएकपात्तनयित्नुरर्णवः॥अहिर्बुध्न्यःशृणवद्वचांसिमेवि
श्वेदेवासउतसूरयोममं॥स्यामवोमनवोदेववीतयेप्रांचन्नो
यज्ञंप्रणयतसाधुया॥आदित्यारुद्रावसवःसुदानवइमाब्रह्म

शस्यमाना नि जिन्वत ॥ दैव्या होतारा प्रथमा पुरोहित ऋतस्य पंथाम
न्वेमि साधुया ॥ क्षेत्रस्य पतिं प्रतिवेशमीमहे विश्वान्देवाँ अमृताँ अ
प्रयुछतः ॥ वसिष्ठासः पितृवद्वाचमक्रत देवाँ ईळाना ऋषिवत्स्व
स्तये ॥ प्रीताऽइव ज्ञातयः काममेत्यास्मे देवासोवधूनुता वसु ॥ देवा
न्वसिष्ठो० ॥ ते नो रासंता० ॥ १४ ॥ इमां धियं सप्तशीर्ष्णीं पिता नऽऋत

प्र॑जातां बृह॒तीम॑विंदत्॥ तु॒रीयं॑स्विज्जनयद्वि॒श्वज॑न्यो॒ऽयास्य॑उ॒क्थ
मिंद्रा॑य॒शंस॑न्॥ ऋ॒तंशंस॑तऋ॒जुदीध्या॑नादि॒वस्पु॒त्रासो॒ऽअसु॑
रस्यवी॒राः॥ विप्रं॑प॒दमंगि॑रसो॒दधा॑नाय॒ज्ञस्य॒धाम॑प्रथ॒मंम॑नंत॥
हं॒सैरि॑व॒सखि॑भि॒र्वाव॑दद्भिरश्म॒न्मया॑नि॒नह॑ना॒व्यस्य॑न्॥ बृ
हस्पति॑र[illegible]भि॒कनि॑[illegible]क्र॒द्ऽउ॒तप्रास्तौ॒दुच्च॑वि॒द्वाँअ॑गायत्॥

द्गा

अवोद्वाभ्यांपरएकयागागुहातिष्ठंतीरनृतस्यसेतौ॥ बृहस्पतिस्तमसि
ज्योतिरिछंनुदुस्राऽआकर्विहितिस्रऽआवः॥ विभिद्यापुरंशयथेमपा
चींनिस्त्रीणिसाकमुदधेरकृंतत्॥ बृहस्पतिरुषसंसूर्यंगामर्कंविवे
दस्तनयंनिवद्यौः॥ इंद्रोवलंरक्षितारंदुघानांकरेणेवविचकर्ता
रवेण॥ स्वेदांजिभिराशिरमिछमानोरोदयत्पणिमागाअमुष्णात्॥१५॥

॥४१॥ संईसत्येभिःसखिभिःशुचद्भिर्गोधायसंविधनसेरदर्दः॥ ब्रह्मणस्पतिर्वृष
भिर्वराहैर्घर्मस्वेदेभिर्द्रविणंव्यानट्॥ तेसत्येनमनसागोपतिंगाइया
रा नासइषैयंतौभिः॥ बृहस्पतिर्मिथो
अवद्यपेभिरुदुस्रियाअसृजतस्वयुग्भिः॥ तंवर्धयंतोमतिभिःशिवाभिः
सिंहमिवनानदतंसधस्थे॥ बृहस्पतिंवृषणंशूरसातौभरेभरेअनुम
भैद्रि

दे.म जिष्णुम्।।यदावाजमसनद्विश्वरूपमाद्यामरुक्षदुत्तराणिसद्म।।बृहस्पतिं
वृषणंवर्धयंतोनानासंतोबिभ्रतोज्योतिरासा।।सत्यामाशिषंकृणुताव
योधैकीरिंचिद्ध्यवथस्वेभिरेवैः।।पश्चामृधोअपभवंतुविश्वास्तद्रोदसी
शृणुतंविश्वमिन्वे।।इंद्रोमह्नामहतोअर्णवस्यविमूर्धानमभिनदर्बुदस्य।।
अहन्नहिमरिणात्सप्तसिंधून्देवैर्द्यावापृथिवीप्रावतंनः।।१२।।उदप्रुतोन

॥४२॥

वयोरक्षमाणावावदतोअभ्रियस्येवघोषाः॥गिरिभ्रजोनोर्मयोमदंतोबृहस्प
तिमभ्यर्काअनावन्॥संगोभिरांगिरसोनक्षमाणोभगइवेदर्यमणंनि
नाय॥जनेमित्रोनदंपतीअनक्तिबृहस्पतेवाजयाशूंरिवाजौ॥साध्वर्या
अतिथिनीरिषिराःस्पार्हाःसुवर्णाअनवद्यरूपाः॥बृहस्पतिःपर्वतेभ्योवि
तूर्यानिर्गाऊपेयवमिवस्थिविभ्यः॥आप्रुषायन्मधुनऋतस्ययोनिमवक्षि

पन्नर्कउल्कामिवद्योः॥बृहस्पतिरुद्धरन्नश्मनोगाभूम्याउद्नेववित्वचं
विभेद॥अपज्योतिषातमोअंतरिक्षादुद्नःशीपालमिववातआजत्॥
बृहस्पतिरनुमृश्यावलस्याभ्रमिववातआचक्रआगाः॥यदावलस्यपी
यतोजसुंभेद्बृहस्पतिरग्नितपोभिरर्कैः॥दद्भिर्नजिह्वापरिविष्टमाद
दाविर्निधीं रकृणोदुस्रियाणां॥६॥बृहस्पतिरमतहित्यदासांना

मस्वरीणांसदनेगुहायत्॥आंडेवभित्वाशकुनस्यगर्भमुदुस्रियाः
पर्वतस्यत्मनाजत्॥अश्नापिनद्धंमधुपर्यपश्यन्मत्स्यंनदीनउदनि
क्षियंतं॥निष्टज्जभारचमसंनवृक्षाद्बृहस्पतिर्विरवेणाविकृत्य॥
सोषामविंदत्सःस्वःसोअग्निंसोअर्केणविबबाधेतमांसि॥बृहस्प
तिर्गोवपुषोवलस्यनिर्मज्जानंनपर्वणोजभार॥हिमेवपर्णामुषिता

च्च

वनानिबृहस्पतिनाकृपयद्बलोगाः॥अनानुकृत्यमपुनश्चकारयात्सूर्या
मासामिथउ[illegible]रातः॥अभिश्यावन्नकृशनेभिरश्वंनक्षत्रेभिःपितरो
द्यामपिंशन्॥रात्र्यांतमोअदधुर्ज्योतिरहन्बृहस्पतिर्भिनदद्रिं विद
द्गाः॥इदमकर्मनमोअभ्रियाययःपूर्वीरन्वानोनवीति॥बृहस्पतिः
सहिगोभिःसोअश्वैःसवीरेभिःसनृभिर्नोवयोधात्॥१२॥भद्राअग्नेर्व

ध्र्यश्वस्य संदृशो वामी प्रणीतिः सुरणा उपेतयः ॥ यदीं सुमित्रा विशो अ

ग्र इंधते घृतेनाहुतो जरते दविद्युतत् ॥ घृतमग्नेर्वध्र्यश्वस्य वर्धनं घृ

तमन्नं घृतम्वस्यदनं ॥ घृतेनाहुत उर्विया वि पप्रथे सूर्य इव रोचते स

र्पिरासुतिः ॥ यत्ते मनुर्यदनीकं सुमित्रः समीधे अग्ने तदिदं नवीयः ॥

स रेवच्छो स गिरो जुषस्व स वाजं दर्षि स इह श्रवो धाः ॥ यं त्वा पूर्वमीलि

च

तोवध्र्यश्वःसमीधेऽअग्नेसइदंजुषस्व ।। सनस्तिपाउतभवातनूपादात्रंरक्षे
स्वयदिदंतेअस्मे ।। भवाद्युम्नीवाध्र्यश्वोतगोपामात्वातारीदभिमातिर्जनानां ।।
शूरइवधृष्णुश्च्यवनःसुमित्रःप्रनुवोचंवाध्र्यश्वस्यनाम ।। समज्र्यापर्व
त्याऽवसूनिदासावृत्राण्यार्याजिगेथ ।। शूरइवधृष्णुश्च्यवनोजनानां
त्वमग्नेपृतनायूंरभिष्याः ।। ६ ।। दीर्घतन्तुर्बृहदुक्षायमग्निःसहस्रस्तरीः

शतनीथऋभ्वा॥द्युमांद्युमत्सुनृभिर्मृज्यमानःसुमित्रेषुदीदयोदेवयत्सु॥
त्वेधेनुःसुदुघाजातवेदोसश्चतेवसमनासबर्धुक्॥त्वंनृभिर्दक्षिणाव
द्भिरग्नेसुमित्रेभिरिध्यसेदेवयद्भिः॥देवाश्चित्तेअमृताजातवेदोमहिमानं
वाध्र्यश्वप्रवोचन्॥यत्संपृच्छंमानुषीर्विश आयंत्वंनृभिरजयस्त्वा
वृधेभिः॥पितेवपुत्रमबिभरुपस्थेत्वामग्नेवध्र्यश्वःसपर्यन्॥जुषाणोअ

स्यसमिधंयविष्ठोतपूर्वाँअवनोर्व्राधतश्चित्॥शश्वदग्निर्वध्र्यश्वस्यशत्रूंन्नृभि
र्जिगायसुतसोमवद्भिः॥समनंचिददहश्चित्रभानोवव्राधंतमभिनद्वृधश्चित॥
अयमग्निर्वध्र्यश्वस्यवृत्रहासनकात्प्रेद्धोनमसोपवाक्यः॥सनोअजामीँरुतवा
विजामीनभितिष्ठशर्धतोवाध्र्यश्व॥२०॥इमांमेअग्नेसमिधंजुषस्वेलस्पदेप्र
तिहर्यघृताचीं॥वर्ष्मन्पृथिव्याःसुदिनत्वेअह्नामूर्ध्वोभवसुक्रतोदेवयज्या॥

आदेवानामग्रयावेहयातुनराशंसोविश्वरूपेभिरश्वैः॥ऋतस्यपथानमसामि
येधोदेवेभ्योदेवतमःसुषूदत्॥शश्वत्तममीलतेदूत्यायहविष्मंतोमनुष्या
सोअग्निं॥वर्हिष्ठैरश्वैःसुवृतारथेनादेवान्वक्षिनिषदेहहोता॥विप्रथ
तांदेवजुष्टंतिरश्चादीर्घंद्राघ्मासुरभिभूत्वस्मे॥अहेलतामनसादेवबर्हि
रिंद्रज्येष्ठांउशतोयक्षिदेवान्॥दिवोवासानुस्पृशतावरीयःपृथिव्यावा

मात्रयाविश्रयध्वं ।। उशतीद्वारोमहिनामहद्भिर्देवंरथंरथयुर्धारयध्वं ।।२२।।
देवीदिवोदुहितरासुशिल्पेउषासानक्तासदतांनियोनौ ।। आवांदेवाऽस
ऽउशतीउशंतंउरौसीदंतुसुभगेउपस्थे ।। ऊर्ध्वोग्रावाबृहदग्निःसमिद्धः
प्रियाधामान्यदितेरुपस्थे ।। पुरोहितावृत्विजायज्ञेऽअस्मिन्विदुष्टराद्रवि
णमायजेथाम् ।। तिस्रोदेवीर्बर्हिरिदंवरीयआसीदतचकृमावःस्योनं ।।

मनुष्वघृतं सुधिता हवींषीन्नादेवी घृतपदी जुषंत ॥ देवत्वष्टर्यद्ध
चारुत्वमानड्यदंगिरसामभ वः सचाभूः ॥ स देवानां पाथ उप प्र विद्वा
नुशन्यक्षि द्रविणोदः सुरत्नः ॥ वनस्पते रशनया नियूया देवानां पाथउ
पवक्षि विद्वान् ॥ स्वदाति देवः कृणवद्धवींष्यवतां द्यावापृथिवी हवं मे ॥
आग्ने वह वरुणमिष्टये न इंद्रं दिवो मरुतो अंतरिक्षात् ॥ सीदंतु बर्हि विश्व

ऽआयजंत्राःस्वाहदिवाऽअमृतानामाद्यंतं॥२२॥बृहस्पतेप्रथमंवाचोऽअग्रंय
प्रैरतनामधेयंदधानाः॥यदेषांश्रेष्ठंयदरिप्रमासीत्प्रेणातदेषांनिहितंगुहा
विः॥सक्तुमिवतितउनापुनंतोयत्रधीरामनसावाचमक्रत॥अत्रासखा
यःसख्यानिजानतेभद्रैषांलक्ष्मीर्निहिताधिवाचि॥यज्ञेनवाचःपदवी
यमायन्तामन्वविन्दन्नृषिषुप्रविष्टाम्॥तामाभृत्याव्यदधुःपुरुत्रातांसप्तरे

नौ
भा अभि सं नवंते ।। उत त्वः पश्यन्न ददर्श वाचमुत त्वः शृण्वन्न शृणोत्यैम् ।। उतो
त्वस्मै तन्वं१ वि सस्रे जायेव पत्य उशती सुवासाः ।। उत त्वं सख्ये स्थिरपीतमा
हुर्नैनं हिन्वंत्यपि वाजिनेषु ।। अधेन्वा चरति माययैष वाचं शुश्रुवां अफला
मपुष्पाम् ।। २३ ।। यस्तित्याज सचिविदं सखायं न तस्य वाच्यपि भागो अस्ति ।।
यदीं शृणोत्यलकं शृणोति नहि प्रवेद सुकृतस्य पंथां ।। अक्षण्वंतः कर्ण

॥८५८॥

सभासाहेनसख्यासखायः॥किल्बिषस्पृत्पितुषणिर्ह्येषामरंहितोभवति
वाजिनाय॥ऋचांत्वःपोषमास्तेपुपुष्वान्गायत्रंत्वोगायतिशक्वरीषु॥
ब्रह्मात्वोवदतिजातविद्यांयज्ञस्यमात्रांविमिमीतऽउत्वः॥२४॥इतिऽष्ट
ष्टकेद्वितीयोध्यायः॥ २४ श्रीः॥ ॥ॐ॥देवानांनुवयंजानाप्रवोचामवि
पन्यया॥उक्थेषुशस्यमानेषुयःपश्यादुत्तरेयुगे॥ब्रह्मणस्पतिरेता

॥८५८॥

८२

वंतःसखायोमनोजवेष्वसमाबभूवुः॥आदघ्नासउपकक्षासउत्वेह्रदा
इऽवस्नात्वाऽउत्वेददृश्रे॥हृदातष्टेषुमनसोजवेषुयद्ब्राह्मणाःसंय
जंतेसखायः॥अत्राहत्वंविजहुर्वेद्याभिरोहब्रह्माणोविचरंत्युत्वे॥इमे
येनार्वाङ्नपरश्चरंतिनब्राह्मणासोनसुतेकरासः॥तएतेवाचमभिप
द्यपापयासिरीस्तंत्रंतन्वतेअप्रजज्ञयः॥सर्वेनंदंतियशसागतेन

संकर्मारऽइवाधमत् ॥ देवानां पूर्व्येयुगेसतः सदजायत ॥ देवानांयु
गेप्रथमेसतः सदजायत ॥ तदाशा अन्वजायंत तदुत्तानपदस्परि ॥ भू
र्जज्ञउत्तानपदो भुवऽआशाऽअजायंत ॥ अदितेर्दक्षोऽअजायतद
क्षाद्वदितिः परि ॥ अदितिर्ह्यजनिष्टदक्षयादुहितातव ॥ तांदेवाऽअ
न्वजायंतभद्राऽअमृतबंधवः ॥ ५ ॥ यद्देवाऽअदः सलिलेसुसंरब्धाऽ

ऋ॰८०
॥५०॥

अतिष्ठत॥ऽअत्रावोनृत्यतामिवतीव्रोरेणुरपायत॥यद्देवायत
योयथाभुवनान्यपिन्वत॥ऽअत्रासमुद्रऽआगूळ्हमासूर्यमज
भर्त्तन॥अष्टौपुत्रासोऽअदितेर्येजातास्तन्वस्परि॥देवाँऽउपप्रै
त्सप्तभिःपरामार्त्तांडमास्यत॥सप्तभिःपुत्रैरदितिरुपप्रैत्पूर्व्यं
युगं॥प्रजायैमृत्यवेत्वत्पुनर्मार्त्तांडमाभरत॥९॥जनिष्ठाऽउ

राम:
॥५०॥
रु

यः सहसे तुरायमंऽऽओजिष्ठा वडुलाभिमानः ॥ अवर्द्धंनिंद्रं मरु
तश्चिदत्र माता यद्वीरंदधनद्धनिष्ठा ॥ द्रुहो निषत्ता पृशनी चिदे
वैः पुरुशंसेन वावृधुष्ट इंद्रं ॥ अभीवृतेव ता महापदेन ध्वां
तात्प्रपित्वादुदरंत गर्भाः ॥ ऋधग्याते पादा प्रयज्जिगास्यवर्द्धन्वा
जाऽउतये चिदत्र ॥ दधिषे अश्विना वर्वृत्याः ॥ समना तूर्णिरुपय

त्वमिंद्र सालावृक्रा
त्सहस्रमासं २

~~[illegible]~~

॥५२॥ सियुञ्जमानासत्यासखायवह्नि ~~[illegible]~~

~~[illegible]~~ ॥वसाव्यमिंद्रधारयःसहस्राश्विनाशू

रददतुर्मघानि॥मंदमानऽऋतादधिप्रजायैसखिभिरिंद्रइषि

रेभिरर्थम्॥आभिर्हिमायाउपदस्युमागान्मिहःप्रतम्राअवप ५१

त्तमांसि॥अ॥सनामानाचिद्ध्वसयोन्यस्माऽअवाहन्निंद्रउषसो

यथानः॥ ऋष्वैरगच्छःसखिभिर्निकामेःसाकंप्रति[illegible]
~~न्यु~~ष्ठाहघाजघंथ॥ त्वंजघंथनमुचिंमखस्युंदासंकृण्वानऽऋषे
येविमायं॥ त्वंचकर्थमनवेस्यानान्पथोदेवत्रांजसेवयानान्॥
त्वमेतानिपप्रिषेविनामेशानऽइंद्रदधिषेगभस्तौ॥ अनुत्वादेवाः
शवसामदंत्युपरिबुध्नान्वनिनश्चकर्थ॥ चक्रंयदस्याप्स्वानिषत्तमु

नोतद्स्मैमध्विच्चच्छद्यात॥ पृथिव्यामतिषितंयदूधः पयोगोष्व
दधाओषधीषु॥ अश्वादियायेतियद्वदंत्योजसोजातमुतमन्यऽएनम्
मन्योरियायहर्म्येषुतस्थौयतःप्रजज्ञइंद्रोअऽस्यवेद॥ वयःसु
पर्णाउपसेदुरिंद्रंप्रियमेधाऋषयोनाधमानाः॥ अपध्वांतमूर्णु
हिपूर्द्धिचक्षुर्मुमुग्ध्यस्मांनिधयेवबद्धान्॥४॥ वसूनांवाचर्कृ

१

षुऽइयसंधियावायज्ञैर्वरिदस्योः॥अर्वंतोवियेरयिमंतःसातौव
नुंवायेसुश्रुणंसुश्रुतोधुः॥हवएषामसुरोनक्षतद्यांश्रवस्यता
मनसानिंसतक्षाम्॥चक्षाणायत्रसुवितायदेवाद्यौर्नवारेभिः
कृणवंतस्वैः॥इयमेषाममृतानांगीःसर्वतातायेकृपणंतरत्नं
॥धियंचयज्ञंचसाधंतस्तेनोधांतुवसव्य१मसामि॥आतत्तइंद्रा

यवः पनंताभियऽउर्वंगोमंतंतितृत्सान्॥ सकृत्स्वं१येपुरुपुत्रां
महींसहस्रधारांबृहतींदुदुक्षन्॥ शचीवऽइंद्रमवसेकृणुध्व
मनानतंदमयंतंपृतन्यून्॥ ऋभुक्षणंमघवानंसुवृक्तिं
भर्तायोवज्रंनर्यंपुरुक्षुः॥ यद्वावानपुरुतमंपुराषाळावृत्रहें
द्रोनामान्यप्राः॥ अचेतिप्रासहस्पतिस्तुविष्मान्यदीमुश्मसि

कर्त्वेकरत्वत् ॥ ५ ॥ प्रसुवऽआपोमहिमानऽमुत्तमंकारुर्वोचातिस
दनेविवस्वतः ॥ प्रसप्तसप्तत्रेधाहिचक्रमुः प्रसृत्वरीणामतिसिंधु
रोजसा ॥ प्रतेरदद्वरुणोयातवेपथः सिंधोयद्वाजांअभ्यद्रवस्त्वं
॥ भूम्याऽअधिप्रवतायासिसानुनायदेषामग्रंजगतामिरज्यसि ॥
दिविस्वनोयततेभूम्योपर्यनंतंशुष्ममुदियर्तिभानुना । अभ्रा

दिवप्रस्तनयंतिवृष्टयः सिंधुर्यदेतिवृषभोनरोरुवत् ॥ अभित्वासिं
धो शिशुमिन्नमातरोवाश्राऽअर्षंतिपयसेवधेनवः ॥ राजेवयुध्वा
नयसित्वमित्सिचोयदासामग्रंप्रवतामिनक्षसि ॥ इमंमेगंगेयमु
नेसरस्वतिशुतुद्रिस्तोमंसचतापरुष्ण्या ॥ असिक्न्यामरुद्वृधेवि
तस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुषोमया ॥ सितासितेसरितेयत्रसं

गे तत्राप्लुतासोदिव मुत्पतंति ॥ येवैतन्वंविसृजंतिधीरास्तेज वै
नासोअमृत भजंते ॥ तृष्टामयाप्रथमंयातवेसजूःसुसर्त्वा
रसयाश्वेत्यात्या ॥ त्वंसिंधोकुभयागोमतींक्रुमुंमेहत्न्वासरथंयाभिरी
यसे ॥ ऋजीत्येनीरुशतीमहित्वा परिज्रयांसिभरतेरजांसि ॥
अदब्धासिंधुरपसामपस्तमाश्वानचित्रावपुषीवदर्शता ॥ स्वश्वा

सिंधुःसुरथासुवासाहिरण्ययीसुकृतावाजिनीवती॥ऊर्णावतीयु
वतिःसीलमावत्युताधिवस्तेसुभगामधुवृधं॥सुखंरथंयुयुजेसि
धुरश्विनंतेनवाजंसनिषदस्मिन्नाजौ॥महान्ह्यस्यमहिमापन
स्यतेद्ध्वस्यस्वयशसोविरप्शिनः॥७॥आवऋंजसऊर्जांव्युष्टिष्विं
द्रंमरुतोरोदसीऽअनक्तन॥उभेयथानोऽअहनीसचाभुवासदःस

दोवरिवस्यातउद्भिदा॥ तदुश्रेष्ठंसवनंसुनोतनात्योनहस्तयतोअ
द्रिःसोतरि॥ विदद्ध्यर्योअभिभूतिपौंस्यंमहोरायेचित्तरुतेयदर्वतः॥
तदिद्ध्यस्यसवनंविवेरपोयथापुरामनवेगातुमश्रेत्॥ गोअ[illegible]
सित्वाष्ट्रेअश्वनिर्णिजिप्रेमध्वरेष्वध्व[illegible]रंअशिश्रयुः॥ अपहतरक्ष
सोभंगुरावतःस्कभायतनिर्ऋतिंसेधतामतिं॥ आनोरयिंसर्ववीरंसु

॥५६॥

नोतनदेवाव्यंभरतश्लोकमद्रयः॥ दिवश्चिदावोमवत्तरेभ्योवि
भ्वनाचिदाश्वपस्तरेभ्यः॥ वायोश्चिदासोमर[illegible]भस्तेभ्योग्नेश्चिद
र्च पितुकृत्तरेभ्यः॥५॥ भुरंतुनोयशसःसोत्वंधसोग्रावाणो
वाचादिवितादिवित्मता॥ नरोयत्रदुहतेकाम्यंमध्वाघोषयंतो
ऽभितोमिथस्तुरः॥ सुन्वंतिसोमंरथिरासोनिरस्यरसंगविषोदु

ऽद्रयो

य
हंतिते॥ दुहंत्यूधरुपसेचनायकंन रोहव्यानमर्जयंतऽआसभिः।
एतेनरःस्वपसोऽअभूतनयऽइंद्रासुनुथसोममद्रयः॥ वामंवांम
वोदिव्यायधाम्नेवसुवसुवःपार्थिवायसुन्वते॥८॥ अभ्रप्रुषोन
वाचाप्रुषावसुहविष्मंतोनयज्ञाविजानुषः॥ सुमारुतंनब्रह्माण
मर्हसेगणमस्तोष्येषांनशोभसे॥ श्रियेमर्यासोऽअंजीरकृण्वत

॥५७॥

घुः

सुमारुतंनपूर्वीरतिक्षपः॥ दिवस्पुत्रासएतानयेतिरऽआदित्या
स[illegible]स्तेअक्रानवावृधुः॥ प्रयेदिवःपृथिव्यानबर्हणात्मनारिरिच्रे
ऽअभ्रान्नसूर्यः॥ पाजस्वंतोनवीराःपनस्यवोरिशादसोनमर्या
अभिद्यवः॥ युष्माकंबुध्नेअपान्नयामनिविथुर्यतिनमहीश्रथर्य
ति॥ विश्वप्सुर्यज्ञोअर्वागयंसुवःप्रयस्वंतोनसत्राचआगत॥ यूयं

धूर्षुप्रयुजोनरश्मिभिर्ज्योतिष्मतोनभासाव्युष्टिषु॥श्येनासो
नस्वयशसोरिशादसःप्रवासोनप्रसितासःपरिप्रुषः॥१०॥प्र
यद्वहध्वेमरुतःपराकाद्यूयंमहःसंवरणस्यवस्वः॥विदानासो
वसवोराध्यस्याराच्चिद्वेषःसनुतर्युयोत॥यउदृचियज्ञेऽध्व
रेष्ठामरुद्भ्योनमानुषोददाशत्॥रेवत्सवयोदधतेसुवीरंसदे

वानामपिगोपीथेऽअस्तु॥तेहियज्ञेषुयज्ञियासऽऊमाआदित्ये
ननाम्नाशंभविष्ठाः॥तेनोवंतुरथतूर्मनीषांमहश्चयामन्नध्व
रेचकानाः॥११॥विप्रासोनमन्मभिःस्वाध्योदेवाव्यो३नयज्ञैः
स्वप्नसः॥राजानोनचित्राःसुसंदृशःक्षितीनांनमर्याऽअरे
पसः॥अग्निर्नयेभ्राजसारुक्मवक्षसोवातासोनःस्वयुजःस

द्यऽऊतयः॥ प्रज्ञातारो न ज्येष्ठाः सुनीतयः सुशर्माणो न सोमा ऋतं
यते॥ वातासो न ये धुनयो जिगत्नवोऽग्नीनां न जिह्वा विरोकिणः
॥ वर्मण्वंतो न योधाः शिमीवंतः पितॄणां न शंसाः सुरातयः॥ रथा
नां न येऽराः सनाभयो जिगीवांसो न शूरा अभिद्यवः॥ वरेयवो न मर्या
घृतप्रुषोऽभिस्वर्तारो अर्कं न सुष्टुभः॥ अश्वासो न ये ज्येष्ठास आशवो दि

॥५८॥

धिषवोनरथ्यःसुदानवः॥आपोननिम्नैरुदभिर्जिगत्नवोवि
श्वरूपाऽअंगिरसोनसामभिः॥१२॥ग्रावाणोनसूरयःसिंधुमा
तरऽआदर्दिरासोअद्रयोनविश्वहा॥शिशूलानक्रीळयःसुमा
तरोमहाग्रामोनयामन्नुतत्विषा॥उषसांनकेतवोध्वरश्रियःशु
भंयवोनांजिभिर्व्यश्वितन्॥सिंधवोनययियोभ्राजदृष्टयःपरावतो

नयोजनानिममिरे॥सुभागान्नोदेवाःकृणुतासुरत्नानस्मान्त्स्तो
तृन्मरुतोवावृधानाः॥अधिस्तोत्रस्यसख्यस्यगातसनाद्धिवोर
त्नधेयानिसंति॥१३॥अपश्यमस्यमहतोमहित्वममर्त्यस्यमर्त्या
सुविक्षु॥नानाहनूविभृतेसंभरेतेऽअसिन्वतीबप्सतीभूर्यत्तः॥ प्स
॥गुहाशिरोनिहितमृधगक्षीअसिन्वन्नत्तिजिह्वयावनानि॥

॥ ६० ॥

अत्राण्यस्मैपड्भिःसंभरंत्युत्तानहस्तानमसाधिविक्षु॥ प्रमातुः
प्रतरंगुह्यमिछन्कुमारोनवीरुधःसर्पदुर्वीः॥ससंनपक्वमविदच्छु
चंतंरिरिह्वांसंरिपउपस्थेऽअंतः॥ तद्वामृतंरोदसीप्रब्रवीमिजाय
मानोमातरागर्भोअत्ति॥ नाहंदेवस्यमर्त्यश्चिकेताग्निरंगविचेताः
सप्रचेताः॥ योऽअस्माऽअन्नंतृष्वा३दधात्याज्यैर्घृतैर्जुहोतिपुष्यति॥

ग्ने

तस्मैसहस्रमक्षभिर्विचक्षेऽग्नेविश्वतःप्रत्यङ्ङसित्वं॥किंदेवेषुत्यज
एनश्चकर्थाँपृच्छामिनुत्वामविद्वान्॥अक्रीलन्क्रीलन्हरिरत्तवे
दंविपर्वशश्चकर्तगामिवासिः॥विषूचोऽअश्वान्युयुजेवनेजा
ऋजीतिभीरशनाभिर्गृभीतान्।चक्षदेमित्रोवसुभिःसुजातःस
मानृधेपर्वभिर्वावृधानः॥१४॥इत्यर्द्धः॥अग्निःसप्तिंवाजंभरंददात्य

न्ने

॥६२॥

ग्निर्वीरंश्रुत्यंकर्मनिःष्ठां॥ अग्नी रोदसीविचरत्समंजन्नग्नि
र्नारींवीरकुक्षिंपुरंधिं॥ अग्नेरप्नसःसमिदस्तुभद्राग्निर्महीरोद
सीआविवेश॥ अग्निरेकंचोदयत्समत्स्वग्निर्वृत्राणिदयतेपुरू
णि॥ अग्निर्हत्यंजरतःकर्णमावाग्निरद्भ्योनिरदहज्जरूथं॥ अ
ग्निरत्रिंघर्मउरुष्यदंतरग्निर्नृमेधंप्रजयासृजत्सम॥ अ

ग्निर्द्दाद्द्रविणंवीरपेशा अग्निरृषिंयःसहस्रासनोति।। अग्निर्दि
विहव्यमाततानाग्नेर्धामानिविभृतापुरुत्रा।। अग्निमुक्थैरृषयो
विह्वयंतेग्निंनरोयामनिबाधितासः।। अग्निंवयोऽअंतरिक्षेप
तंतोग्निःसहस्रापरियातिगोनां।। अग्निंविशोऽईलतेमानुषीर्या
अग्निंमनुषोनहुषोविजाताः।। अग्निर्गांधर्वीपथ्यामृतस्याग्नेर्गव

॥ हे ॥

निर्घृतऽआनिषत्ता॥ अग्नयेब्रह्मऋभवस्ततक्षुरग्निंमहामवोचामासुवृ
क्तिं॥ अग्नेप्रावजरितारंयविष्ठाग्नेमहिद्रविणमायजस्व॥१५॥ [illegible] य
इमाविश्वाभुवनानिजुह्वदृषिर्होतान्यसीदत्पितानः॥ सऽआशिषा
द्रविणमिछमानःप्रथमछदवरांआविवेश॥ किंस्विदासीदधिष्ठानमा
रंभणंकतमत्स्वित्कथासीत्॥ यतोभूमिंजनयन्विश्वकर्माविद्यामौर्णोन्म

॥ हर॥

हिनाविश्वचक्षाः॥विश्वतश्चक्षुरुतविश्वतोमुखोविश्वतोबाहुरुतवि
श्वतःस्पात्॥संबाहुभ्यांधमतिसंपतत्रैर्द्यावाभूमीजनयंदेवऽएकः॥किं
स्विद्वनंकउसवृक्षऽआसयतोद्यावापृथिवीनिष्टतक्षुः॥मनीषिणोम
नसापृच्छतेदुतद्यदध्यतिष्ठद्भुवनानिधारयन्॥यातेधामानिपरमाणि
यावमायामध्यमाविश्वकर्मन्नुतेमा॥शिक्षासखिभ्योहविषिस्वधावः

स्वयंयजस्वतन्वंवृधानः।।विश्वकर्मन्हविषावावृधानःस्वयंयजस्वपृथि
वीमुतद्यां।।मुह्यंत्वन्येअभितोजनासइहास्माकंमघवासूरिरस्तु।।वाच
स्पतिंविश्वकर्माणमूतयेमनोजुवंवाजेऽअद्याहुवेम।।सनोविश्वानिह
वनानिजोषद्विश्वशंभूरवसेसाधुकर्मा।।२३।।चक्षुषःपितामनसाहि
धीरोघृतमेनेऽअजनंनम्नमाने।।यदेदंताऽअददृहंतऽपूर्वऽआदिद्यावा

पृथिवीऽअप्रथेतां॥ विश्वकर्माविमना आद्विहायाधाताविधातापरमो
तसंदृक्॥ तेषामिष्टानिसमिषामदंतियत्रासप्तऋषीन्परएकमाहुः॥
योनःपिताजनितायोविधाताधामानिवेद भुवनानिविश्वा॥ योदेवानां
नामधा एकएवतंसंप्रश्नंभुवनायंत्यन्या॥ तऽआयजंतद्रविणंसमस्मा म २
ऋषयः पूर्वेजरितारोनभूना॥ असूर्तेसूर्तेरजसिनिषत्तेयेभूतानिसमकृ

॥६४॥

ण्वन्निमानि॥ परोदिवापरऽएनापृथिव्यापरोदेवेभिरसुरैर्यदस्ति॥ क
कंस्विद्गर्भंप्रथमंदध्रऽआपोयत्रदेवाःसमपश्यंतविश्वे॥ तमिद्गर्भंप्र
थमंदध्रऽआपोयत्रदेवाःसमगच्छंतविश्वे॥ अजस्यनाभावध्येकमर्पि
तंयस्मिन्विश्वानिभुवनानितस्थुः॥ नतंविदाथयऽइमाजजाना
न्यद्युष्माकमंतरंबभूव॥ नीहारेणप्रावृताजल्प्याचासुतृपउक्थशासश्चरंति॥

॥१७॥यस्तेमन्योविधद्वज्रसायकसहऽओजः पुष्यतिविश्वमानुषक्॥
साह्यामदासमार्यंत्वयायुजासहस्कृतेनसहसासहस्वता॥मन्युरिं
द्रोमन्युरेवासदेवोमन्युर्होतावरुणोजातवेदाः॥मन्युंविशईळतेमा
नुषीर्याःपाहिनोमन्योतपसासजोषाः॥अभीहिमन्योतवसस्तवीया
न्तपसायुजाविजहिशत्रून्॥अमित्रहावृत्रहादस्युहाचविश्वावसून्या॥

॥६५॥

भरा त्वन्नः॥ त्वंहि मन्योऽअभिभूत्योजाःस्वयंभूर्भामो अभिमातिषाहः॥
विश्वचर्षणिःसहुरिःसहावानस्मा स्वोजः पृत नासु धेहि॥ अ
भागःसन्नपपरेतोऽअस्मितवक्रत्वात विषस्यप्रचेतः॥ तंत्वामन्यो
अक्रतुर्जिहिळाहंस्वातनूर्बलदेयायमेहि॥ अयंतेऽअस्म्युपमेह्यर्वा
ङ्प्र तीचीनःसहुरे विश्वधायः॥ मन्योवज्रिन्नभिमामाववृत्स्वहना

वदस्यूंरुत बोध्यापेः ।। अभिप्रेहि दक्षिणतो भवामेधावृत्राणि जंघ
नावभूरि ।। जुहोमि ते धरुणं मध्वोऽअग्रमुभाउपांशु प्रथमा पिबा
व ।। १८ ।। त्वया मन्यो सरथमारुजं तो हर्षमाणासो धृषिता मरुत्वः ।।
तिग्मेषवऽआयुधा संशिशाना अभिप्रयंतु नरोऽअग्निरूपाः ।। अ
ग्निरिव मन्यो त्विषितः सहस्व सेनानीर्नः सहुरे हूत एधि ।। हत्वाय श

॥६६॥

त्रून्विभजस्ववेद ओजोमिमानोविमृधोनुदस्व ॥ सहस्वमन्योअभि
मातिमस्मेरुजन्मृणन्प्रमृणन्प्रेहिशत्रून् ॥ उग्रंतेपाजोनन्वारुरुध्रे
वशीवशंनयसऽएकजत्वम् ॥ एकोबहूनामसिमन्यवीळितोविशं
विशंयुधयेसंशिशाधि ॥ अकृत्तरुक्त्वयायुजावयंद्युमंतंघोषंवि
जयायकृण्महे ॥ विजेषकृदिन्द्रइवानवब्रवोऽस्माकंमन्योअधि

पाभवेह॥प्रियंतेनामसहुरेगृणीमसिविद्मातमुत्संयतऽआबभूथ
॥आभूत्यासहजावज्रसायकसहोबिभर्ष्यभिभूतऽउत्तरं॥क्रत्वानोम
न्यो सहमेद्येधिमहाधनस्यपुरुहूतसंसृजि॥संसृष्टंधनमुभयं
समाकृतमस्मभ्यंदत्तांवरुणश्चमन्युः॥भियंदधानाहृदयेषुशत्रवः
पराजितासोऽअपनिलयंतां॥१९॥सत्येनोत्तभिताभूमिःसूर्येणोत्तभि

त्राघोः॥ ऋतेनादित्यास्तिष्ठंति दिवि सोमोऽअधिश्रितः॥ सोमेनादित्या
बलिनः सोमेन पृथिवी मही॥ अथो नक्षत्राणामेषामुपस्थे सोमऽआ
हितः॥ सोमं मन्यते पपिवांन्यत्संपिंषंत्योषधिम्॥ सोमं यं ब्रह्माणो वि
दुर्न तस्याश्नाति कश्चन॥ आछद्विधानैर्पितो बार्हतैः सोम रक्षितः॥ गु
ग्रावणामिछृण्वंतिष्ठसि न तेऽअश्नाति पार्थिवः॥ यत्वा देव प्रपिबंति ततऽ

आप्यायसेपुनः॥वायुःसोमस्यरक्षितासमानांमासऽआकृतिः॥२०॥
रैभ्यासीदनुदेयीनाराशंसीन्योचनी॥सूर्यायाभद्रमिद्वासोगाथयैति
परिष्कृतं॥चित्तिराउपबर्हणंचक्षुराऽअभ्यंजनं॥द्यौर्भूमिःकोशऽआ
सीद्यदयात्सुर्यापतिं॥स्तोमाऽआसन्प्रतिधयःकुरिरंछंदऽओपशः॥
सूर्यायाऽअश्विनावराग्निरासीत्पुरोगवः॥सोमोवधूयुरभवदश्विना

स्तामुभावरा ।। सूर्यांयत्पत्येशंसंतींमनसासविताददात् ।। मनोऽअस्या
ऽअननेऽआसीद्यौरासीदुतछदिः ।। शुक्रावनड्वाहावास्तांयदयात्सूर्या
गृहं ।।१०।। ऋक्सामाभ्यामभिहितौगावौतेसामनावितः ।। श्रोत्रंतेच
क्रेऽआस्तांदिविपन्थाश्चराचरः ।। शुचीतेचक्रेयात्याव्यानोऽअक्षऽआ
हतः ।। अनोमनस्मयंसूर्यारोहत्प्रयतीपतिं ।। सूर्यायावहतुःप्रागा

सवितायमवासृजत्॥ अघासुहन्यन्तेगावोऽर्जुन्योःपर्युह्यते॥ यदश्वि
नापृच्छमानावयातंत्रिचक्रेणवहतुंसूर्यायाः॥ विश्वेदेवाऽअनुतद्वा
न३ मजानन्पुत्रःपितरावृणीतपूषा॥ यदयातंशुभस्पतीवरेयंसूर्या
मुप॥ क्वैकंचक्रंवामासीत्क्वदेष्ट्रायतस्थथुः॥२२॥ द्वेतेचक्रेसूर्येब्र
ह्माणऽऋतुथाविदुः॥ अथैकंचक्रंयद्गुहातदद्धातयऽइद्विदुः॥ सूर्यायै

देवेभ्योमित्रायवरुणायच॥येभूतस्यप्रचेतसऽइदंतेभ्योकरंनमः॥पू
र्वापरंचरतोमाययैतौशिशूक्रीलन्तौपरियातोऽध्वरं॥विश्वान्यन्यो
भुवनाभिचष्टऋतूँरन्योविदधज्जायतेपुनः॥नवोनवोभवतिजा
यमानोह्नांकेतुरुषसमित्यग्रं॥भागंदेवेभ्योविदधात्यायन्प्रचंद्रमास्ति
रतेदीर्घमायुः॥सुकिंशुकंशल्मलिंविश्वरूपंहिरण्यवर्णंसुवृतंसुचक्रं॥

आरोहसूर्येऽअमृतस्यलोकंस्योनंपत्येवहतुंकृणुष्व॥२३॥उदीर्ष्वातःप
तिवतीह्येषाविश्वावसुंनमसागीर्भिरीळे॥अन्यामिच्छपितृषदंव्यक्तां
सतेभागोजनुषातस्यविद्धि॥उदीर्ष्वातोविश्वावसोनमसेळामहेत्वा॥अ
न्यामिच्छप्रफर्व्यं१संजायांपत्यासृज॥अनृक्षराऋजवःसंतुपंथायेभिः
सखायोयंतिनोवरेयं॥समर्यमासंभगोनोनिनीयात्संजास्पत्यंसुयमम

॥७०॥

स्त्तदेवाः॥प्रत्वामुंचामिवरुणस्यपाशाद्येनत्वाबध्नात्सवितासुशेवः॥
ऋतस्ययोनौसुकृतस्यलोकेरिष्टांत्वासहपत्यादधामि॥प्रेतोमुंचामि
नामुतःसुबद्धाममुतस्करं॥यथेयमिंद्रमीढ्वःसुपुत्रासुभगासति॥
॥२४॥पूषात्वेतोनयतुहस्तगृह्याश्विनात्वाप्रवहतांरथेन॥गृहान्गच्छ
गृहपत्नीयथासोवशिनीत्वंविदथमावदासि॥इहप्रियंप्रजयैतेसमृध्यता

मस्मिन्गृहेगार्हपत्यायजागृहि॥एनापत्यातन्वंसंसृजस्वाधाजिव्रीवि
दथमावदाथः॥नीललोहितंभवतिकृत्यासक्तिर्व्यज्यते॥एधंतेऽ
अस्याज्ञातयःपतिर्बंधेषुबध्यते॥परादेहिशामुल्यंब्रह्मभ्योविभजाव
सु॥कृत्यैषापद्वतीभूत्वीजायाविशतेपतिं॥अश्लीरातनूर्भवतिरुशती
पापयामुया॥पतिर्यद्वध्वोवाससास्वमंगमभिधित्सति॥२५॥येवध्व

॥ ७१ ॥

श्चंद्रं वहतुं यक्ष्मायंति जनादनु ॥ पुनस्तान्यज्ञियो देवा नयंतु यतऽआ
गताः ॥ माविदन्पारिपंथिनो यऽआसीदंति दंपती ॥ सुगेभिर्दुर्गमती
तामपद्रांत्वरातयः ॥ सुमंगलीरियंवधूरिमांसमेतपश्यत ॥ सौभा
ग्यमस्यै [illegible] याथास्तंविपरेतन ॥ तृष्टमेतत्कटुकमेतदपाष्ठवद्विष
वन्नैतदत्तवे ॥ सूर्यांयोब्रह्माविद्यात्सइद्वाधूयमर्हति ॥ आशसनंविश

दत्वा

सनमथोअधिविकर्त्तनं॥सूर्यायाःपश्यरूपाणितानिब्रह्मातुशुंधति
॥२६॥गृभ्णामितेसौभगत्वायहस्तंमयापत्याजरदष्टिर्यथासः॥भगो
अर्यमासवितापुरंधिर्मह्यंत्वादुर्गार्हपत्यायदेवाः॥तांपूषंछिवतमा
मेरयस्वयस्यांबीजंमनुष्या३वपंति॥यानऊरूउशतीविश्रयातिय
स्यामुशंतःप्रहरामशेपं॥तुभ्यमग्नेपर्यवहन्त्सूर्यांवहतुनासह॥

पुनःपतिभ्योजायांदाऽअग्नेप्रजयासह॥पुनःपत्नीमग्निरदादायुषासह
वर्चसा॥दीर्घायुरस्यायःपतिर्जीवातिशरदःशतम्॥सोमःप्रथमोवि
विदेगंधर्वोविविद उत्तरः॥तृतीयोअग्निष्टेपतिस्तुरीयस्तेमनुष्यजाः
॥२९॥सोमोददद्गंधर्वायगंधर्वोदददग्नये॥रयिंचपुत्रांश्चादाद
ग्निर्मह्यमथोइमां॥इहैवस्तंमावियौष्टंविश्वमायुर्व्यश्नुतम्॥क्रीळंतौ

पुत्रैर्नप्तृभिर्मोदमानौस्वेगृहे ॥ आनःप्रजांजनयतुप्रजापतिराजर
सायसमनक्त्वर्यमा ॥ अदुर्मंगलीःप्रतिलोकमाविश शंनोभवद्विपदे
शंचतुष्पदे ॥ अघोरचक्षुरपतिघ्न्येधिशिवापशुभ्यःसुमनाःसुव
र्चाः ॥ वीरसूर्देवकामास्योनाशन्नोभवद्विपदेशंचतुष्पदे ॥ इमांत्व
मिंद्रमीढ्वःसुपुत्रांसुभगांकृणु ॥ दशास्यांपुत्रानाधेहिपतिमका

॥७२॥

विहृ

दृशंदृशि॥संम्राज्ञीश्वसुरेभवसंम्राज्ञीश्वश्रूवांभव॥ननांदरिसंम्राज्ञी
भवसंम्राज्ञीअ[illegible]वृषु॥समंजंतुविश्वेदेवाःसमापोहृदयानिनौ॥
सम्मातरिश्वासंधातासमुदेष्ट्रीदधातुनौ॥२८॥अविधवाभववर्षाणि
शतंसाग्रंतुसु[illegible]व्रता॥तेजस्वीयशस्वीचधर्मपत्नीपतिव्रताजनयद्बहुपु
त्राणिमानदुःखंलभेत्क्वचित्॥भर्त्तीतिसोमपानित्यंभवेद्धर्मपरायणः॥

अष्टपुत्राभवत्वंचसुभगोचपतिव्रता॥भर्त्तुश्चैवपितुर्भ्रातुर्हृदयानं
दनीसदा॥इंद्रस्यतुयथेंद्रा णीश्रीरधस्ययथाप्रिया॥शंकरस्यय
थागौरीतद्वद्भर्त्तुरपिभर्त्तरि॥अत्रेर्यथानुसूर्यास्याद्वसिष्ठस्यावैरुंधती
॥कौशिकस्ययथासतीतथात्वमपिभर्त्तरि॥ध्रुवैधिपोष्यामयिमह्यंत्वा
दाद्बृहस्पतिः॥मयापत्याप्रजावतीसंजीवशरदःशतंसू॥इतिचालसं

क

हितायां अष्टमाष्टकेतृतीयोध्यायः॥अ॰।०॥ॐ॥विहिसोतोरसृक्षतनें
द्रंदेवममंसत॥यत्रामदद्वृषाकपिरर्यःपुष्टेषुमत्सखाविश्वस्मादिंद्रउ
त्तरः॥पराहींद्रधावसिवृषाकपेरतिव्यथिः॥नोअहप्रविंदस्यन्यत्रसो
मपीतयेवि०॥किमयंत्वांवृषाकपिश्चकारहरितोमृगः॥यस्माइरस्य
सीदुन्वर्योवापुष्टिमद्वसुवि०॥यमिमंत्वंवृषाकपिंप्रियमिंद्राभिरक्षसि॥

आ न्वस्यजंमिषदपिकरौवराहयुर्विश्व०॥ त्रियातष्टानिमिकपिर्व्यक्ता
व्यद्दूदुषत्॥ शिरोन्वस्यराविषंनसुगंदुष्कृतेभुवंविश्व०॥४॥ नमत्स्री
सुमसत्तेरानस्तुयाभुतरामुवत्॥ नमस्त्रतिच्यवीयसीनस ॥ क्ष्युघ
मीयसीविश्व०॥ उवेअन्वसुलामिकेयथेवांगमविष्यति॥ मसन्नो
अंबसविष्यमिश्रिरोमिवीवहंतिविश्व०॥ किंसुबाहोस्वंऽगुरेपृथुष्टो

॥७५॥

पृथुजाघने ॥ किं शूरपत्नि नस्त्वमभ्यमीषि वृषाकपिं विश्व० ॥ अवीरामि
वमामयं शरारुरभिमन्यते ॥ उताहमस्मि वीरिणींद्रपत्नीमरुत्स
खा विश्व० ॥ संहोत्रं स्म पुरा नारी समनं वाव गच्छति ॥ वेधा ऋतस्य
वीरिणींद्रपत्नी महीयते विश्व० ॥ २ ॥ इंद्राणीमासु नारिषु सुभगामहमश्र मर
ऽवम् ॥ नह्यस्या अपरं चन जरसा मरते पतिर्वि० ॥ नाहमिंद्राणि रारण स

पुः

ख्युर्वृषाकपेर्ऋते॥ यस्येदमप्यंहविः प्रियंदेवेषुगच्छति विश्वा०॥ वृषा
कपायिरेवतिसुपुत्रऽआदुसुस्नुषे॥ घसत्तइंद्रऽउक्षणः प्रियंकाचित्करंहविर्वि
श्व०॥ उक्ष्णोहिमेपंचदशसाकंपचंतिविंशतिं॥ उताहमद्मिपीवऽइदुभा
कुक्षीपृणंतिमेविश्व०॥ वृषभोनतिग्मशृंगोंतर्यूथेषुरोरुवत्॥ मंथस्त
इंद्रंशंहृदेयंतेसुनोतिभावयुर्विश्वस्मा०॥१३॥ नसेशेयस्यरंबतेंतरासक्थ्याक

कपृत्॥ सेदीशे यस्य रोमशं निषेदुषो विजृंभते विश्व०॥ न सेशे यस्य
रोमशं निषदुषो विजृंभते॥ सेदीशे यस्य रंबतेंतरा सक्थ्या३ कपृद्विश्व
स्मा०॥ अयमिंद्र वृषाकपिः परस्वंतं हतं विदत्॥ असिं सूनां नवं च
रुमादेधस्यान ऽआचितं विश्व०॥ अयमेमि विचाकशद्विचिन्वंदासमार्यं।
पिबामि पाकसुत्वनोभि धीरमचाकशं विश्व०॥ धन्व च यत्कृंतत्रं च कति स्वित्ता वि

सो वि

योजना॥नेदीयवृषाकपेस्तमेहिगृहंउप श्व०॥पुनरेहिवृषाकपेसुवि
ताकल्पयावहै॥यऽएषस्वप्ननंशनोस्तमेषिपथापुनर्विश्व०॥यदुदंचोवृ
षाकपेगृहमिंद्राजगंतनक्व१स्यपुल्वघोमृगःकमगंजनयोपनोविश्व व
पर्शुर्हनाममानवीसाकंससूवविंशतिं॥भद्रंभलत्यस्याऽअभूद्यस्याउदरमा
मयद्विश्व०॥४॥रक्षोहणंवाजिनमाजिघर्मिमित्रंप्रथिष्ठमुपयामिशर्म॥
शिशानोऽअग्निःक्रतुभिःसमिद्धःसनोदिवासरिषःपातुनक्तं॥अयोदंष्ट्रोऽअर्चि

॥१२७ ॥

षोयातुधानानुपस्पृशजातवेदःसमिद्धः॥आजिह्वयामूरदेवान्रभस्वक्रव्यादोवृ
क्त्व्यपिधत्स्वासन्॥उभोभयाविन्नुपधेहिदंष्ट्रेहिंस्रःशिशानोवरंपरंच॥उतां
तरिक्षेपरियाहिराजंजंभैःसंधेह्यभियातुधानान्॥यज्ञैरिषूःसंनममानो
ऽग्नेवाचाशल्याँऽशनिभिर्दिहानः॥ताभिर्विध्यहृदयेयातुधानान्प्रती
चोबाहून्प्रतिभंग्ध्येषाम्॥अग्नेत्वचंयातुधानस्यभिंधिहिंस्राशनिर्हरसाहं
त्वेनम्॥प्रपर्वाणिजातवेदःशृणीहिक्रव्यात्क्रविष्णुर्विचिनोतुवृक्णम्॥५॥

यत्रेदानींपश्यसिजातवेदस्तिष्ठंतमग्नउतवाचरंतम्॥यद्वांतरिक्षेपथि
भिःपतंतंतमस्ताविध्यशर्वाशिशानः॥उतालब्धंस्पृणुहिजातवेदऽआ
लेभानादृष्टिभिर्यातुधानात्॥अग्नेपूर्वोनिजहिशोशुचानऽआमादःक्ष्विंका
स्तमदंत्वेनीः॥इहप्रब्रूहियतमःसोअग्नेयोयातुधानोयइदंकृणोति॥
तमारभस्वसमिधायविष्ठनृचक्षसश्चक्षुषेरंधयैनं॥तीक्ष्णेनाग्नेचक्षुषा
रक्षयज्ञंवसुभ्यःप्रणयप्रचेतः॥हिंस्रंरक्षांस्यभिशोशुचानंमात्वादभन्यातु

प्रां १

ज ३

च　स्प२

धानान्त्स्वपतः॥नृचक्षारक्षःपरिपश्यविक्षुतस्यत्रीणिप्रतिशृणीह्यग्रा॥
तस्याग्नेपृष्टीर्हरसाशृणीहित्रेधामूलंयातुधानस्यवृश्च॥१०॥त्रिर्यातुधानःप्र
सितिंतएत्वृतंयोऽअग्नेऽअनृतेनहंति॥तमर्चिषा स्फूर्जयंजातवेदःस
मक्षमेनंगृणतेनिवृंङ्धि॥तदग्नेचक्षुःप्रतिधेहिरेभेशफारुजंयेनपश्यसि
यातुधानं॥अथर्ववज्ज्योतिषादैव्येनसत्यंधूर्वंतमचितंन्योष॥यदग्नेअद्य
मिथुनाशपातोयद्वाच स्तृष्टंजनयंतरेभाः॥मन्योर्मनसःशरव्याजा

यते या तया विध्य हृदये यातुधानान् ॥ परा शृणीहि तपसा यातुधानान्पराग्ने
रक्षो हरसा शृणीहि ॥ परार्चिषा मूरदेवाञ्छृणीहि परासुतृपोऽअभिशोशुचा
३तु नः ॥ पराद्य देवा वृजिनं शृणन्तु प्रत्यगेनं शपथा यन्तु तृष्टाः ॥ वाचास्तेनं शरवऽऋ
च्छन्तु मर्मन्विश्वस्यैतु प्रसितिं यातुधानः ॥७॥ यः पौरुषेयेण क्रविषा समङ्क्ते यो
ऽअश्व्येन पशुना यातुधानः ॥ यो अघ्न्याया भरति क्षीरमग्ने तेषां शीर्षाणि हर
सापि वृश्च ॥ संवत्सरीणं पयऽउस्रियायास्तस्य माशीद्यातुधानो नृचक्षः ॥ पीय

॥७८॥

षमग्नेयतमस्तितर्दसात्तंप्रत्यंचमर्चिषाविध्यमर्मन्॥विषंगवीयातुधाना:
पिबंतावृश्चतांदित येदुरेवा:॥परैनांदेव:सविताददातुपराभागमोष
धीनांजयंतां॥सनादग्नेमृणसियातुधानान्नत्वारक्षांसिपृतनासुजिग्युः
॥अनुदहसहमूरान्क्रव्यादोमातेहेत्यामुक्षतदैव्यायाः॥त्वंनोऽअग्नेऽअधरा
दुदक्तात्वंपश्चादुतरक्षापुरस्तात्॥प्रतितेतेऽअजरासस्तपिष्ठाऽअघशं
संशोशुचतोदहंतु॥पश्चात्पुरस्तादधरादुदक्तात्कवि:काव्येनपरिपाहि

दिवे

राजन्॥सखेसखायमजरोजरिम्णेग्नेऽमर्त्तो अमर्त्यस्त्वंनः॥परित्वाग्नेपुरं
वयंविप्रंसहस्यधीमहि॥धृषद्वर्णंदिवेहंतारंभंगुरावतां॥विषेणभंगुरावतः
प्रतिष्मरक्षसोदह॥अग्नेतिग्मेनशोचिषातपुरग्राभिर्ऋष्टिभिः॥प्रत्यग्ने
मिथुनादहयातुधानाकिमीदिना॥संत्वाशिशामिजागृह्यदब्धंविप्रमन्म
भिः॥प्रत्यग्नेहरसाहरःशृणीहिविश्वतः प्रति॥यातुधानस्यरक्षसोबलं
विरुजवीर्यं॥८॥हविष्पांतमजरंस्वर्विदिदिविस्पृश्याहुतंजुष्टमग्नौ॥तस्य

यत्रेदानींपश्यसिजातवेदस्तिष्ठंतमग्नउतवाचरंतम्॥यद्वांतरिक्षेपथि
भिःपतंतंतमस्ताविध्यशर्वाशिशानः॥उतालब्धंस्पृणुहिजातवेदआ
लेभानादृष्टिभिर्यातुधानात्॥अग्नेपूर्वोनिजहिशोशुचानआमादःक्ष्विंक्का जं३
स्तमदंत्वेनीः॥इहप्रब्रूहियतमःसोअग्नेयोयातुधानोयइदंकृणोति॥
तमारभस्वसमिधायविष्ठनृचक्षसश्चक्षुषेरंधयैनं॥तीक्ष्णेनाग्नेचक्षुषा
रक्षयज्ञं‸चंवसुभ्यःप्रणयप्रचेतः॥हिंस्रंरक्षांस्यभिशोशुचानंमात्वादभन्यातु
प्रां१

॥७८॥

धानान्त्सचन्तां ॥ नृचक्षा रक्षः परि पश्य विक्षु तस्य त्रीणि प्रति शृणीह्यग्रा ।
तस्याग्ने पृष्टीर्हरसा शृणीहि त्रेधा मूलं यातुधानस्य वृश्च ॥१०॥ त्रिर्यातुधानः प्र
सितिं तऽएत्वृतं योऽअग्नेऽअनृतेन हंति ॥ तमर्चिषा स्फूर्जयं जातवेदः स
मक्षमेनं गृणते नि वृङ्धि ॥ तदग्ने चक्षुः प्रति धेहि रेभे शफारुजं येन पश्यसि
यातुधानं ॥ अथर्ववज्ज्योतिषा दैव्येन सत्यं धूर्वंतमचितं न्योष ॥ यदग्ने अद्य
मिथुना शपातो यद्वाचस्तृष्टं जनयंत रेभाः ॥ मन्योर्मनसः शरव्या जा

यतेयातयाविध्यहृदयेयातुधानान्॥ पराशृणीहितपसायातुधानान्पराग्ने
रक्षोहरसाशृणीहि॥ परार्चिषामूरदेवांछृणीहिपरासुतृपोऽअभिशोशुचा
नः॥ पराद्यदेवावृजिनंशृणंतुप्रत्यगेनंशपथायंतुतृष्टाः॥ वाचास्तेनंशरवऽऋ
छंतुमर्मन्विश्वस्यैतुप्रसितिंयातुधानः॥७॥ यःपौरुषेयेणक्रविषासमंक्ते यो
ऽअश्व्येनपशुनायातुधानः॥ योअघ्न्यायाभरतिक्षीरमग्नेतेषांशीर्षाणिहर
सापिवृश्च॥ संवत्सरीणंपयऽउस्रियायास्तस्यमाशीद्यातुधानोनृचक्षः॥ पीय

यतेयातयाविध्यहृदयेयातुधानान्॥ पराशृणीहितपसायातुधानान्पराग्ने
रक्षोहरसाशृणीहि॥ परार्चिषामूरदेवांछृणीहिपरासुतृपोऽअभिशोशुचा
३ न्तु नः॥ पराद्यदेवावृजिनंशृणंप्रत्यगेनंशपथायंतुतृष्टाः॥ वाचास्तेनंशरवऽऋ
च्छंतुमर्मन्विश्वस्यैतुप्रसितिंयातुधानः॥(७)॥ यःपौरुषेयेणक्रविषासमङ्क्ते यो
ऽअश्व्येनपशुनायातुधानः॥ योअघ्न्यायाभरतिक्षीर मग्नेतेषांशीर्षाणिहर
सापिवृश्च॥ संवत्सरीणंपयऽउस्रियायास्तस्यमाशीद्यातुधानोनृचक्षः॥ पीय

दिवे

राजन्न्॥सखेसखायमजरोजरिम्णेग्नेऽमर्त्तां अमर्त्यस्त्वंनः॥परित्वाग्नेपुरं
वयंविप्रंसहस्यधीमहि॥धृषद्वर्णंदिवेंहंतारंभंगुरावतां॥विषेणभंगुरावतः
प्रतिष्मरक्षसोदह॥अग्नेतिग्मेनशोचिषातपुरग्राभिर्ऋष्टिभिः प्रत्यग्ने
मिथुनादहयातुधानोकिमीदिना॥संत्वाशिशामिजागृह्यदब्धंविप्रमन्म
भिः॥प्रत्यग्नेहरसाहरःशृणीहिविश्वतः प्रति॥यातुधानस्यरक्षसोबलं
विरुजवीर्यं॥८॥हविष्पांतमजरंस्वर्विदिदिविस्पृश्याहुतंजुष्टमग्नौ॥तस्य

भर्मणे भुवनाय देवा धर्मणे कं स्वधया पप्रथंत ॥ गीर्णं भुवनं तमसापगूळ्हमाविः स्वरभवज्जाते ऽअग्नौ ॥ तस्य देवाः पृथिवी द्यौरुतापोऽरणयन्नोषधीः सख्ये ऽअस्य ॥ देवेभिर्न्विषितो यज्ञियेभिरग्निं स्तोषाण्यजरं बृहंतम् ॥ यो भानुना पृथिवीं द्यामुतेमामाततान रोदसी अंतरिक्षं ॥ यो होतासीत्प्रथमो देवजुष्टो यं समांजन्नाज्येना वृणानाः ॥ स पतत्रीत्वरं स्था जगद्य च्छ्वात्रमग्निरकृणोज्जातवेदाः ॥ यज्जातवेदो भुवनस्य मूर्धन्नतिष्ठो ऽअग्ने सह रोचनेन ॥

तंत्वाहेममतिभिर्गीर्भिरुक्थैःसयज्ञियोऽअभवोरोदसिप्राः॥१०॥मूर्द्धाभु
वोभवतिनक्तमग्निस्ततःसूर्योजायतेप्रातरुद्यन्॥मयामूतुयज्ञिया
नामेतामपोयत्तूर्णिश्चरतिप्रजानन्॥दृशेन्योयोमहिनासमिद्धोरोचत
दिवियोनिर्विभावा॥तस्मिन्नग्नौसूक्तवाकेनदेवाहविर्विश्वऽआजुह
वुस्तनूपाः॥सूक्तवाकंप्रथममादिदग्निमादिद्धविरजनयंतदेवाः॥
सएषांयज्ञोऽअभवत्तनूपास्तंद्यौर्वेदतंपृथिवीतमापः॥यंदेवाजनयं

सो॰ १

॥८४॥

नाग्निं यस्मिन्नाजुहवुर्भुवनानि विश्वा॥ सोऽअर्चिषा पृथिवीं द्यामुतेमामृजू
यमानोऽअतपन्महित्वा॥ स्तोमेन हि दिवि देवासोऽअग्निमजीजनञ्छक्ति
भी रोदसिप्रां॥ तमूऽअकृण्वंत्रेधा भुवे कं सओषधीं पचति विश्वरूपाः१॥
यदेदेनमदधुर्यज्ञियासो दिवि देवाः सूर्यमादितेयं॥ यदा चरिष्णू मिथु
नावभूतामादित्प्रापश्यन्भुवनानि विश्वा॥ विश्वस्माऽअग्निं भुवनाय दे
वा वैश्वानरं केतुमह्नामकृण्वन्॥ आ यस्ततानोषसो विभातीरपोऽऊर्णोति

तितमोअऽर्चिषान् ।। वैश्वानरंकवयोयज्ञियासोग्निंदेवाऽअजनयंनज्जुर्यं ।।
नक्षत्रंप्रत्नममिनच्चरिष्णुयक्षस्याध्यक्षंतविषंबृहंतं ।। वैश्वानरंविश्व
हादीदिवांसंमंत्रैरग्निंकविमच्छावदामः ।। योमहिम्नापरिबभूवोर्वी
उतावस्तादुतदेवःपुरस्तात् ।। द्वेसृतीऽअशृणवंपितृणामहंदेवानामु
तमर्त्यानाम् ।। ताभ्यामिदंविश्वमेजत्समेतियदंतरापितरंमातरंच ।। १२ ।।
द्वेसमीचीबिभृतश्चरंतंशीर्षतोजातंमनसाविमृष्टम् ।। सप्रत्यङ्विश्वा

ए एकैवोषाःसर्वमिदंविभात्येकंवाइदंविबभूवसर्वं।यमृत्विजोबहुधाकल्पयंतःसचे
तसोयज्ञमिमंवहंति।योअनूचानोब्राह्मणोयुक्तआसीत्कास्वित्तत्रयजमानस्यसंवित्॥
भुवनानितस्थौवप्रयुष्यंतरणिर्भ्राजमानः॥यत्रावदेतेऽअवरःपरश्च
यज्ञन्योःकतरोनोविवेद॥आशेकुरित्सधमादंसखायोनक्षंतयज्ञंक
इदंविवोचत्॥कत्यग्नयःकतिसूर्यासःकत्युषासःकत्युस्विदापः॥नो
पस्पिजंवःपितरोवदामिपृच्छामिवःकवयोविद्मनेकं॥यावन्मात्रमु
षसोनप्रतीकंसुपर्ण्योवसतेमातरिश्वः॥तावद्दधात्युपयज्ञमाय
न्ब्राह्मणोहोतुरवरोनिषीदन्॥२३॥इदंस्तवान तमंयस्यंमहाविब

पे॰२ एकएवाग्निर्बहुधासमिद्धएकःसूर्योविश्वमनुप्रभूतः॥

॥८२॥

बाधेरोचनाविज्मोअंतान्॥आयःपप्रौचर्षणीधृद्वरोभिःप्रसिंधुभ्यो
रिरिचानोमहित्वा॥सस्सूर्यःपर्युरूवरांस्येंद्रोववृत्याद्रथ्येवचक्रा॥अ
तिष्ठंतमपस्यंनसर्गंकृष्णातमांसित्विष्याजघान॥समानमस्माअ
नपावृदर्चक्ष्मयादिवोऽसमंब्रह्मनव्यं॥वियःपृष्ठेवजनिमान्यर्य
ऽइंद्रश्चिकायनसखायमीषे।इंद्रायगिरोअनिशितसर्गाअपः
प्रेरयंसगरस्यबुध्नात्॥योऽक्षेणेवचक्रियाशचीभिर्विष्वक्तस्तं

बाधे रोचना वि ज्मो अंतान्॥ आ यः पप्रौ चर्षणीधृद्वरोभिः प्र सिंधुभ्यो
रिरिचानो महित्वा॥ स सूर्यः पर्युरू वरांस्येंद्रो ववृत्याद्रथ्येव चक्रा॥ अ
तिष्ठंतमपस्यं न सर्गं कृष्णा तमांसि त्विष्या जघान॥ समानमस्मा अ
नपावृदर्च क्ष्मया दिवो ऽसमं ब्रह्म नव्यं॥ वि यः पृष्ठेव जनिमान्यर्य
ऽइंद्रश्चिकाय न सखायमीषे॥ इंद्राय गिरो अनिशितसर्गा अपः
प्रेरयं सगरस्य बुध्नात्॥ यो ऽक्षेणेव चक्रिया शचीभिर्विष्वक्तस्तं

६

पर्वं वृजिना शृणासि ॥ प्र ये मित्रस्य वरुणस्य धाम युजं न जनो मिनंति
मित्रं ॥ प्र ये मित्रं प्रार्यमणं दुरेवाः प्र संगिरः प्र वरुणं मिनंति ॥ न्य१मित्रे
षु वधमिंद्र तुम्रं वृषन्वृषाणमरुषं शिशीहि ॥ इंद्रो दिवऽइंद्र ईशे पृथिव्या
ऽइंद्रो अपामिंद्र इत्पर्वतानां ॥ इंद्रो वृधामिंद्र इन्मेधिराणामिंद्रः क्षेमे यो
गे हव्य इंद्रः ॥१५॥ प्राक्तुभ्य इंद्रः प्र वृधोऽअहभ्यः प्रांतरिक्षात्प्र समुद्रस्य धा
सेः ॥ प्र वातस्य प्रथसः प्र ज्मोऽअंतात्प्र सिंधुभ्यो रिरिचे प्र क्षितिभ्यः ॥ प्र शो

बाधेरोचनाविज्मोअंतान्॥आयःपप्रौचर्षणीधृद्वरोभिःप्रसिंधुभ्यो
रिरिचानोमहित्वा॥ससूर्यःपर्युरूवरांस्येंद्रोववृत्याद्रथ्येवचक्रा॥अ
तिष्ठंतमपस्यंनसर्गंकृष्णातमांसित्विष्याजघान॥समानमस्माअ
नपावृदर्चक्ष्मयादिवोऽअसमंब्रह्मनव्यं॥वियःपृष्ठेवजनिमान्यर्य
ऽइंद्रःश्चिकायनसखायमीषे॥इंद्रायगिरोअनिशितसर्गाअपः
प्रेरयंसगरस्यबुध्नात्॥योऽअक्षेणेवचक्रियाशचीभिर्विष्वक्तस्तं

पर्व वृजिना शृणासि ॥ प्र ये मित्रस्य वरुणस्य धाम युजं न जना मिनंति
मित्रं ॥ प्र ये मित्रं प्रार्यमणं दुरेवाः प्र संगिरः प्र वरुणं मिनंति ॥ न्य१मित्रे
षु वधमिंद्र तुम्रं वृषन्वृषाणमरुषं शिशीहि ॥ इंद्रो दिवऽइंद्र ईशे पृथिव्या
६ ऽइंद्रो अपामिंद्र इत्पर्वतानां ॥ इंद्रो वृधामिंद्र इन्मेधिराणामिंद्रः क्षेमे यो
गे हव्य इंद्रः ॥१५॥ प्राक्तुभ्य इंद्रः प्र वृधोऽअहभ्यः प्रांतरिक्षात्प्र समुद्रस्य धा
सेः ॥ प्र वातस्य प्रथसः प्र ज्मोऽअंतात्प्र सिंधुभ्यो रिरिचे प्र क्षितिभ्यः ॥ प्र शो

॥८४॥

शुचत्याउषसोन्केतुरसिन्वातेवर्त्ततामिंद्रहेतिः॥अश्मेवविध्यऽदिवऽआ
सृजानस्तपिष्ठेनहेषसाद्रोघमित्रान्॥अन्वहमासाअन्विद्वनान्यन्वोषधी
रनुपर्वतासः॥अन्विंद्रंरोदसीवावशानेऽअन्वापोऽअजिहतजायमानं॥क
र्हिस्वित्सातइंद्रचेत्यासदघस्ययद्भिनदोरक्षएषत्॥मित्रक्रुवोयच्छसनेनगावः
पृथिव्याआपृगमुयाशयंते॥शत्रूयंतोऽअभियेनस्ततस्रेमहिव्राधंतऽओ
गणासऽइंद्र॥अंधेनामित्रास्तमसासचंतांसुज्योतिषोऽअक्तवस्तांअभिष्युः॥

॥८४॥

स ४

पुरूणिहित्वासवं[illegible]निज नानांब्रह्माणिमंदं गृणतामृषीणां॥इमामा
घोषंनवसासहूतिंतिरोविश्वांऽअर्चतोयाह्यर्वाङ्ः॥एवातेवयमिंद्रभुं
जतीनांविद्यामसुमतीनांनवानां॥विद्यामवस्तोरवसागृणंतोविश्वा
मित्राऽउततइंद्रनूनं॥शुनंहुवेममघवानमिंद्रमस्मिन्भरेनृतमंवाजसा
तौ॥शृण्वंतमुग्रमूतयेसमत्सुघ्नंतंवृत्राणिसंजितंधनानां॥१९॥इं
द्रः॥सहस्रशीर्षापुरुषःसहस्राक्षःसहस्रपात्॥सभूमिंविश्वतोवृत्वात्य

॥८५॥

तिष्टद्दशांगुलं॥पुरुषऽएवेदं सर्वंयद्भूतंयच्चभाव्यं॥उतामृतत्वस्येशानो
यदन्नेनातिरोहति॥एतावानस्यमहिमातोज्यायाँश्चपूरुषः॥पादोस्यविश्वाभूता
नित्रिपादस्यामृतंदिवि॥त्रिपादूर्ध्वउदैत्पुरुषःपादोस्येहाभवत्पुनः॥ततोविष्व
ङ्व्यक्रामत्साशनानशनेअभि॥तस्माद्विराडजायतविराजोऽअधिपूरुषः।
सजातोअत्यरिच्यतपश्चाद्भूमिमथोपुरः॥१७॥यत्पुरुषेणहविषादेवा
यज्ञमतन्वत॥वसंतोऽअस्यासीदाज्यंग्रीष्मऽइध्मःशरद्धविः॥तंयज्ञंबर्हि

षिप्रौक्षन्पुरुषंजातमग्रतः ॥ तेनदेवाऽअयजंतसाध्याऋषयश्चये ॥ तस्माद्य
ज्ञात्सर्वहूतः संभृतंपृषदाज्यं ॥ पशूंस्तांश्चक्रेवायव्यानारण्याग्राम्याश्चये ॥
तस्माद्यज्ञात्सर्वहूत ॥ [illegible] ऋचः सामानिजज्ञिरे छंदांसिजज्ञि
रे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत ॥ तस्मादश्वाऽअजायंत येकेचोभयादतः ॥ गा
वोहजज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाताऽअजावयः ॥ १६ ॥ यत्पुरुषंव्यदधुः कतिधाव्य
कल्पयन् ॥ मुखंकिमस्यकोबाहूकाऽऊरूपादाऽउच्येते ॥ ब्राह्मणोस्यमुखमासी

बाहूराजन्यः कृतः ऊरूतदस्ययद्वैश्यः पद्भ्यांशूद्रोऽअजायत ॥ चंद्रमाम
नसोजातः चक्षोः सूर्योऽअजायत ॥ मुखादिंद्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुर
जायत नाभ्याऽआसीदंतरिक्षं शीर्ष्णोद्यौः समवर्त्तत ॥ पद्भ्यांभूमिर्दिशः
श्रोत्रात्तथालोकाँ अकल्पयन् ॥ सप्तास्यासन्परिधयः स्त्रिः सप्तसमि
धः कृताः ॥ देवायद्यज्ञंतन्वानाऽअबध्नन्पुरुषंपशुम् ॥ यज्ञेनयज्ञमयजं
तदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकंमहिमानः सचंतयत्रपू

वै साध्याः संति देवाः ॥१८॥ सं जागृवद्भिर्जरमाणऽइध्यते दमेदमूनाऽइषय
न्निलस्पदे ॥ विश्वस्यहोताहविषोवरेण्योविभुर्विभावासुषखासखीयते ॥
गृहे सदर्शतश्रीरतिथिर्गृहे वनेवने शिश्रियेतक्ववीरिव ॥ जनंजनंजन्योनातिम
न्यते विशऽआक्षेति विश्यो३ विशंविशं ॥ सुदक्षोदक्षैः क्रतुनासिसुक्रतुरग्नेक
विः काव्येनासि विश्ववित् ॥ वसुर्वसूनांक्षयसित्वमेकऽइद्द्यावाचयानिपृथिवीच
पुष्यतः ॥ प्रजानंनग्नेव त योनिमृत्वियमिळा यास्पदे घृवं त मासदः ॥ आ ते चिकि त

॥८१॥

त्र उषसामिवेतयोरेपसः सूर्यस्येव रश्मयः ॥ तव श्रियो वर्ष्यस्येव विद्युत
श्चित्राश्चिकित्रऽउषसां न केतवः ॥ यदोषधीरभिसृष्टो वनानि च परि स्व
यं चिनुषेऽअन्नमास्ये ॥२०॥ तमोषधीर्दधिरे गर्भमृत्वियं तमापोऽअग्निं ज
नयंत मातरः ॥ तमित्समानं वनिनश्च वीरुधोन्तर्वतीश्च सुवते च विश्वहा ॥
वातोपधूतऽइषितो वशाँ अनु तृषु यदन्ना वेविषद्वितिष्ठसे ॥ आ ते यतं
ते रथ्योऽयथा पृथक्छर्धांस्यग्नेऽअजराणि धक्षतः ॥ मेधाकारं विद

शा७

थस्यप्रसाधनमग्निंहोतारंपरिभूतमंमतिं॥तमिदर्भेहविष्यासमानमि
त्तमिन्महेवृणतेनान्यंत्वत्॥त्वामिदत्रवृणतेत्वायवोहोतारमग्नेविद
थेषुवेधसः॥यद्देवयंतोदधतिप्रयांसितेहविष्मंतोमनवोवृक्तब
र्हिषः॥तवाग्नेहोत्रंतवपोत्रमृत्वियंतवनेष्ट्रंत्वमग्निदृतायतः॥तव
प्रशास्त्रंत्वमध्वरीयसिब्रह्माचासिगृहपतिश्चनोदमे॥२१॥यस्तुभ्यमग्
नेअमृतायमर्त्यःसमिधादाशदुतवाहविष्कृति॥तस्यहोताभवसि

॥८८॥

यासिदूत्य१मुपब्रूषेयजस्यध्वरीयसि॥इमाऽअग्नेमतयोवाचोऽअस्म
दाँऋचोगिरःसुष्टुतयःसमग्मत॥वसूयवोवसवेजातवेदसेवृद्धासु
चिद्वर्धनोयासुचाकनत॥इमांप्रत्नायसुष्टुतिंनवीयसींवोचेयमस्मा
ऽउशतेशृणोतुनः॥भूयाऽअंतराऽहृद्यस्यनिस्पृशेजायेवपत्यऽउ
शतीसुवासाः॥यस्मिन्नश्वासऽऋषभासऽउक्षणोवशामेषाऽअवसृष्टा
सऽआहुताः॥कीलालपेसोमपृष्ठायवेधसेहृदामतिंजनयेचारुमग्नये॥

अहाव्यग्नेऽहविरास्येतस्रुचीवघृतंचम्वीवसोमः॥वाजसनिंरयिमस्मे
सुवीरंप्रशस्तंधेहियशसंबृहंतं॥२२॥यज्ञस्यवोरथ्यंविश्पतिंविशांहो
तारमक्तोरतिथिंविभावसु॥शोचंशुष्कासुहरिणीषुजर्भुरद्वृषाकेतु
र्यजतोद्यामशायत॥इममंजस्पामुभयेऽअकृण्वतधर्माणमग्निंविदथस्यसा
धनं॥अक्तुंनयह्वमुषसःपुरोहितंतनूनपातमरुषस्यनिंसते॥बल
स्यनीथाविपणेश्चमन्महेवयाऽअस्यप्रहुताऽआसुरत्तवे॥यदाघोरासोअ

यजिष्ठं।त्वा।ववृमहे।देवं।देवत्रा।होतारं।ऽअमर्त्यं।ऽअ।मर्त्यं।ऽअस्य।
यज्ञस्य।सुक्रतुं।सु।क्रतुं।६।तत्।ऽअग्ने।द्युम्नं।ऽआ।भर।यत्।सा
साहा।सदने।कं।चित्।ऽअत्रिणं।मन्युं।जनस्य।दूढ्यं॥७॥यत्वा।वे
उ।विश्पति।शितः।सुप्रीतः।सु।प्रीतः।मनुषः।विशे।विश्वा।इत्।ऽअ
ग्निः।प्रति।रक्षाꣳसि।सेधति।८।दशति॥२॥तत्।वः।गाय।सुते
सचा।पुरुहूताय।पुरु।हूताय।सत्वने।शं।यत्।गवे।न।शाकिने॥१॥

॥१६॥

॥८९॥

ग:८

मृतत्वमाशतादिज्जनस्यदैव्यस्यचर्किरन्॥ऋतस्यहिप्रसितिर्द्यौरुरुव्यचो
नमोमह्यरमतिःपनीयसी॥इंद्रोमित्रोवरुणःसंचिकित्रिरेथोभगःसवि
तापूतदक्षसः॥प्ररुद्रेणययिनायंतिसिंधवस्तिरोमहीमरमतिंदध
न्विरे॥येभिःपरिज्मापरियन्नुरुज्रयोविरोरुवज्जठरेविश्वमुक्षते॥२३
क्षाणारुद्रामरुतोविश्वकृष्टयोदिवःश्येनासोअसुरस्यनीळयः॥तेभिश्च
ष्टेवरुणोमित्रोऽर्यमेंद्रोदेवेभिरर्वशेभिरर्वशः॥इंद्रेभुजंशशमानास

जंघ

भाशातस्सूरोदसीकेवृषभराभ्रपैंस्सिये ॥ प्रयेन्वस्यार्हणाततक्षिरेयुज्रंनृष
दनेषुकारवः ॥ सूरश्चिदाहरितोऽअस्यरीरमदिंद्रादाकश्चिद्भयते
तवीयसः ॥ भीमस्यवृष्णोजठरादभिश्वसोदिवेदिवेसहुरिस्तन्नबा
धितः ॥ स्तोमंवोऽअद्यरुद्रायशिक्वसेक्षयद्वीरायनमसादिदिष्टन ॥ य
भिःशिवस्स्ववाँऽएवयावभिर्दिवःसिषक्तिस्वयशानिकामभिः ॥ तेहिप्र
जायाऽअभरंतविश्रवोबृहस्पतिर्वृषभःसोमजामयः ॥ यज्ञैरथर्वाप्रथ

मो विधोरयद्देवादस्मै र्गगवः संचिकित्रिरे ॥४॥ ते हि द्यावापृथिवी भूरि
रेतसा नराशंसश्चतुरंगो यमोदितिः ॥ देवस्त्वष्टाऽद्रविणोदा ऋभुक्षणः
प्ररोदसी मरुतो विष्णुरर्हिरे ॥ उत स्य नऽउशिजामुर्विया कविरहिः
शृणोतु बुध्न्यो३हवीमनि ॥ सूर्यामासा विचरंता दिविक्षिता धिया शमी
नहुषीऽअस्य बोधतं ॥ प्र नः पूषा चरथं विश्वदेव्योपान्नपादवतु वायुरि
ष्टये ॥ आत्मानं वस्योऽअभिवातमर्चत तदश्विना सुहवा यामनि श्रुतम् ॥

विश्वामासामन्यानामधिक्षितंगीर्भिरुस्वयशसंगृणीमसि॥ग्नाभिर्वि
श्वाभिरदितिमनर्वणमक्तोर्युवानंनृमणाअधापतिं॥रेभदत्रजनुषापू
र्वोऽअंगिराग्रावाणऊर्ध्वाअभिचक्षुरध्वरम्॥येभिर्विहायाऽअभवद्विच
क्षणःपाथःसुमेकंस्वधितिर्वनन्वति॥१५॥महिद्यावापृथिवीभूतमु
र्वीनारीयह्वीनरोदसीसदंनः॥तेभिर्नःपातंसह्यसऽएभिर्नःपातंशूष
णि॥यज्ञेयज्ञेसमर्तोदेवान्त्सपर्यति॥यःसुम्नैर्दीर्घश्रुत्तमऽआविवासात्ये

॥८१॥ नाम्॥ विश्वेषामिरज्यवोदेवानांवार्महः॥ विश्वेहिविश्वमहसोविश्वेयज्ञे
षुयज्ञियाः॥ तेघाराजानोऽमृतस्यमंद्राऽअर्यमामित्रोवरुणःपरि
३ ज्मा॥ कद्रुद्रोनृणांस्तुतोमरुतःपूषणोभगः॥ उतनोनक्तमपांवृषण्व
सूसूर्यामासासदनायसधन्या॥ सचायत्साद्येषामहिर्बुध्नेषुबुध्न्यः॥८२॥
उतनोदेवावश्विनाशुभस्पतीधामभिर्मित्रावरुणाउरुष्यतां॥ महःसरा
यएषतेतिधन्वेवदुरिता॥ उतनोरुद्राचिन्मृळतामश्विनाविश्वेदेवासोर

॥८१॥ नान्॥ विश्वेषामिरज्यवोदेवानांवार्महः॥ विश्वेहिविश्वमहसोविश्वेयज्ञे
षुयज्ञियाः॥ तेघाराजानोऽअमृतस्यमंद्राऽअर्यमामित्रोवरुणःपरि
उ ज्मा॥ कद्रुद्रोनृणांस्तुतोमरुतःपूषणोभगः॥ उतनोनक्तमपांवृषण्व
सूसूर्यामासासदनायसधन्या॥ सचायत्साद्येषामहिर्बुध्न्येषुबुध्न्यः॥२६॥
उतनोदेवावश्विनाशुभस्पतीधामभिर्मित्रावरुणाउरुष्यतां॥ महःसरा
यएषतेतिधन्वेवदुरिता॥ उतनोरुद्राचिन्मृळतामश्विनाविश्वेदेवासोर

यस्यतिर्भर्गः॥ऋभुर्वाजऽऋभुक्षणःपरिज्माविश्ववेदसः॥ऋभुर्ऋभुक्षो
ऋभुर्विधतोमदऽआतेहरीजूजुवानस्यवाजिना॥दुष्टरंयस्यसामचि
दृधग्यज्ञोनमानुषः॥कृधीनोअह्रयोदेवसवितःसचस्तुषेमघोनाम्॥
सहोनऽइंद्रोवह्निभिर्न्येषांचर्षणीनांचक्रंरश्मिंनयोयुवे॥एषुद्यावा
पृथिवीधातंमहदस्मेवीरेषुविश्वचर्षणिश्रवः॥पृक्षंवाजस्यसातयेपृ
क्षंरायोततुर्वणे॥२४॥एतंइंद्रंसमिंद्रास्मयुष्ट्वंक्वचित्संतंसहसावंनभिष्टय

सद्योयाह्यभिष्टये॥ मेदतांवेदतावसो॥एतंमेस्तोमंतनानसूर्येद्युतद्द्या
मानंवावृधंतनृणाम्॥संवननंनाश्व्यंतष्टेवानपच्युतम्॥वावर्त्तयेषां
रायायुक्तैषांहिरण्ययी॥नेमधितानपौंस्यावृथेवविष्टांता॥प्र
तद्दुःशीमेपृथवानेवेनेप्ररामेवोचमसुरेमघवत्सु॥येयुक्त्वा
यपंचशतास्मयुपथाविश्राव्येषां॥अधीन्वत्रसप्ततिंचसप्तच॥स
द्योदिदिष्टतान्वःसद्योदिदिष्टपार्थ्यःसद्योदिदिष्टमायवः॥२८॥प्रैतेव

दंतु प्र वयं वदाम ग्रावभ्यो वाचं वदता वदद्भ्यः ॥ यदद्रयः पर्वताः साकमा-
शवः श्लोकं घोषं भरथेंद्राय सोमिनः ॥ एते वदंति शतवत्सहस्रवदभिक्रं-
दंति हरितेभिरासभिः ॥ विष्ट्वी ग्रावाणः सुकृतः सुकृत्यया होतुश्चित्पू-
र्वे हविरद्यमाशत ॥ एते वदंत्यविदंननामधु न्यूंखयंतेऽधिपक्व
आमिषि ॥ वृक्षस्य शाखामरुणस्य बप्सतस्ते सूभर्वा वृषभाः प्रेमरा-
विषुः ॥ बृहद्वदंति मदिरेण मंदिनेंद्रं क्रोशंतोविदंननामधु ॥ संरभ्या

धीराः स्वसृभिरनर्त्तिषुराघोषयंतः पृथिवीमुपब्दिभिः ॥ सुपर्णा वाचमक्र
तोप द्यव्या खरे कृष्णा इषिरा ऽअनर्त्तिषुः ॥ न्य१ङ्ङि यंत्युपरस्य निष्कृतं
पुरू रेतो दधिरे सूर्यश्वितः ॥२६ उग्रा इव प्रवहन्तः समायमुः साकंयु
क्ता वृषणो बिभ्रतो धुरः ॥ यच्छ्वसंतो जग्रसाना अराविषुः शृण्व एषां
प्रोथथो ऽअर्वतामिव ॥ दशावनिभ्यो दशकक्ष्येभ्यो दशयोक्त्रेभ्यो द
शयोजनेभ्यः ॥ दशाभीशुभ्यो ऽअर्चताजरेभ्यो दशधुरो दशयुक्ता वह

श्वः॥ तेऽअद्रयोदशयंत्रासऽआ शवस्तेषामाधानंपर्येतिहर्यतम्॥
तऊसुतस्यसोम्य स्यांधसोंऽशोः पीयूषंप्रथमस्यभेजिरे॥ तेसोमादोहरी
इंद्रस्यनिंसतेंऽशुंदुहंतोऽअध्यासते गवि॥ तेभिर्दुग्धंपपिवान्त्सोम्य
मध्विंद्रोवर्धतेप्रथतेवृषायते॥ वृषावोअंशुर्नकिलारि षाथनेलावं
तः सदमित्स्थ नाशिताः॥ रेवत्येवमहसाचारवस्थनयस्यग्रावाणो
ऽअजुषध्वमध्वरम्॥ ३०॥ तृदिलाऽअतृदिलासोऽअद्रयोऽश्रमणाऽअ

॥९४॥

श्रथिता ऽअमृत्यवः ॥ अनातुरा ऽअजराः स्थाम विष्णवः सुपीवसो अ
तृषिता ॥ अतृष्णजः ॥ ध्रुवा एव वः पितरो युगे क्षेमकामासः सदसो न
युंजते ॥ अजुर्यासो हरिषाचो हरिद्रव ऽआ द्यां रवेण पृथिवीमशु श्र
वुः ॥ तदिद्वदंत्यद्रयो विमोचने यामन्नंजस्पा इव घेदुपब्दिभिः ॥
वपंतो बीजमिव धान्याकृतः पृंचंति सोमं न मिनंति बप्सतः ॥ सुते
ऽअध्वरे ऽअधि वाचमक्रता क्रीळयो न मातरं तुदंतः ॥ विषू

मुंचा सुषुवुषो मनीषां विवर्तंतामद्रयश्चायमानाः॥३॥ इति शाकलसं
हितायां अष्टमाष्टके चतुर्थोध्यायः॥ ॐ हये जाये मनसा तिष्ठ घोरे वचां
सि मिश्रा कृणवावहै नु॥ न नौ मंत्रा अनुदितास एते मयस्करन्परतरे
च नाहन्॥ किमेता वाचा कृणवा तवाहं प्राक्रमिषमुषसामग्रियेव॥
पुरूरवः पुनरस्तं परेहि दुरापना वात इवाहमस्मि॥ इषुर्न श्रिय इषु
धेरसना गोषाः शतसा न रंहिः॥ अवीरे क्रतौ विदविद्युतन्नोरा न मायुं

॥८५॥

च्चितयंतधुनयः ॥ सावसुदधती श्वशुरायवयऽउषो यदिवष्ट्यंतिगृहा
त् ॥ अस्तंननक्षेयस्मिंचाकंदिवानक्तंश्नथितावैतसेन ॥ त्रिःस्ममाह्नः
श्नथयोवैतसेनोतस्ममेव्यत्यैपृणासि ॥ पुरूरवोनुतेकेतमायंराजामे
वीरतन्वस्तदासीः ॥१॥ यासुजूर्णिःश्रेणिःसुम्नआपिर्हृदेचक्षुर्नग्रंथि
नीचरण्युः ॥ ताअंजयोरुणयोनससुः श्रियेगावोनधेनवोनवंत ॥ सम
स्मिन्जायमानआसतग्नाऽउतेमवर्द्धन्नद्यः स्वगूर्ताः ॥ महेयत्त्वापुरूरवोर

णायावर्द्धयन्दस्युहत्याय देवाः॥स चायदासु जहतीष्वत्कममानुषीषु मा
नुषो निषेवे॥अप स्म मत्तरसंती न भुज्युस्ता अत्रसन्रथस्पृशो नाश्वाः॥य
दासु मर्त्तोऽअमृतासु निस्पृक्सं क्षोणीभिः क्रतुभिर्न पृंक्ते॥ता आतयो न
तन्वः शुंभत स्वाऽअश्वासो न क्रीळयो दंदशानाः॥विद्युन्न या पतंती दवि
द्योद्भरंती मेऽअप्या काम्यानि॥जनिष्टो अपो नर्यः सुजातः प्रोर्वशी तिरत
दीर्घमायुः॥१०॥जज्ञिष इत्था गोपीथ्याय हि दधाथ तत्पुरूरवो म ओजः॥ऽशा

॥ दे ॥

सं त्वा विदुषी सस्मिन्नहन्न मऽआशृणोः किमभुग्वदासि ॥ कदा सूनुः पित
रं जातऽइच्छाच्चक्रन्नाश्रु वर्तयाद्विजानन् ॥ को दंपती समनसा वियूयोद
धयदग्निः श्वशुरेषु दीदयत् ॥ प्रति ब्रवाणि वर्तयते ऽश्रु चक्रन्न क्रंदद
ध्ये शिवायै ॥ प्र तत्ते हिनवा यत्ते ऽअस्मे परेह्यस्तं नहि मूर मापः ॥ सुदेवो
ऽअद्य प्रपतेदनावृत्परावतं परमां गंतवाऽउ ॥ अधा शयीत निर्ऋतेरुप
स्थेऽधैनं वृका रभसासोऽअद्युः ॥ पुरूरवो मा मृथा मा प्र पप्तो मा त्वा वृकासो

॥ ८६ ॥

॥९७॥ म्रगवो मन्यमानाः॥पुरूरवं पुनरस्तं परेह्यामे मनो दवजनाऽअयोन्स्तुः॥
॥४॥प्रते महे विदथे शंसिषं हरी प्रते वन्वे वनुषो हर्यतं मदं।घृतं न
यो हरिभिश्चारु सेचतऽआत्वा विशंतु हरिवर्पसं गिरः।हरिं हि योनिमभि
ये समस्वरन्हिन्वंतो हरी दिव्यं यथा सदः॥आ यं पृणंति हरिभिर्न धेनव
ऽइंद्राय शूषं हरिवंतमर्चत॥सो अस्य वज्रो हरितो य आयसो हरिर्निका
मो हरिरागभस्त्योः॥द्युम्नी सुशिप्रो हरिमन्युसायकइंद्रे नि रूपा हरिता।

मिमिक्षिरे ॥ दिविनकेतुरधिधायिहर्यतो विव्यचद्वज्रोहरितोनरंह्या ॥ तु
ददहिंहरिशिप्रोयऽआयसः सहस्रशोकोऽअभवद्धरिंभरः ॥ त्वंत्वमहर्यथाउप
स्तुतः पूर्वेभिरिंद्रहरिकेशयज्वभिः ॥ त्वंहर्यसितवविश्वमुक्थ्यमसामिरा
धोहरिजातहर्यतं ॥ ५ ॥ तावज्रिणंमंदिनंस्तोम्यंमदइंद्रंरथेवहतोहर्यता
हरी ॥ पुरूण्यस्मैसवनानिहर्यतइंद्रायसोमाहरयोदधन्विरे ॥ अरंकामायहर
योदधन्विरेस्थिरायहिन्वन्हरयोहरीतुरा ॥ अर्वद्भिर्योहरिभिर्जोषमीयतेसो

५९८॥

अस्यकामंहरिवंतमानशे॥हरिश्मशारुर्हरिकेशऽआयसस्तुरस्पेयेयोहरिपा
अवर्धत॥अर्वद्भिर्योहरिभिर्वाजिनीवसुरतिविश्वादुरितापारिषद्धरी॥स्रुवेव
यस्यहरिणीविपेततुःशिप्रेवाजायहरिणीदविध्वतः॥प्रयत्कृतेचमसेमर्मृ
जद्धरीपीत्वामदस्यहर्यतस्यांधसः॥उतस्मसद्महर्यतस्यपस्त्यो३रत्योनवा
जंहरिवाँऽअचिक्रदत्॥महीचिद्धिधिषणाहर्यदोजसाबृहद्वयोदधिषेह
र्यतश्चिदा॥६॥आरोदसीहर्यमाणोमहित्वानव्यंनव्यंहर्यसिमन्मनुप्रियम्॥

प्रपस्त्यमसुरहर्यतंगो राविष्कृधिहरयेसूर्याय।।आत्वाहर्यंतंप्रयुजोजनानां
रथेवहंतुहरिशिप्रमिंद्र।।पिबायथाप्रतिभृतस्यमध्वोहर्यन्यज्ञंसधमादेदशो
णिं।।अपाःपूर्वेषांहरिवःसुतानामथोइदंसवनंकेवलंते।।ममद्धिसोमंमधु
मंतमिंद्रसत्रावृषञ्जठरआवृषस्व।।७।।याओषधीःपूर्वाजातादेवेभ्यस्त्रियुगं
पुरा।।मनैनुबभ्रूणामहंशतंधामानिसप्तच।।शतंवोअंबधामानिसहस्रमुत
वोरुहः।।अधाशतक्रत्वोयूयमिमंमेऽअगदंकृत।।ओषधीःप्रतिमोदध्वंपुष्पव

॥८८॥

ती:प्रसूवरी:॥अश्वाऽइवसजित्वरीर्वीरुधः पारयिष्ण्वः॥ओषधीरितिमातर
स्तद्वोदेवीरुपब्रुवे॥सनेयमश्वंगांवासऽआत्मानंतवपूरुष॥अश्वत्थेवोनिष
दनंपर्णेवोवसतिष्कृता॥गोभाजइत्किलासथयत्सनवथपूरुषं॥८॥यत्रौ
षधीःसमग्मतराजानःसमिताविव॥विप्रःसउच्यतेभिषग्रक्षोहामीवचात
नः॥अश्वावतींसोमावतीमूर्जयंतीमुदोजसं॥आवित्सिसर्वाओषधीरस्मा
ऽअरिष्टतातये॥उच्छुष्माओषधीनांगावोगोष्ठादिवेरते॥धनंसनिष्यंतीनामात्मा

नंतवेपूरुष॥ इष्कृतिर्नामवोमाताथोयूयंस्थनिष्कृतीः॥ सीराःपतत्रिणीस्थ
नयदामयतिनिष्कृथ॥ अतिविश्वाःपरिष्ठाःस्तेनइवव्रजमक्रमुः॥ ओषधीःप्रा
चुच्यवुर्यत्किंचतन्वो३रपः॥८॥ यदिमावाजयंन्नहमोषधीर्हस्तआदधे॥ आ
त्मायक्ष्मस्यनश्यतिपुराजीवगृभोयथा॥ यस्यौषधीःप्रसर्पथांगमंगंपरु
ष्परुः॥ ततोयक्ष्मंविबाधध्वउग्रोमध्यमशीरिव॥ साकंयक्ष्मप्रपतचाषेणकिकि
दीविना॥ साकंवातस्यध्राज्यासाकंनश्यनिहाकया॥ अन्यावोऽअन्यामवतु

॥१००॥

न्य

न्यास्याऽउपावत॥ताःसर्वाःसंविदानाइदंमेप्रावतावचः॥याःफलिनीर्या
ऽअफलाऽअपुष्पायाश्चपुष्पिणीः बृहस्पतिप्रसूतास्तानोमुंचंत्वंहसः॥१०॥
मुंचंतुमाशपथ्याद्थोवरुण्यादुत॥अथोयमस्यपड्वीशात्सर्वस्माद्देव
किल्बिषात्॥अवपतंतीरवदंदिवऽओषधयस्परि॥यंजीवमश्नवाम
हैनसरिष्यातिपूरुषः॥याऽओषधीःसोमराज्ञीर्विष्ठिताःपृथिवीमनु॥
बृहस्पतिप्रसूताअस्यैसंदत्तवीर्यम्॥मावोरिषत्खनितायस्मैचाहंखनामिवः॥

याऽओषधीःसोमराज्ञीर्बह्वीःशतविचक्षणाः।तासांत्वमस्युत्तमारंकामायशंहृदे

द्विपच्चतुष्पादस्माकं सर्वमस्त्वनातुरम् ॥ याश्चेदमुपशृण्वंति याश्च दूरं प
रागताः ॥ सर्वाः संगत्य वीरुधोऽस्यै सं दत्त वीर्यम् ॥ ओषधयः सं वदंते सोमे
न सह राज्ञा ॥ यस्मै कृणोति ब्राह्मणस्तं राजन्पारयामसि ॥ त्वमुत्तमास्योष
धे तव वृक्षा उपस्तयः ॥ उपस्तिरस्तु सोऽस्माकं यो ऽअस्मां अभिदासति ॥
शिवै यच्च कृतं यदकृतं यदेनश्चकृमा वयं ॥ ओषधयस्तस्मात्वांतु दुरितादे
नसस्परि ॥ २१ ॥ बृहस्पते प्रति मे देवतामिहि मित्रो वा यद्वरुणो वासि पू

॥१०२॥

षा॥आदित्यैर्वायद्वसुभिर्मरुत्वान्त्सपर्ज्जन्यंशंतनवेवृषाय॥आदेवोदू
तोअजिरश्चिकित्वांत्वद्देवापेअभिमामगच्छत्॥प्रतीचीनःप्रतिमामाववृ
त्स्वदधामितेद्युमतींवाचमासन्॥अस्मेधेहिद्युमतींवाचमासन्बृहस्प
तेऽअनमीवामिषिरां॥ययावृष्टिंशंतनवेवनावदिवोद्रप्सोमधुमाँऽआ
विवेश॥आनोद्रप्सामधुमंतोविशंत्विंद्रदेह्यधिरथंसहस्रं॥निषीदहोत्र
मृतुथायजस्वदेवांदेवापेहविषासपर्य॥आर्ष्टिषेणोहोत्रमृषिर्निषीद

न्देवापिर्देवसुमतिंचिकित्वान्॥स ऽउत्तरस्मादधरंसमुद्रमपोदिव्याऽअ
सृजद्वर्ष्याऽअभि॥अस्मिन्त्समुद्रे अध्युत्तरस्मिन्नापोदेवेभिर्निवृताऽअति
ष्ठन्॥ताऽअद्रवन्नार्ष्टिषेणेनसृष्टादेवापिनाप्रेषितामृक्षिणीषु॥१२॥य
द्देवापिःशंतनवेपुरोहितोहोत्रायवृतःकृपयंनदीधेत्॥देवश्रुतंवृष्टिवनिं
रराणोबृहस्पतिर्वाचमस्माऽअयच्छत्॥यंत्वादेवापिःशुशुचानोऽअऽआ ग्न
र्ष्टिषेणोमनुष्यःसमीधे॥विश्वेभिर्देवैरनुमद्यमानःप्रपर्जन्यमीरयावृ

ष्टिमंतम्।।त्वांपूर्वऋषयोगीर्भिरायन्त्वामध्वरेषुपुरुहूतविश्वे।।सहस्राण्य
धिरथान्यस्मेआनोयज्ञंरोहिदश्वोपयाहि।।एतान्यग्नेनवतिर्नवत्वेआ
हुतान्यधिरथासहस्रा।।तेभिर्वर्धस्वतन्वःशूरपूर्वीर्दिवोनोवृष्टिमिषि
तोरिरीहि।।एतान्यग्नेनवतिंसहस्रासंप्रयच्छवृष्णऽइंद्रायभागं।।विद्वा
न्पथऋतुशोदेवयानानप्यौलानंदिविदेवेषुधेहि।।अग्नेबाधस्वविमृधो
विदुर्गहापामीवामपरक्षांसिसेध।।अस्मात्समुद्राद्बृहतोदिवोनोपांभू

मानमुपनसर्जेह॥१३॥कन्नश्चित्रमिषण्यसिचिकित्वान्पृथुग्मानंवाश्रं
वावृधध्यै॥कत्तस्यदातुशवसोव्युष्टौतक्षद्वज्रंवृत्रतुरमपिन्वत्॥सहि
द्युताविद्युतावेतिसामपृथुंयोनिमसुरत्वाससाद॥ससनीळेभिःप्रस
हानोअस्यभ्रातुर्नऋतेसप्तथस्यमायाः॥सवाजंयातापदुष्पदायन्त्स्व
र्षातापरिषदत्सनिष्यन्॥अनर्वायच्छतदुरस्यवेदोघ्नञ्छिश्नदेवाँऽअभि
वर्पसाभूत्॥सयह्व्योऽवनीर्गोष्वर्वाजुहोतिप्रधन्यासुसस्रिः॥अपादो

यत्रयुज्यासोरथ्याद्रोण्यश्वासऽईरतेघृतंवाः॥सरुद्रेभिरशस्तवारऋभ्वा
हित्वीगयमारेऽअवद्यऽआगात्॥वम्रस्यमन्येमिथुनाविवव्रीऽअन्नमभी
त्यारोदयन्मुषायन्॥सइद्दासंतुवीरवंपतिर्दन्षळक्षंत्रिशीर्षाणंदमन्यत्॥
अस्यत्रितोन्वोजसावृधानोविपावराहमयोऽअग्रयाहन्॥२४॥सद्रुह्व
णेमनुषऊर्ध्वसानऽआसाविषदर्शसानायशरुम्॥सनृतमोनहुषो
स्मत्सुजातःपुरोभिनदर्हंदस्युहत्ये॥सोअभ्रियोनयवसऽउदन्यन्क्ष

द

योयगातुंविन्नोअस्मे।।उपयत्सीददिंदुंशरीरैः श्येनोयोपाष्टिर्हंतिदस्यू
न्।।सव्राधतःशवसानेभिरस्यकुत्सायशुष्णंकृपणेपरादात्।।अयंकवि
मनयच्छस्यमानमत्कंयोअस्यसनितोतनृणां।।अयंदशस्यंनर्येभिरस्य

दस्मोदेवेभिर्वरुणोनमायी।।अयंकनीनऽऋतुपाऽअवेद्यमिमीताररुंयश्च
तुष्पात्।।अस्यस्तोमेभिरौशिजऋजिश्वाव्रजंदरयद्वृषभेणपिप्रोः।।सुत्वाय
द्यजतोदय[illegible]द्गींपुरइयानोऽभिवर्पसाभूत्।।एवामहोअसुरवक्षथाय

दी

॥१०.४॥

वम्रकःपड्भिरुपसर्पदिंद्रम् ॥ सऽइयानःकरतिस्वस्तिमस्माऽइषमूर्जंसु
क्षितिंविश्वमाभाः ॥१५॥ इत्यर्द्धः ॥ इंद्रदृह्यमघवंत्वावदिद्भुजऽइहस्तुतःसु
तपाबोधिनोवृधे ॥ देवेभिर्नःसविताप्रावतुश्रुतमासर्वतातातिदितिंवृणी
महे ॥ भरायसुभरतभागमृत्वियंप्रवायवेशुचिपेक्रंददिष्टये ॥ गोरस्ययः
पयसःपीतिमानशआ० ॥ आनोदेवःसवितासाविषद्वयऽऋजूयतेयजमा
नायसुन्वते ॥ यथादेवांप्रतिभूषेमपाकवदा० ॥ इंद्रोऽअस्मेसुमनाऽअस्तु

विश्वहाराजासोमःसुवितस्याध्येतुनः॥यथायथामित्रधितानिसंदधुरा०॥
इंद्रऽओ ष्ठेनशवसापरुर्दधेवृहस्पते प्रतरीतास्यायुषः॥यज्ञोमनुः
प्रमतिर्नःपिताहिकमासर्व०॥इंद्रस्यनुसुकृतंदैव्यंसहोग्निर्गृहेजरिता
मेधिरःकविः॥यज्ञश्चभूद्विदथेचारुरंतमऽआ०॥६॥नवोगुहाचकृमभू
रिदुष्कृतंना ष्ट्यंविवसवोदेवहेळनम्॥माकिर्नोदेवाऽअनृतस्यवर्पस
ऽआ०॥अपामीवांसवितासाविषन्यग्वरीयइदपसेधंत्वद्रयः॥ग्रावायत्रमधु

॥२०५॥

षुदुच्यते बृहदा ॥०॥ ऊर्ध्वो ग्रावा वसवो ऽस्तु सोतरि विश्वा द्वेषांसि सनुतर्युयो
त ॥ स नो देवः सविता पायुरीड्य आ ॥०॥ ऊर्जं गावो यवसे पीवो ऽअत्तन ऽऋ
तस्य याः सदने कोशे अङ्ग्ध्वे ॥ तनूरेव तन्वो अस्तु भेषजमा ॥०॥ क्रतुप्रा
वा जरिता शश्वतामव ऽइन्द्र इद्भद्रा प्रमतिः सुतावताम् ॥ पूर्णमूधर्दिव्यं
यस्य सिक्तय ऽआ ॥०॥ चित्रस्ते भानुः क्रतुप्रा ऽअभिष्टिः संति स्पृधो जरणिप्रा
अधृष्टाः ॥ रजिष्ठया रज्या पश्व ऽआ गोस्तूतूर्षति पर्यग्रं दुवस्युः ॥१७॥ उ

दुध्यध्वंसमंनसःसखायःसमग्निमिंध्वंबहवःसनीळाः॥दधिक्रामग्निमु
षसंचदेवीमिंद्रावतोवसेनिह्वयेवः॥मंद्राकृणुध्वंधियऽआतनुध्वंना
वमरित्रपरणींकृणुध्वं॥इष्कृणुध्वमायुधारंकृणुध्वंप्रांचंयज्ञंप्रणय
तासखायः॥युनक्तसीरावियुगातनुध्वंकृतेयोनौवपतेहबीजं॥गि
राचश्रुष्टिःसभराऽअसन्नोनेदीयइत्सृण्यःपक्वमेयात्॥सीरायुंजंति
कवयोयुगावितन्वतेपृथक्॥धीरादेवेषुसुम्नया॥निराहावान्कृणोत

॥१०६॥

नासंवरत्रादधातन।सिंचाऽमहाऽअवतमुद्रिणंवयंसुषेकमनुपक्षितम्
॥इष्कृताहावमवतंसुवरत्रंसुषेचनम्।उद्रिणंसिंचेऽअक्षितम्॥१८॥
प्रीणीताश्वान्हितंजयाथस्वस्तिवाहंरथमित्कृणुध्वं॥द्रोणाहावमवत
मश्मचक्रमंसत्रकोशंसिंचतानृपाणम्॥व्रजंकृणुध्वंसहिवोनृपाणो
वर्मसीव्यध्वंबहुलापृथूनिपुरःकृणुध्वमायसीरधृष्टामावः सुस्रो
च्चमसोदृंहतातम्॥आवोधियंयज्ञियांवर्तऊतयेदेवादेवींयजतांयज्ञि

यामिह।।सानोदुहीयद्यवसेवगत्वीसहस्रधारापयसामहीगौः।।आ
तुषिंचहरिमीद्रोरुपस्थेवाशीभिस्तक्षताश्मन्मयीभिः।।परिष्वजध्वं
दशकक्ष्याभिरुभेधुरोप्रतिवह्निंयुनक्त।।उभेधुरोवह्निरापिब्दमानो
न्तर्योनेवचरतिद्विजानिः।।वनस्पतिंवनऽआस्थापयध्वंनिषूदधि
ध्वमखनंतःउत्सम्।।कपृन्नरःकपृथमुद्दधातनचोदयतखुदतवा
जसातये।।निष्टिग्र्यःपुत्रमाच्यावयोतयइंद्रंस‸धऽइहसोमपीतये।।१८।।
बा

॥१०७॥

प्रतेरथंमिथूकृतमिंद्रोवतुधृष्णुया॥अस्मिन्नाजौपुरुहूतश्रवाय्येधनभक्षे
षुनोव॥उत्स्मवातोवहतिवासोअस्याअधिरथंयदजयत्सहस्रम्॥रथीर
भून्मुद्गलानीगविष्टौभरेकृतंव्यचेदिंद्रसेना॥अंतर्यच्छजिघांसतोवज्र
मिंद्राभिदासतः॥दासस्यवामघवन्नार्यस्यवासनुतर्यवयावधम्॥उद्नो
ह्रदमपिबज्जर्हृषाणः॥कूटंस्मतृंहदभिमातिमेति॥प्रमुष्कभारःश्रवइच्छ
मानोजिरंबाहूअभरत्सिषासन्॥न्यक्रंदयन्नुपयंतएनममेहयन्वृषभं

मध्यआजेः॥तेनसूभर्वंशतवत्सहस्रंगवांमुद्गलःप्रधनेजिगाय॥कु
कर्दवेवृषभोयुक्तऽआसीदवावचीत्सारथिरस्यकेशी॥दुधेर्युक्तस्यद्रवतःस
हानसऋच्छन्तिष्मानिष्पदोमुद्गलानीम्॥२०॥उतप्रधिमुदहन्नस्यविद्वा
नुपायुनग्वंसगमत्रशिक्षन्॥इन्द्रऽउदावत्पतिमघ्न्यानामरंहतपद्याभिः
ककुद्मान्॥शुनमष्ट्राव्यचरत्कपर्दीवरत्रायांदार्वानह्यमानः॥नृम्णा
निकृण्वन्बहवेजनायगाःपस्पशानस्तविषीरधत्त॥इमंतंपश्यवृषभस्य

॥१०८॥ युजंकाष्ठायामध्येद्रुघणंशयानम्॥येनजिगायशतवत्सहस्रंगवांमुद्गलः
पृतनाज्येषु॥आरेऽअघाकोन्वित्थाददर्शयंयुंजंतितम्वास्थापयंति॥नास्मै
तृणंनोदकमाभरंत्युत्तरोधुरोवहतिप्रदेदिशत्॥परिवृक्तेवपतिविद्य
मानट्पीप्यानाकूचक्रेणेवसिंचन्॥एषैष्याचिद्रथ्याजयेमसुमंगलंसिनव
दस्तुसातम्॥त्वंविश्वस्यजगतश्चक्षुरिंद्रासिचक्षुषः॥वृषायदाजिंवृषणा
सिषाससिचोदयन्वध्रिणायुजा॥२१॥आशुःशिशानोवृषभोनभीमोघना

।।१०८।। वलविज्ञाय:स्थविर:प्रवीर:सहस्वान्वाजीसहमानऽउग्र:।।अभिवीराऽअभि
सत्वासहोजाजैत्रमिंद्ररथमातिष्ठगोवित्।।गोत्रभिदंगोविदंवज्रबाहुंजयं
२३ तमज्मप्रमृणंतमोजसा।।इमंसजाताऽअनुवीरयध्वमिंद्रंसखायोअनुसंरभध्वं
।।२२।।अभिगोत्राणिसहसागाहमानोदयोवीर:शतमन्युरिंद्र:।।दुश्च्यवन:
पृतनाषाडयुध्योऽस्माकंसेनाऽअवतुप्रयुत्सु।।इंद्रऽआसांनेताबृहस्पति
र्दक्षिणायज्ञ:पुरएतुसोम:।।देवसेनानामभिभंजतीनांजयंतीनांमरुतोयं

त्वग्रम्॥ इंद्रस्य वृष्णो वरुणस्य राज्ञ आदित्यानां मरुतां शर्ध उग्रं॥ महामन
सां भुवनच्यवानां घोषो देवानां जयतामुदस्थात्॥ उद्धर्षय मघवन्नायुधान्यु
त्सत्वनां मामकानां मनांसि॥ उद्वृत्रहन्वाजिनां वाजिनान्युद्रथानां जयतां
यंतु घोषाः॥ अस्माकमिंद्र समृतेषु ध्वजेष्व स्माकं या इषवस्ता जयंतु॥ अस्मा
कं वीरा उत्तरे भवंत्वस्मां उ देवा ऽ अवता हवेषु॥ अमीषां चित्तं प्रतिलोभयंती
गृहाणांगान्यप्वे परेहि॥ अभि प्रेहि निर्दह हृत्सु शोकैरंधेनामित्राः स्तमसा सचं

॥१०१०॥

ताम्॥प्रेताजयतानरऽइंद्रोवः शर्मयच्छतु उग्रावःसंतुबाहवोनाधृष्यायथा
सथ॥असौयासेनामरुतःपरेषामभ्येतिनऽओजसास्पर्धमाना॥तांगूह
ततमसापव्रतेनयथामीषामन्योअन्यंनजानात्॥अंधाअमित्राभवता
शीर्षाणाअहयइव॥तेषांवोअग्निदग्धानामग्निमूळ्हानामिंद्रोहतुवरंव
रम्॥३३॥असौविसोमः पुरुहूततुभ्यंहरिभ्यांयज्ञमुपयाहितूयम्॥तुभ्यं
गिरोविप्रवीराइयानादधन्विरइंद्रपिबासुतस्य॥अप्सुधूतस्यहरिवः पि

वेहनृभिःसुतस्यजठरंपृणस्वामिमिक्षुर्यमद्रयऽइंद्रतुभ्यंतेभिर्वर्धस्वमदमु
क्थवाहः॥प्रोग्रांपीतिंवृष्णऽइयर्मिसत्यांप्रयैसुतस्यहर्यश्वतुभ्यं॥इंद्रधे
नाभिरिहमादयस्वधीभिर्विश्वाभिःशच्यागृणानः॥ऊतीशचीवस्तववीर्ये
णवयोदधानाउशिजऽऋतज्ञाः॥प्रजावदिंद्रमनुषोदुरोणेतस्थुर्गृणंतःस
धमाद्यासः॥प्रणीतिभिष्टेहर्यश्वसुष्टोःसुषुम्नस्यपुरुरुचोजनासः॥मंहिष्ठा
मूतिंवितिरेदधानाःस्तोतारऽइंद्रतवसूनृताभिः॥५॥उपब्रह्माणिहरिवोहरि

भ्यां सोमस्य याहि पीतये सुतस्य ॥ इंद्रं त्वा यज्ञः क्षममाणमानड् दाश्वांऽअ
स्यध्वरस्य प्रकेतः ॥ सहस्रवाजमभिमातिषाहं सुतेरणं मघवानं सुवृक्तिं
उप भूषंति गिरोऽअप्रतीतमिंद्रं नमस्या जरितुः पनंत ॥ सप्तापो देवीः सु
रणा अमृक्ता याभिः सिंधुमतरऽइंद्र पूर्भित् ॥ नवतिं स्रोत्या नव च स्रवं
तीर्देवेभ्यो गातुं मनुषे च विंदः ॥ अपो महीरभिशस्तेरमुंचोजागरास्वधि
देव एकः ॥ इंद्र यास्त्वं वृत्रतूर्ये चकर्थ ताभिर्विश्वायुस्तन्वं पुपुष्याः ॥ वीरेण्यः

क्रतुरिंद्रः सुशस्तिरुतापिधेना पुरुहूतमीट्टे ॥ आर्दयद्वृत्रमकृणोदु लोकं ससा
हे शक्रः पृतनाऽअभिष्टिः ॥ शुनं हुवेम मघवानमिंद्र० ॥२५॥ कदा वसो स्तोत्रं
हर्यतऽअव श्मशा रुधद्वाः ॥ दीर्घं सुतं वाताप्याय ॥ हरी यस्य सुयुजा विव्रता
वेरर्वंतानु शेपा ॥ उभा रजी न केशिना पतिर्दन् ॥ अप योरिंद्रः पापजऽआ
मर्तो न शश्रमाणो शुभे यद्युयुजे तविषीवान् ॥ सचायोरिंद्रश्चर्कृषऽआँऽउपा
नसः सपर्यन् ॥ नदयोर्विव्रतयोः शूरऽइंद्रः ॥ अधि यस्तस्थौ केशवंता व्यचस्वँ
२ वि॰ श्रीवान् ॥

॥१०१२॥

ता॒न पु॒ष्ट्यै॥व॒नोति॒ शिप्रा॑भ्यां शिप्रि॒णीवा॑न्॥२७॥प्रास्तौ॑दृ॒ष्वौजा॑ ऋ॒ष्वेभि॑स्त॒त
क्ष॒ शूरः॒ शव॑सा॥ऋ॒भुर्न क्रतु॑भिर्मात॒रिश्वा॑॥वज्रं॑ यश्च॒क्रे सु॒हना॑य॒ दस्य॑
वे हिरी॒मशो हिरी॒मान्॥अरु॑तहनु॒रद्भु॑तं॒ न रजः॑॥अव॑ नो वृजि॒ना शि॑शीह्यृ॒
चा व॑नेमा॒नृचः॑॥नाब्र॑ह्माऽय॒ज्ञऽऋध॒ग्जोष॑ति॒ त्वे॥ऊ॒र्ध्वा यत्ते॑ त्रे॒तिनी॒ भूद्य॒
ज्ञस्य॑ धू॒र्षु सद्म॑न्॥स॒जूर्नावं॒ स्वय॑शसं॒ सचा॒योः॥श्रि॒ये ते॒ पृश्नि॑रुप॒सेच॑नी
भूच्छ्रि॒ये दर्वि॑ररे॒पाः॥यया॒ स्वे पात्रे॑ सिं॒चऽस॒उत्॥श॒तं वा॒ यद॑सुर्य॒ प्रति॑ त्वा

॥१०१२॥

सुमित्रइत्थास्तौद्दुर्मित्रइत्थास्तौत्॥आवोयद्दस्युहत्येकुत्सपुत्रंप्रावोयद्दस्युहत्येकु
त्सवत्सम्॥२०॥इतिशाकलसंहितायांअष्टमाष्टकेपंचमोध्यायः॥ॐ॥उ
भानुनूनंतदिदर्थयेथेवितन्वाथेधियोवस्त्रापसेव॥सध्रीचीनायातवेप्रेमजी
गःसुदिनेवपृक्षऽआतंसयेथे॥उष्टारेवफर्वरेषुश्रयेथेप्रायोगेवश्वात्र्याशा
सुरेथः॥दूतेवहिष्ठोयशसाजनेषुमापस्थातंमहिषेवावपानात्॥साकंयुजाशकुन
स्येवपक्षापश्वेवचित्रायजुरागमिष्टम्॥अग्निरिवदेवयोर्दीदिवांसापरिज्मानेव

अ० ८

॥१८३॥

यजथंपुरुत्रा॥ पी आवोअस्मेपितरेवपुत्रोग्रेवरुचानृपतीवतुर्यैइर्येवपुष्ठ्येकिर
णेवभुज्येश्रुष्टीवानेवहवमागमिष्टम्॥ वंसगेवपूषर्या शिंबातामित्रेवऋताश
तराशातपंतावाजेवोच्चावयसाघर्म्येष्ठामेषेवेषासपर्यापुरीषा॥ ६॥ सृण्येवज
र्भरीतुर्फरीतूनैतोशेवतुर्फरीपर्फरीका॥ उदन्यजेवजेमनामदेरूतामेज
राय्वजरंमरायु॥ पज्रेवचर्चरंजारंमरायुक्षद्मेवार्थेषुतर्तरीथउग्रा॥ ऋभू
नापत्खरमज्राखरज्रुर्वायुर्नपर्फरत्क्षयद्रयीणां॥ घर्मेवमधुजठरेसनेरू

सं०मे॥

१३॥

ते च
भगोविभार्प्फरीकारिवारम्।।पतरेवचॅराचंद्रनिर्णिङ्मनऋंगामनन्यैइनजग्मी।।
ते २ वृहंतेवगंभरेषुप्रतिष्ठांपादेवगाधंतरविदाथः।।कर्णेवशासुरनुहिस्मराथों
शेवनोभजतंचित्रमप्नः।।आरंगरेवमध्वेरयेथेसारघेवगविनीचीनबारे।।कीना
रेवस्वेदमासिष्विदानाक्षामेवोर्ज्जासूयवसात्सचेथे।।ऋध्यामस्तोमंसनुया
मवाजमानोमंत्रंसरथेहोपयातं।।यशोनपक्वंमधुगोष्वंतराभूतांशोअश्विनोः
काममप्राः।२।।खिलांहविर्भिरकेस्वरितःसचन्तेसुन्वंतएकेसवनेषुसोमान्।।श

र १०४ ॥ च्योदंमे[illegible]तनुतदक्षिणाभिर्नोजिज्ञायंत्वो नरकंपताम ॥२॥ आविरभून्महिमाघो
नमेषां विश्वंजीवंत[illegible]मसोनिरमोचि ॥ महिज्योतिः पितृभिर्दत्तमागादु
रुःपंथादक्षिणाया अदर्शि ॥ उच्चादिविदक्षिणावंतोऽअस्थुर्येअश्वदाःसहते
सूर्येण ॥ हिरण्यदा अमृतत्वंभजंतेवासोदाःसोमप्रतिरंत आयुः ॥ दैवीपूर्ति
र्दक्षिणादेवयज्यानकवारिभ्योनहितेपृणंति ॥ अथानरःप्रयतदक्षिणासोवद्य
भियाबहवःपृणंति ॥ शतधारंवायुमर्कंस्वर्विदंनृचक्षसस्तेअभिचक्षतेहविः ॥

येपृणंतिप्रचयच्छंतिसंगमेतेदक्षिणांदुहतेसप्तमातरम्॥ दक्षिणावा
न्प्रथमोहूतएतिदक्षिणावान्ग्रामणीरग्रमेति॥तमेवमन्येनृपतिंजना
श्री नांयःप्रथदक्षिणामाविवाय॥३॥तमेवऋषिंतमुब्रह्माणमाहुर्यज्ञन्यंसाम
गामुक्थशासम्॥सशुक्रस्यतन्वोवेदतिस्रोयःप्रथमोदक्षिणयारराध॥
दक्षिणाश्वंदक्षिणागांददातिदक्षिणाचंद्र मुतयद्धिरण्यंदक्षिणान्नं
वनुतेयोनऽआत्मादक्षिणांवर्मकृणुतेविजानन्॥नभोजाममु्रुनन्यु थे

॥१२१५

मीयुर्न रिष्यंति न व्यथंते ह भोजाः ॥ इदं यद्विश्वं भुवनं स्वश्चैतत्सर्वं दक्षिणैभ्यो द
दाति ॥ भोजा जिग्युः सुरभिं योनिमग्रे भोजा जिग्युर्वध्वं या सुवासाः ॥ भोजा जि
ग्युरंतःपेयं सुराया भोजा जिग्युर्येऽअहूताः प्रयंति ॥ भोजायाश्वं संमृजंत्याशुं
भोजायास्ते कन्या३ शुंभमाना ॥ भोजस्येदं पुष्करिणीव वेश्म परिष्कृतं देव
मानेव चित्रं ॥ भोजमश्वाः सुष्ठुवाहो वहंति सुवृद्रथो वर्तते दक्षिणायाः
भोजं देवासोवता भरेषु भोजः शत्रून्त्समनीकेषु जेता ॥४॥ किमिच्छंती सरमा प्रे

दमानड्दूरेह्यध्वा जगुरिः पराचैः ॥ कास्मेहितिः का परितक्म्यासीत्कथं र
सायाऽअतरः पयांसि ॥ इंद्रस्य दूतीरिषिता चरामि मह इच्छंती पणयो निधी
न्वः ॥ अतिष्कदो भियसा तन्नऽआवत्तथा रसाया अतरं पयांसि ॥ कीदृंङिंद्रः
ती सरमे का दृशीका यस्येदं दूतीरसरः पराकात् ॥ आ च गच्छान्मित्रमेना दधामा
था गवी गोपतिर्नो भवाति ॥ नाहं तं वेद दभ्यं दभत्स यस्येदं दूतीरसरं पराकात् ॥ दु
न तं गूहंति स्रवतो गभीरा हता इंद्रेण पणयश्शयध्वे ॥ इमा गावः सरमे या ऐ

॥१०२६

च्छः परि दिवो अंतान्सुभगे पतंती ॥ कस्त एनाऽअव सृजादयुध्व्युतास्माक
मायुधा संति तिग्मा ॥५॥ असेन्या वः पणयो वचांस्यनिषव्यास्तन्वः संतु
पापीः ॥ अधृष्टो व एतवा अस्तु पंथा बृहस्पतिर्वऽउभया न मृळात् ॥
अयं निधिः सरमेऽअद्रिबुध्नो गोभिरश्वेभिर्वसुभिर्न्यृष्टः ॥ रक्षंति तं प
णयो ये सुगोपा रेकु पदमलकमा जगंथ ॥ एह गमन्नृषयः सोमशिताऽअ
यास्योऽअंगिरसो नवग्वाः ॥ त एतमूर्वं वि भजंत गोनामथैतद्वचः पणयो

वमन्नित्॥ एवाचत्वंसरमआजगंथप्रबाधितासहसादैव्येन॥ स्वसारंत्वा
कृणवैमापुनर्गा अपतेगवांसुभगेभजाम॥ नाहंवेदभ्रातृत्वंनोस्वसृ
त्वमिंद्रोविदुरंगिरसश्चघोराः॥ गोकामामेअच्छदयन्यदायमपातऽइ
तपणयोवरीयः॥ दूरमितपणयोवरीयउद्गावोयंतुमिनतीर्ऋतेन॥
बृहस्पतिर्याऽअविंदन्निगूळ्हाःसोमोग्रावाणऋषयश्चविप्राः॥६॥तेवद
न्प्रथमाब्रह्मकिल्बिषेकूपारःसलिलोमातरिश्वा॥ वीळुहरास्तपऽउग्रो

मयोभूरापोदेवीःप्रथमजाऽऋत्तेन॥सोमोराजाप्रथमोब्रह्मजायां
पुनःप्रायच्छदहृणीयमानः॥अन्वर्त्तितावरुणोमित्रऽआसीदग्निर्होता
हस्तगृह्यानिनाय॥हस्तेनैवग्राह्यआधिरस्याब्रह्मजायेयमितिच्चेद
वोचन्॥नदूतायप्रह्येतस्थएषातथाराष्ट्रंगुपितंक्षत्रियस्य॥देवाएत
स्यामवदन्तपूर्वेसप्तऽऋषयस्तपसेयेनिषेदुः॥भीमाजायाब्राह्मणस्यो
पनीतादुर्धांदधातिपरमेव्योमन्॥ब्रह्मचारीचरतिवेविषद्विषःसदेवानां

भवत्येकमंगम्॥तेनजायामन्वविंदद्बृहस्पतिःसोमेननीतांजुहूंनदे
वाः॥पुनर्वैदेवाऽअददुःपुनर्मनुष्याऽउत॥राजानःसत्यंकृण्वानाब्रह्म
जायांपुनर्ददुः॥पुनर्दायब्रह्मजायांकृत्वीदेवैर्निकिल्बिषं॥ऊर्जंपृथि
व्याभक्त्वायोरुगायमुपासते॥७॥समिद्धोऽअद्यमनुषोदुरोणेदेवोदेवा
न्यजसिजातवेदः॥आचवहमित्रमहश्चिकित्वांत्वंदूतःकविरसिप्रचेताः॥
तनूनपात्पथऽऋतस्ययानान्मध्वासमंजन्स्वदयासुजिह्व॥मन्मानिधी
न

१०१८॥

भिरुतयज्ञमृंधंदेवत्राचकृणुह्यध्वरंनः॥ आजुह्वानऽईड्योवंद्यश्चाया
ह्यग्नेवसुभिःसजोषाः॥ त्वंदेवानामसियह्वहोतासऽएनान्यक्षीषितोय
जीयान्॥ प्राचीनंबर्हिःप्रदिशापृथिव्यावस्तोरस्यावृज्यतेअग्रेऽअह्ना
म्॥ व्युप्रथतेवितरंवरीयोदेवेभ्योऽअदितयेस्योनम्॥ व्यचस्वतीरुर्विया
विश्रयंतांपतिभ्योनजनयःशुंभमानाः॥ देवीर्द्वारोबृहतीर्विश्वमिन्वादेवे
भ्योभवतसुप्रायणाः॥६॥ आसुष्वयंतीयजतेऽउपाकेउषासानक्तासदतां

नि योनौ॥ दिव्ये योषणे बृहती सुरुक्मे अधि श्रियं शुक्रपिशं दधाने॥ दैव्या हो
तारा प्रथमा सुवाचा मिमाना यज्ञं मनुषो यजध्यै॥ प्रचोदयंता विदथेषु का
रू प्राचीनं ज्योतिः प्रदिशा दिशंता॥ आ नो यज्ञं भारती तूयमेत्विळा मनुष्व
दिह चेतयंती॥ तिस्रो देवीर्बर्हिरेदं स्योनं सरस्वती स्वपसः सदंतु॥ य इमे
द्यावापृथिवी जनित्री रूपैरपिंशद्भुवनानि विश्वा॥ तमद्य होतरिषितो यजी
यान्देवं त्वष्टारमिह यक्षि विद्वान्॥ उपावसृज त्मन्या समंजन्देवानां पाथ ऋ

१०१८

तु या हवींषि ॥ वनस्पतिः शमिता देवो अग्निः स्वदंतु हव्यं मधुना घृतेन ॥ सद्यो
जातो व्यमिमीत यज्ञमग्निर्देवानामभवत्पुरोगाः ॥ अस्य होतुः प्रदिश्यृतस्य
वाचि स्वाहाकृतं हविरदंतु देवाः ॥ ८ ॥ मनीषिणः प्र भरध्वं मनीषां यथाय
था मतयः संति नृणां ॥ इंद्रं सत्यैरेरयामा कृतेभिः स हि वीरो गिर्वणस्युर्वि
दानः ॥ ऋतस्य हि सदसो धीतिरद्यौत्सं गार्ष्टेयो वृषभो गोभिरानट् ॥ उदति
ष्ठत्तविषेणा रवेण महांति चित्सं विव्याचा रजांसि ॥ इंद्रः किल श्रुत्या अस्य वे

द स हि जिष्णुः पथिकृत्सूर्याय। आन्मेनां कृण्वन्नच्युतो भुवद्गोःपतिर्दिवः स
नजा ऽअप्रतीतः॥ इंद्रो मह्ना महतो ऽअर्णवस्य व्रतामिनादंगिरोभिर्गृणा
नः॥ पुरूणि चिन्नि तताना रजांसि दाधार यो धरुणं सत्यताता॥ इंद्रो दिवः
प्रतिमानं पृथिव्या विश्वा वेद सवना हंति शुष्णं॥ महीं चिद्द्यामातनोत्सूर्येण चास्कं
भ चित्कंभनेन स्कभीयान्॥१०॥ वज्रेण हि वृत्रहा वृत्रमस्तरदेवस्य शूशुवान
स्य मायाः॥ वि धृष्णो ऽअत्र धृषता जघंथाथाभवो मघवन्बाह्वोजाः॥ सचंत यदुष

॥१०५०

सःसूर्येणचित्रामस्यकेतवोरामविदन्॥आयंनक्षत्रंददृशेदिवोनपु
नर्यतोनकिरद्धानुवेद॥दूरंकिलप्रथमाजग्मुरासामिंद्रस्ययाःप्रसवेस
स्रुरापः॥क्वस्विदग्रंक्वबुध्नऽआसामापोमध्यंक्ववोनूनमंतः॥सृजःसिंधूं
रहिनाजग्रसानाँऽआदिदेताःप्रविविज्रेजवेन॥मुमुक्षमाणाउतयामुमु
च्रेधेदेतानरमंतेनितिक्ताः॥सध्रीचीःसिंधुमुशतीरिवायन्त्सनाज्जारऽआ
रितःपूर्भिदासाम्॥अस्तमातेपार्थिवावसून्यस्मेजग्मुःसूनृताइंद्रपूर्वीः०॥

॥११॥ इंद्र पिब प्रतिकामं सुतस्य प्रातःसावस्तव हि पूर्वपीतिः॥ हर्षस्व हं
तवे शूर शत्रूनुक्थेभिष्टे वीर्या प्र ब्रवाम॥ यस्ते रथो मनसो जवीयानेंद्र ते
घ न सोमपेयाय याहि॥ तूयमा ते हरयः प्र द्रवंतु येभिर्यासि वृषभिर्मंदमानः॥ हरि
त्वता वर्चसा सूर्यस्य श्रेष्ठै रूपैस्तन्वं स्पर्शयस्व॥ अस्माभिरिंद्र सखिभिर्हुवा
नः सध्रीचीनो मादयस्वा निषद्य॥ यस्य त्यत्ते महिमानं मदेष्विमे मही रोदसी
नाविविक्ताम॥ तदोक ऽआ हभिरिंद्र युक्तैः प्रियेभिर्याहि प्रियमन्नमच्छ॥ य
रि

२१

।१०।२१॥ स्युराश्वत्वंत्यविवांइंद्रशात्रूननानुहूत्यारण्याचकर्थ॥ सतेपुरंधिंतविषी
मियर्त्तिसोतेमदायसुतऽइंद्रसोमः॥१२॥ इदंतेपात्रंसनवित्तमिंद्रपिबा
सोममेनाशतक्रतो॥ पूर्णऽआहावोमदिरस्यमध्वोयंविश्वऽइदभिह
र्यंतिदेवाः॥ विहित्वामिंद्रपुरुधाजनासोहितप्रयसोवृषभह्वयंते॥ अ
स्माकंतेमधुमत्तमानीमाभुवन्त्सवनातेषुहर्य॥ प्रतऽइंद्रपूर्व्याणिप्रनू
नंवीर्यावोचंप्रथमाकृतानि॥ सतीनमन्युरश्रथायोऽअद्रिंसुवेदनाम

कृणोर्ब्रह्मणे गा मृ॥ नि षु सीद गणपते गणेषु त्वामाहुर्विप्रतमं कवी
नां॥ न ऋते त्वत्क्रियते किं चनारे महामर्कं मघवं चित्रमर्च॥ अभिख्या
नो मघवन्नाधमानान्त्सखे बोधि वसुपते सखीनां॥ रणं कृधि रणकृ
त्सत्यशुष्माभक्ते चिदा भजा राये ऽअस्मान्॥१३॥ तमस्य द्यावापृथिवी घा ३
सचेतसा विश्वेभिर्देवैरनु शुष्ममावताम्॥ यदैत्कृण्वानो महिमानमिं
द्रियं पीत्वी सोमस्य क्रतुमाँ ऽअवर्धत॥ तमस्य विष्णुर्महिमानमोजसांशुं

॥१०२

द धन्वान्मधुनो विरप्शते ॥ देवेभिरिंद्रो मघवा सयावभिर्वृत्रं जघन्वाँ अ
भवद्वरेण्यः ॥ वृत्रेण यदहिना बिभ्रदायुधा समस्थिथा युधये शंसमावि
दे ॥ विश्वे ते ऽ अत्र मरुतः सह त्मना वर्धन्नुग्र महिमानमिंद्रियं ॥ जज्ञा
न ऽ एव व्यबाधत स्पृधः प्रापश्यद्वीरो ऽ अभि पौंस्यं रणम् ॥ अवृश्चदद्रिमव स
स्यदः सृजदस्तभ्नान्नाकं स्वपस्यया पृथुम् ॥ आदिंद्रः सत्रा तविषीरपत्यत वरीयो
द्यावापृथिवी ऽ अबाधत ॥ अवाभरद्धृषितो वज्रमायसं शेवं मित्राय वरुणाय

दाशुषे॥१४॥ इंद्रस्यात्र तविषीभ्यो विरप्शिनऽऋघायतोऽअरंहयंत मन्यवे॥ वृत्रं य
दुग्रो व्यवृश्चदोजसापो बिभ्रतं तमसा परीवृतं॥ या वीर्याणि प्रथमानि कर्त्वा महि
त्वेभिर्यतमानो समीयतुः॥ ध्वांतं तमोऽवदध्वसे हतऽइंद्रो मह्ना पूर्वहूतावपत्यत २।
विश्वेदेवासोऽअध वृष्ण्यानि तेऽवर्धयन्त्सोमवत्या वचस्यया॥ रद्धं वृत्रमहिमिंद्रस्य
हन्मनाग्निर्न जंभैस्तृष्वंनमावयत्॥ भूरिदक्षेभिर्वचनेभिर्ऋक्वभिः सख्येभिः
स[illegible]ख्यानि प्रवोचत॥ इंद्रो धुनिं च चुमुरिं च दंभयं श्रद्धामनस्या शृणुते

२६ द्भीतये ॥ त्वं पुरूण्या भरा स्वश्व्या येभिर्मंसै निवचनानि शंसन् ॥ सुगेभिर्विश्वा दुरि
ता तरेम विदो षु णऽ उर्विया गाधमद्य ॥ १५ ॥ २ ॥ इत्यर्द्धः ॥ घर्मा समंता त्रिवृतं व्यापतुस्त
योर्जुष्टिं मातरिश्वा जगाम ॥ दिवस्पयो दिधिषाणाऽअवेषन्विदुर्देवाः सहसामान
मर्कं ॥ तिस्रो देष्ट्राय निर्ऋतीरुपासते दीर्घश्रुतो वि हि जानंति वह्नयः ॥ तासां नि चिक्युः
कवयो निदानं परेषु या गुह्येषु व्रतेषु ॥ चतुष्कपर्दा युवतिः सुपेशा घृतप्रतीका वयुना
नि वस्ते ॥ तस्यां सुपर्णा वृषणा नि षेदतुर्यत्र देवा दधिरे भागधेयं ॥ एकः सुपर्णः स स

१२३

मुद्रमाविवेश सऽइदंविश्वंभुवनं विचष्टे॥ तंपाकेनमनसापश्यमंतितस्तं
मातारेळ्हि सऽउरेळ्हिमातरम्॥ सुपर्णंविप्राःकवयोवचोभिरेकंसंतंबहुधा
कल्पयंति॥ छंदांसिचदधतोऽअध्वरेषुग्रहान्त्सोमस्यमिमतेद्वादश॥१६॥षट्त्रिं
शांश्चचतुरःकल्पयंतश्छंदांसिचदधतऽआद्वादशं॥ यज्ञंविमायकवयोमनीष
ऽऋक्सामाभ्यांप्ररथंवर्त्तयंति॥ चतुर्दशान्येमहिमानोऽअस्यतंधीरावाचाप्रणयं
तिसप्त॥ आप्नानंतीर्थंकऽइहप्रवोचद्येनपथाप्रपिबंतेसुतस्य॥ सहस्रधापंचदशान्यु
स्रा

क्था यावद्यावापृथिवी तावदित्तत्॥ सहस्रधा महिमानः सहस्रं यावद्ब्रह्म विष्ठितं
तावती वाक्॥ कश्छंदसां योगमा वेद धीरः को धिष्ण्यां प्रति वाचं पपाद॥ कमृत्वि
जामष्टमं शूरऽमाहुर्हरी इंद्रस्य नि चिकाय कः स्वित्॥ भूम्याऽअंतं पर्येके चरंति
रथस्य धूर्षु युक्तासोऽअस्थुः॥ श्रमस्य दायं वि भजंत्येभ्यो यदा यमो भवति हर्म्ये
हितः॥१०॥ चित्रऽइच्छिशोस्तरुणस्य वक्षथो न यो मातरावप्येति धातवे॥ अ
नूधा यदि जीजनदधा च नु ववक्ष सद्यो महि दूत्यं चरन्॥ अग्निर्ह नाम धायि दन्नपस्तमः

संयोवनायुवतेभस्मनादता॥अभिप्रमुराजुह्वास्वध्वरऽइनोनप्रोथमानोय
वसेवृषा॥तंवोविंनद्रुषदंदेवमंधसऽइंदुंप्रोथंतंप्रवपंतमर्णवम्॥आसाव
ह्निंनशोचिषाविरप्शिनंमहिव्रतंनसरजंतमध्वनः॥वियस्यतेज्रयसा
नस्याजरधक्षोर्नवाताःपरिसंत्यच्युताः॥आरण्वासोयुधयोनसत्वनंत्रितंन
शंतप्रसिषंतऽइष्टये॥सऽइदग्निःकण्वतमःकण्वसखार्यःपरस्यांतरस्यतरु
षः॥अग्निःपातुगृणतोऽअग्निःसूरीनग्निर्ददातुतेषामवोनः॥१८॥वाजिंतमाय

गु

२०२५

सह्यसेसुपित्र्यतृषुच्यवानोऽअनुजातवेदसे॥ अनुद्रेचिद्योधृषतावरंसतेम
हिंतमायधन्वनेदविष्यते॥ एवाग्निर्मर्तैःसहसूरिभिर्वसुष्टवेसहसःसून
रोनृभिः॥ मित्रासोनयेसुधिताऋतायवोद्यावोनद्युम्नैरभिसंतिमानु
षान्॥ ऊर्जोनपात्सहसावंनितित्वोपस्तुतस्यवंदतेवृषावाक्॥ त्वांस्तो
षामत्वयासुवीराद्राघीयऽआयुःप्रतरंदधानाः॥ इतित्वाग्नेवृष्टिहव्यस्य
पुत्राऽउपस्तुतासऽऋषयोऽवोचन्॥ तांश्चपाहिगृणतश्चसूरीन्वषड्वषळित्यू
च

ध्वाऽसोऽअनक्षंन्नमोनमऽइत्यूर्ध्वासोऽअनक्षन्॥९॥पिबासोमम्महतऽइं
द्रियायपिबावृत्रायहंतवेशविष्ठ॥पिबरायेशवसेहूयमानःपिबमध्व स्तृ
पदिंद्रावृषस्व॥अस्यपिबक्षुमतःप्रस्थितस्येंद्रसोमस्यवरमासुतस्य॥स्व
स्तिदामनसामा दयस्वार्वाचीनोरेवतेसौभगाय॥ममत्तुत्वादिव्यःसोमऽइं
द्रममत्तुयःसूयतेपार्थिवेषु॥ममत्तुयेनवरिवश्चकर्थममत्तुयेननिरिणासि
शत्रून्॥आद्विबर्हाऽअमिनोयात्विंद्रोवृषाहरिभ्यांपरिषिक्तमंधः॥गव्यासुत

स्यप्रभृतस्य मध्वः सत्रा खेदामरुशहा वृषस्व॥ नि तिग्मानि भ्राशयं भ्राश्यान्य
वस्थिरा तनुहि यातुजूनां॥ उग्राय ते सहो बलं ददामि प्रतीत्या शत्रून्वि
गदेषु वृश्च॥ २०॥ व्यर्याऽइंद्र तनुहि श्रवांस्योजः स्थिरेव धन्वनोभिमातीः॥
अस्मद्र्यग्वावृधानः सहोभिरनिभृष्टस्तन्वं वावृधस्व॥ इदं हविर्मघवंतु
भ्यं राततं प्रति सम्राळहृणानो गृभाय॥ तुभ्यं सुतो मघवंतुभ्यं पक्वोऽद्धींद्र पिब
च प्रस्थितस्य॥ अद्धीदिंद्र प्रस्थितेमा हवींषि चनो दधिष्व पचतोत सोमं॥ प्रय

स्वं ताः प्रति हर्यामसि त्वा सत्याः संतु यजमानस्य कामाः ॥ प्रेंद्राग्निभ्यां सुवचस्यामि
यर्मि सिंधाविव प्रेरयं नावमर्कैः ॥ अयाऽइव परि चरंति देवा येऽअस्मभ्यं धनदाउ
द्भिदश्च ॥ २ ॥ न वाऽउ देवाः क्षुधमिद्वधं ददुरुताशितमुप गच्छंति मृत्यवः ॥ उतो
रयिः पृणतो नोप दस्यत्युतापृणन्मर्डितारं न विंदते ॥ य आध्राय चकमानाय पि
त्वोऽन्नवान्त्सन्रफितायोपजग्मुषे ॥ स्थिरं मनः कृणुते सेवते पुरोतो चित्स मर्डिता
रं न विंदते ॥ स इद्भोजो यो गृहवे ददात्यन्नकामाय चरते कृशाय ॥ अरमस्मै भवति

अ०

१०२४॥ यामहूताऊतापरीषुकृणुतेसखायं॥नससखायोनददातिसख्येसचाभुवेस
चमानायपित्वः॥अपास्मात्प्रेयांनतदोकोऽअस्तिपृणंतमन्यमरणंचिदिच्छेत्
पृणीयादिन्नाधमानायतव्यांद्राघीयांसमनुपश्येतपंथां॥ओहिवर्त्तंतेरथ्ये
वचक्रान्यमन्यमुपतिष्ठंतरायः॥२२॥मोघमन्नंविंदतेऽअप्रचेताःसत्यंब्रवी
मिवधइत्सतस्य॥नार्यमणंपुष्यतिनोसखायंकेवलाघोभवतिकेवलादी॥ २मः
कृषन्नित्फालऽआशितंकृणोतियन्नध्वानमपवृंक्तेचरित्रैः॥वदन्ब्रह्मावदतो

वनीयान्दूरएंनापिरष्टएंतमभिध्यात्॥ एकपान्दूयोद्विपदोविचक्रमेद्विपात्रि
पादमभ्येतिपश्चात्॥ चतुष्पादेतिद्विपदामभिस्वरेसंपश्यन्पङ्क्तीरुपतिष्ठमानः॥
समौचिद्धस्तौनसमंविविष्टःसंमातराचिंनसमंदुहाते॥ यमयोश्चिन्नसमावी
र्याणिज्ञातीचित्संतौनसमंपृणीतः॥२३॥ अग्नेहंसिन्यस्त्रिएंदीर्घमत्येषा॥
स्वक्षरयैशुचिव्रत॥ अग्निश्वसिस्वधुलोघृतानिप्रतिमोदसे॥ यत्वास्रुचंःसमस्थिरन्॥
सऽआहुतोविरोचतेग्निरीळेन्योगिरा॥ स्रुचाप्रतीकमज्यते॥ घृतेनाग्निःसमज्य

१०२८ तेमधुप्रतीकऽआहुतः॥रोचमानोविभावसुः॥जरमाणःसमिध्यसेदेवेभ्योहव्यवाहन॥
तंत्वाहवंतमर्त्याः॥२४॥तंमर्ताऽअमर्त्यंघृतेनाग्निंसपर्यत॥अदाभ्यंगृहपतिं॥
अदाभ्येनशोचिषाग्नेरक्षस्त्वंदह॥गोपाऋतस्यदीदिहि॥सत्वमग्नेप्रतीकेनप्र
त्योषयातुधान्यः॥उरुक्षयेषुदीद्यत्॥तंत्वागीर्भिरुरुक्षयाहव्यवाहंसमीधिरे॥
यजिष्ठंमानुषेजने॥२५॥इतिवाइतिमेमनोगामश्वंसनुयामिति॥कुवित्सोम
स्यापामिति॥प्रवाताऽइवदोधतउन्मापीताअयंसत॥कुवित्सो०॥उन्मापीताऽ

अयंसत रथमश्वाइवाशवः ॥ कुवित्सो ॥ ३ ॥ उपमामतिरस्थित वाश्रापुत्रमिवप्रियम् ॥
कुवित्सो० ॥ अहंतष्टेववंधुरं पर्यचामिहृदामतिम् ॥ कुवित्सो० ॥ नहिमेऽअक्षिपच
नाछांत्सुः पंचकृष्टयः ॥ कुवित्सो० ॥ २६ ॥ नहिमेरोदसीऽउभेऽअन्यंपक्षंचनप्रति ॥
कुवित्सो० ॥ अभिद्यांमहिनाभुवमभीइमांपृथिवीमहीम् ॥ कुवित्सो० ॥ हंताहंपृथि
वीमिमांनिदधानीहवेहवा ॥ कुवित्सो० ॥ ओषमित्पृथिवीमहंजंघनानीहवेहवा ॥
कुवित्सो० ॥ दिविमेऽअन्यः पक्षोऽधोऽअन्यमचीकृषम् ॥ कुवित्सो० ॥ अहमस्मिमहामहो

भिनभ्यमुदीषितः॥कुवित्सो॰॥गृहोयाम्यरंकृतोदेवेभ्योहव्यवाहनः॥कुवित्सो॰ ॥
॥२७॥इतिशाकलसंहितायांअष्टमाष्टकेषष्ठोध्यायः॥ॐ॥तदिदासभुवनेषु
ज्येष्ठंयतोजज्ञउग्रस्त्वेषनृम्णः॥सद्योजज्ञानो निरिणातिशत्रूननुयंविश्वे
मदंत्यूमाः॥वावृधानःशवसाभूर्योजाःशत्रुर्दासायभियसंदधाति॥अव्यनच्च
व्यनच्चसस्निसंतेनवंतप्रभृतामदेषु॥त्वेक्रतुमपिवृंजंतिविश्वेद्विर्यदेतेत्रिर्भ
वंत्यूमाः॥स्वादोःस्वादीयःस्वादुनासृजासमदःसुमधुमधुनाभियोधीः॥इतिवि

द्धित्वाधनाजयंतंमदेमदेअनुमदंतिविप्राः॥ओजीयोधृष्णोस्थिरमातनुष्वमात्वा
दभन्यातुधानादुरेवाः॥त्वयावयंशाशद्महेरणेषुप्रपश्यंतोयुधेन्यानिभूरि॥चो
दयामितऽआयुधावचोभिः॥संतेशिशामिब्रह्मणावयांसि॥५॥स्तुषेय्यंपुरुवर्पसमृ
भ्वमिनतममाप्त्यमाप्त्यानां॥आदर्षतेशवसासप्तदानून्प्रसाक्षतेप्रतिमानानिभू
रि॥नितद्दधिषेवरंपरंचयस्मिन्नाविथावसादुरोणे॥आमातरास्थापयसेजि
गत्नूऽअतइनोषिकर्वरापुरूणि॥इमाब्रह्मबृहद्दिवोविवक्तीन्द्रायशूषमग्रियःस्वर्षाः

१०२९

भिनभ्यमुदीषितः॥कुवित्सो०॥गृहोयाम्यरंकृतोदेवेभ्योहव्यवाहनः॥कुवित्सो०॥
॥२९॥इतिशाकलसंहितायांअष्टमाष्टकेषष्ठोध्यायः॥ॐ॥तदिदासभुवनेषु
ज्येष्ठंयतोजज्ञऽउग्रस्त्वेषनृम्णः॥सद्योजज्ञानो निरिणातिशत्रूननुयंविश्वे
मदंत्यूमाः॥वावृधानःशवसाभूर्योजाःशत्रुर्दासायभियसंदधाति॥अव्यनच्च
व्यनच्चसस्निसंतेनवंतप्रभृतामदेषु॥त्वेक्रतुमपिवृंजंतिविश्वेद्वियदेतेत्रिर्भ
वंत्यूमाः॥स्वादोःस्वादीयःस्वादुनासृजासमदःसुमधुमधुनाभियोधीः॥इतिचि

१०२९

महोगोत्रस्यक्षयतिस्वराजोदुरश्चविश्वाऽअवृणोदपस्वाः ॥ एवामहान्बृहद्दिवो
ऽअथर्वावोचत्स्वांतन्वमिंद्रमेव ॥ स्वसारोमातरिभ्वरीररिप्राहिन्वंतिचशवसा
सावर्धयंतिच ॥ ९ ॥ हिरण्यगर्भःसमवर्त्तताग्रेभूतस्यजातःपतिरेकआसीत् ५
सदाधारपृथिवींद्यामुतेमांकस्मैदेवायहविषाविधेम ॥ यऽआत्मदाबलदाय
स्यविश्वऽउपासतेप्रशिषंयस्यदेवाः ॥ यस्यछायामृतंयस्यमृत्युःकस्मै० ॥ यः
प्राणतोनिमिषतोमहित्वैकऽइद्राजाजगतोबभूव ॥ यऽईशेऽअस्यद्विपदश्चतुष्पदः

कस्मै०॥यस्येमेहिमवंतोमहित्वायस्यसमुद्रंरसयासहाहुः॥यस्येमाःप्रदिशो
यस्यबाहूकस्मै०॥येनद्यौरुग्रापृथिवीचदृह्लायेनंस्व स्तभितंयेननाकः॥यो
ऽअंतरिक्षेरजसोविमानःकस्मै०॥५॥यंक्रंदसीऽअवसातस्तभानेऽअभ्यैक्षेतां
मनसारेजमाने॥यत्राधिसूरऽउदितोविभातिकस्मै०॥आपोहयद्बृहतीर्विश्व
ऽमायन्गर्भंदधानाजनयंतीरग्निं॥ततोदेवानांसमवर्तता सुरेकःकस्मै०॥यश्चि
दापोमहिनापर्यपश्यद्दक्षंदधानाजनयंतीर्यज्ञं॥योदेवेष्वधिदेवएकआसी

१३२
३१

कस्मैदेवा०॥मानोहिंसीज्जनितायःपृथिव्यायोवादिवंसत्यधर्मोजजानयश्चाप
श्चंद्राबृहतीर्जजानकस्मै०॥प्रजापतेनत्वदेतान्यन्योविश्वाजातानिपरिताबभूव॥
यत्कामास्तेजुहुमस्तन्नोऽअस्तुवयंस्यामपतयोरयीणां॥४॥वसुंनचित्रमहसं
३.व गृणीषेवामंशेवमतिथिमद्विषेण्यं॥सरासतेशुरुधोविश्वधायसोग्निर्होतागृ
हपतिःसुवीर्यं॥जुषाणोऽअग्नेप्रतिहर्यमेवचोविश्वानिविद्वान्वयुनानिसुक्रतो॥
घृतनिर्णिग्ब्रह्मणेगातुमेरयतवदेवाऽअजनयन्ननुव्रतं॥सप्तधामानिपरियं

१०३१

ष्टिषुहूतंहवस्वानाऽअंयजंतमानुषाः॥त्वांदेवामहयाय्यायवावृधुराज्यमग्नेनिमृ
जंतोऽअध्वरे॥नित्वावसिष्ठाऽअह्वंतवाजिनंगृणंतोऽअग्नेविदथेषुवेधसः॥राय
स्पोषंयजमानेषुधारययूयंपातस्वस्तिभिःसदानः॥ह्री॥अयंवेनश्चोदयत्पृश्नि
गर्भाज्योतिर्जरायूरजसोविमाने॥इममपांसंगमेसूर्यस्यशिशुंनविप्रामतिभीरि
हंति॥समुद्रादूर्मिमु दियर्त्तिवेनोनभोजाःपृष्ठंहर्यतस्यदर्शि॥ऋतस्यसाना
वधिविष्टपिभ्राट्समानंयोनिमभ्यनूषतव्राः॥समानंपूर्वीरभिवावशानास्तिष्ठं

स्ति

१०३२ ष्टिषु दूतं कृण्वाना ऽअयजंत मानुषाः॥ त्वां देवा महयाय्याय वावृधुराज्यमग्ने निमृ
जंतोऽअध्वरे॥ नि त्वा वसिष्ठाऽअह्वंत वाजिनं गृणंतोऽअग्ने विदथेषु वेधसः॥ राय
स्पोषं यजमानेषु धारय यूयं पात स्वस्तिभिः सदा नः॥ २॥ अयं वेनश्चोदयत्पृश्नि
गर्भा ज्योतिर्जरायू रजसो विमाने॥ इममपां संगमे सूर्यस्य शिशुं न विप्रा मतिभी रि
हंति॥ समुद्रादूर्मिमु [illegible] दियर्ति वेनो नभोजाः पृष्ठं हर्यतस्य दर्शि॥ ऋतस्य साना
वधि विष्टपि भ्राट् समानं योनिमभ्यनूषत व्राः॥ समानं पूर्वीरभि वावशानास्तिष्ठ १०३२

स्ति

न्वत्सस्यमातरःसनीळाः॥ऋतस्यसानावधिचक्रमाणारिहंतिमध्वोऽअमृ
तस्यवाणीः॥जानंतोरूपमकृपंतविप्रामृगस्यघोषंमहिषस्यहिग्मन्॥ऋ
तेनयंतोऽअधिसिंधुमस्थुर्विदद्गंधर्वोऽअमृतानिनाम॥अप्सराजारमुप
सिष्मियाणायोषाबिभर्तिपरमेव्योमन्॥चरत्प्रियस्ययोनिषुप्रियःसन्त्सी
दत्पक्षेहिरण्ययेसवेनः॥७॥नाकेसुपर्णमुपयत्पतंतंहृदावेनंतोऽअभ्य
चक्षतत्वा॥हिरण्यपक्षंवरुणस्यदूतंयमस्ययोनौशकुनंभुरण्युं॥ऊर्ध्वो

१०३२ ष्टिषुदूतंकृण्वानाऽअयजंतमानुषाः॥ त्वांदेवामहयाय्यायवावृधुराज्यमग्नेनिमृ
जंतोऽअध्वरे॥ नित्वावसिष्ठाऽअह्वंतवाजिनंगृणंतोऽअग्नेविदथेषुवेधसः॥ राय
स्पोषंयजमानेषुधारययूयंपातस्वस्तिभिःसदानः॥ ८॥ अयंवेनश्चोदयत्पृश्नि
गर्भाज्योतिर्जरायूरजसोविमाने॥ इममपांसंगमेसूर्यस्यशिशुंनविप्रामतिभीरि
हंति॥ समुद्रादूर्मिमु दियर्तिवेनोनभोजाःपृष्ठंहर्यतस्यदर्शि॥ ऋतस्यसाना
वधिविष्टपिभ्राट्समानंयोनिमभ्यनूषतव्राः॥ समानंपूर्वीरभिवावशानास्तिष्ठ १०३२

स्ति

शिवोजहामिस्वात्सख्यादरणींनाभिमेमि॥पश्यन्नन्यस्याऽअतिथिंवया
याऽऋतस्यधामविमिमेपुरूणि॥शंसामिपित्रेऽअसुरायशेवमयज्ञियाद्यज्ञि
यंभागमेमि॥बह्वीः समाऽअकरमन्तरस्मिन्निन्द्रंवृणानःपितरंजहामि॥अग्निः
सोमोवरुणस्तेच्यवन्तेपर्यावर्द्राष्ट्रंतदवाम्यायन्॥निर्मायाऽउत्येऽअसुरा
ऽअभूवन्त्वंचमावरुणकामयासे॥ऋतेनराजन्ननृतंविविंचन्ममराष्ट्रस्याधि
पत्यमेहि॥इदंस्वरिदमिदासवाममयंप्रकाशऽउर्वन्तरिक्षं॥हनाव

॥१०३२ गंधर्वोऽअधिनाकेऽअस्थात्प्रत्यङ्‌चित्राबिभ्रदस्यायुधानि॥वसानोअ
त्कंसुरभिंदृशेकंस्वर्णनामजनतप्रियाणि॥द्रप्सःसमुद्रमभियज्जिगा
तिपश्यन्गृध्रस्यचक्षसाविधर्मन्॥भानुःशुक्रेणशोचिषाचकानस्तृती
येचक्रेरजसिप्रियाणि॥८॥इमंनोऽअग्नउपयज्ञमेहिपंचयामंत्रिवृतं
सप्ततंतुं॥असोहव्यवाळुतनःपुरोगाज्योगेवदीर्घंतमऽआशयिष्ठाः॥
अदेवाद्देवःप्रचतागुहायन्प्रपश्यमानोऽअमृतत्वमेमि॥शिवंयत्संतम १०३३

शिवोजहामिस्वात्सख्यादरणींनाभिमेमि॥ पश्यन्नन्यस्याऽअतिथिंवया
याऽऋतस्यधामविमिमेपुरूणि॥ शंसामिपित्रेऽअसुरायशेवमयज्ञियाद्यज्ञि
यंभागमेमि॥ बह्वीः समाऽअकरमन्तरस्मिन्निन्द्रंवृणानः पितरंजहामि॥ अग्निः
सोमोवरुणस्तेच्यवन्तेपर्यावर्द्राष्ट्रंतदवाम्यायन्॥ निर्मायाऽउत्येऽअसुरा
ऽअभूवन्त्वंचमावरुणकामयासे॥ ऋतेनराजन्ननृतंविविंचन्ममराष्ट्रस्याधि
पत्यऽमेहि॥ ५॥ इदंस्वरिदमिदासवाममयंप्रकाशऽउर्वन्तरिक्षं॥ हनाव

॥१०३५ वृत्रं निरेहि सोम हविष्ट्वा संतं हविषा यजाम ॥ कविः कवित्वा दिवि रूपमा
सजदप्रभूती वरुणो निरपः सृजत् ॥ क्षेमं कृण्वाना जनयो न सिंधव
स्ताऽअस्य वर्णं शुचयो भरिभ्रति ॥ ताऽअस्य ज्येष्ठमिंद्रियं सचंते ताऽईमा
क्षेति स्वधया मदंतीः ताऽईं विशो न राजानं वृणाना बीभत्सुवोऽअप वृ
त्रादतिष्ठन् ॥ बीभत्सूनां सयुजं हंसमाहुरपां दिव्यानां सख्ये चरंतं ॥
अनुष्टुभमनु चर्चूर्यमाणमिंद्रं नि चिक्युः कवयो मनीषा ॥१०॥ अहं रुद्रे १·२४

भिर्वसुभिश्चराम्यहमादित्यैरुत विश्वदेवैः॥अहंमित्रावरुणोभा बिभर्म्य
हमिंद्राग्नीऽअहमश्विनोभा॥अहंसोममाहनसंबिभर्म्यहंत्वष्टारमुतपू
षणंभगं अहंदधामिद्रविणंहविष्मतेसुप्राव्ये३यजमानायसुन्वते॥
अहंराष्ट्रीसंगमनीवसूनांचिकितुषीप्रथमायज्ञियानां॥तांमादेवा व्य
दधुःपुरुत्राभूरिस्थात्रांभूर्यावेशयंती॥मयासोऽअन्नमत्तियो विपश्य
तियःप्राणितियऽईंशृणोत्युक्तं॥अमंतवोमांतऽउपक्षियंतिश्रुधि श्रु

१०३५ तश्रद्धिवंतेवदामि॥ अहमेवस्वयमिदंवदामिजुष्टंदेवेभिरुतमानुषे
भिः॥ यंकामयेतंतमुग्रंकृणोमितंब्रह्माणंतमृषिंतंसुमेधां॥५॥ अहं
रुद्रायधनुरातनोमिब्रह्मद्विषेशरवेहंतवाउ॥ अहंजनायसमदं
कृणोम्यहंद्यावापृथिवीऽआविवेश॥ अहंसुवेपितरमस्यमूर्धन्म
मयोनिरप्स्वन्तःसमुद्रे॥ ततोवितिष्ठेभुवनानुविश्वोतामूंद्यांवर्ष्म
णोपस्पृशामि॥ अहमेववातऽइवप्रवाम्यारभमाणाभुवनानिवि १०३५

श्वा॥परोदिवापरएनापृथिव्यैतावतीमहिनासंबभूव॥१२॥
नतमंहोनदुरितंदेवासोऽअष्टमर्त्यं॥सजोषसोयमर्यमामित्रोनयंतिव
रुणोऽअतिद्विषः॥तद्धिवयंवृणीमहेवरुणमित्रार्यमन्॥येनानिरंहसोयूयं
पाथनेथाचमर्त्यमतिद्विषः॥तेनूनंनोयमूतयेवरुणोमित्रोऽअर्यमा०।
नयिष्ठाऽउनोनेषणिपर्षिष्ठाउनःपर्षण्यतिद्विषः॥यूयंविश्वंपरिपाथवरु
णो०।युष्माकंशर्मणिप्रियेस्यामसुप्रणीतयोतिद्विषः॥आदित्यासोऽअतिस्रि

१०३६
२ त

धो वरुणो०॥ उग्रं मरुद्भी रुद्रं हुवेमेंद्रमग्निं स्वस्तयेति द्विषः॥ नेतार ऊ
षु णो स्तिरो वरुणो०॥ अति विश्वानि दुरिता राजानश्चर्षणीनामति द्विषः॥
शुनमस्मभ्यमूतये वरुणो०॥ शर्म यच्छंतु सप्रथऽ आदित्यासो यदीमहेऽ
अति द्विषः॥ यथा ह त्यद्वसवो गौर्यं चित्पदि षिताममुंचता यजत्राः
एवो ष्व१स्मन्मुंचता व्यंहः प्र तार्यग्ने प्रतरं नऽ आयुः॥ २॥ रात्री व्यख्यदा
यती पुरुत्रा देव्य१क्षभिः॥ विश्वाऽ अधि श्रियोऽधित॥ ओर्वप्रा अमर्त्या १०३६

निवतोदेव्युद्वतः॥ज्योतिषाबाधतेतमः॥निरुस्वसारमस्कृतोषसंदेव्यायती॥
अपेदुहासतेतमः॥सानोऽअद्ययस्यावयंनितेयामंनविक्ष्महि॥वृक्षेनवसतिं
वयः॥निग्रामासोऽअविक्षतनिपद्वंतोनिपक्षिणः॥निश्येनासश्चिदर्थिनः॥
यावयावृक्यंवृकंयवयस्तेनमूर्म्ये॥अथानःसुतराभव॥उपमापेपिशत्
तमःकृष्णंव्यक्तमस्थित॥उषऽऋणेवयातय॥उपतेगाऽइवाकरंवृणीष्व
दुहितर्दिवः॥रात्रिस्तोमंनजिग्युषे॥१४॥खिलं॥आरात्रीपार्थिवंरजःपितु

१०३४ रप्रायि धामभिः॥ दिवः सदांसि वृहती वितिष्ठस ऽ आ त्वेषं वर्त्तते तमः॥ येते
रात्री नृतक्षसो युक्तासो नवतिर्नव॥ अशीतिः संत्वष्टा ऽ उतो ते सप्त सप्ततीः॥
रात्रीं प्रपद्ये जननीं सर्वभूतनिवेशनीं॥ भद्रां भगवतीं कृष्णां विश्वस्य जग
न तो निशां॥ संवेशनीं संयमनीं ग्रहनक्षत्रमालिनीं॥ प्रपन्नोहं शिवां रात्री भ
द्रे पारमशीमहि भद्रे पारमशीमह्योन्नमः॥ स्तोष्यामि प्रयतो देवीं शरण्यां
बह्वृचप्रियां॥ सहस्रसम्मितां दुर्गां जातवेदसे सुनवाम सोमं॥ शांत्यर्थं

तद्विजातो नारषिभिः समुपाश्रीताः ॥ ऋग्वेदे त्वं समुत्पन्ना मरातीयतो निद
हातिवेदं ॥ येत्वां देवि प्रपद्यंति ब्राह्मणा हव्यवाहनी ॥ अवीद्याद्या बहुविद्या
वा स नः पर्वति दुर्गाणि विश्वा ॥ येऽअग्निवर्णां शुभां सौम्यां कीर्त्तयिष्यंति
ये द्विजाः ॥ तां तारयति दुर्गाणि नावेव सिंधुं दुरितात्यग्निः ॥ ६ ॥ दुर्गेषु
विषमे घोरे सांरामे रिपुसंकटे ॥ अग्निचेर निपातेषु दुष्टग्रह निवारणे ॥
दुर्गेषु विषमेषु त्वं ग्रासमेषु वनेषु च ॥ मोहयित्वा प्रपद्यंते तेषां मेऽअभयं

कुरूतेषांमेऽअभयंकुरू॥केशिंनीसर्वभूतानांपंचमीतिचमन्ना॥सामांसमा
दीक्षादेवीसर्वतःपरिरक्षतुसर्वतःपरित्वोन्नमः॥नामग्निवएंतिपसा
ज्वलंतीवैरोचनीकर्मफलपुजुष्टां॥दुर्गादेवींशरणमहप्रपद्येसुतंरसि
तरसेनमःसुतरसेनमः॥दुर्गादुर्गेषुस्थानेषुशंन्नोदेवीरभिष्टये॥य
ऽइमंदुर्गस्तवंपुण्यंरात्रौरात्रौसदापठेन्॥रात्रिःकुशिकसोभरोरात्रिस्त
वागायत्री॥रात्रीसूक्तंजपेन्नित्यंतत्कालउपपद्यते॥उलूकयातुऋको॥ ॥

रुल

दुर्गेषुविषमेघोरेसंग्रामेरिपुसंकटे।अग्निचोरनिपातेषुसर्वग्रहनिवारणे
।आदित्यवर्णांतपसाज्वलंतींवैरोकिंलीचंद्रसहस्रदीप्तिं।देवींकुमारी
ऋषिभिर्म्यपूजितांतांडुर्गमाताशरणंप्रपद्येदुर्गेषुविषमेषुत्वंसंग्रामेषुवने
षुच।नमस्कृत्वाप्रपद्यंतेतेषांनोअभयंकुरु।ह्रींरिणस्तनपिताडुर्गाचंदनेना
नुलेपिता।बिल्वपत्रकृतामाला।नमोदुर्गेनमोनमः।सर्वभूतपिशाचेभ्यःसर्व
सर्पसरेसृपेः।देवेभ्योमानुषेभ्यश्चोनयेभ्योमाभिरक्षतां॥१५॥ऋग्वेदस्तुत
यादेवीकाश्यपेनउदाहृता।जातवेदर्षिनागौरीजातवेदसेसुनवामसोमं॥
सुरासुरैर्द्विजैवरैःपिशाचाअसुरराक्षसैः।अरातीमयमृत्युन्नमरातीयुतो

त

निर्दहाति वेदंः। राजद्वारे पथे घोरे संग्रामेषु च जोमी। सर्वे रक्षंतु दुरितात्स नः
पर्षदंति दुर्गाणि विघ्ना। महद्भये समुत्पन्ने स्मरंति च जपंति च। सर्वे ताय
ते दुर्गा नावेव सिंधुं दुरितात्युग्रैः। य इमं स्तवं दुर्गायाः पठंति च शृणोति
चा। त्रिषु लोकेषु विख्यातं त्रिषु लोकेषु पूजितं। अपुत्रो लभते पुत्रां धनहीनो
धनं लभेत। अचेसु लभेते च दसुर्वैस्तु मुच्येत बंधनात्। व्याधितो मुच्ये
ते रोगा आ दारोगी म्रियमाप्नुयात्। सर्वे कामित्वं ददाति नारायणि नमो
स्तुते कात्यायनि नमोस्तु ते दुर्गे दुर्गेषु स्थाने शत्रो देवी रक्षिष्ये। एवं
दुर्गास्तवं पुण्यं [illegible]रात्रौ सदा पठेत्। रात्रिसूक्तं जपश्चैव त्वं काले प्रति
[illegible]नवोम्नु पुष्पैर्याति सर्वपापैः प्रमुच्यते॥१८॥ ॥१३२॥

पित्राग मन्नष्टि ऋक॥ यत इंद्र भयामहे ऋक॥ स्वस्तिदा विशस्पति व ऋक॥
हि मस्यता जरायुणा त्रणालेप रिमयामसि॥ उत हृदो हि श्रिनो मुवोग्नि
र्द दातु मे षंजं श्रि॥ हृपंत हृदो हि नो मुवोग्निर्द्दातु मेषजं॥ अतिकाम
ग्निमजननयद्दूर्वदः श्रिमुल्गामत्॥ अजातपुत्रपक्षाया हृदयं मम
दीयते॥ विपुलं वनं बह्वाकाशं चरजातवेदः कामाय॥ मां च पुत्ररक्षं
चशरणमभूवं॥ पिंगाक्षे लोहितग्रीव कृष्णवर्ण नमोस्तु ते॥ अस्यां मि
त

वहंरस्येनांसागरस्योर्भयोयथा॥ररंहैत्रेंददातुवरूणमभिषिधतु॥
शात्रेवानिधनंयातुजयस्त्वंवुसतेजसा॥कपिलजटीसर्वर्हिसंचाग्निं
प्रत्यहृदेवतं॥वरूणंचवशाप्यग्नेममत्रपुत्राप्सरस्तुममपुत्रांप्र
रस्लोनम॥साग्रंवर्षशतंजीवापिवखादचमोदच॥दुखिःतांद्विजों
स्त्रेवप्रज्ञांचपशुपालया॥यावद्दादित्यस्तपतियावद्भ्राजतिचंद्रमा॥
यावद्वातस्र;वायतितावऽजीवजयाजय॥येनकेनप्रकारेणकोवी

तो॰ममाग्नेवर्चोविहवेष्वस्तुवयंत्वेंधानास्तंन्वंपुषेम ।। म~~ह्यंनमावच्यंस्ता~~ह्यंनमं
तांप्रदिशश्चतस्रस्त्वयाध्यक्षेणपृतनाजयेम ।। ममदेवाविहवेसं
तुसर्वइंद्रवंतोमरुतोविष्णुरग्निः ।। ममांतरिक्षमुरुलोकम
स्तुमह्यंवातःपवतांकामेअस्मिन् ।। मयिदेवाद्रविणामायजं
तांमय्याशीरस्तुमयिदेवहूतिः ।। दैव्याहोतारोवनुषंतपर्वे
रिष्टाःस्यामतन्वासुवीराः ।। मह्यंयजंतुममयानिहव्याकू

तिःसत्यामनसोमेअस्तु।।एनोमानिगांकतमच्चनाहंविश्वेदेवा
सोअधिवोचतानः।।देवीःषळुर्वीरुरुनःकृणोतविश्वेदेवास
इहवीरयध्वं।।माहास्महिप्रजयामातनूभिर्मारधामद्विषते
सोमराजन्।।१७।।अग्नेमन्युंप्रतिनुदन्परेषामदब्धोगोपाः
परिपाहिनस्त्वं।।प्रत्यंचोयंतुनिगुतःपुनस्तेऽमैषांचित्तंप्रबुधां
विनेशत।।

॥घृता॥ तएां भुवनस्ययस्पतिर्विश्वं त्रातारमभिमातिषाहं॥ इमंयज्ञमश्विनो
भोबृहतिर्दिवाः पांतुयजमानंन्यर्थीतु॥ ऊरुव्यचानोमहिषः शर्मयं
सदस्मिन्हवेपुरुहूतः पुरुक्षुः॥ सनः प्रजायैहर्यश्वमृडयेंद्रमानो
रीरिषोमापरादाः॥ योनः सपत्नोऽअपतेभवंत्विंद्राग्निभ्यामवबा
धामहेतान्॥ वसवोरुद्राऽआदित्याऽउपरिस्पृशंमोग्रंचेत्तारमधि
राजमक्रन्॥ अर्वांचमिंद्रममुतोहवामहेयोगोजिद्धनजिदश्वजिद्यः॥

इमं मे यज्ञं विहवे जुषस्वास्य कुर्मो हरिवो मेदिनं त्वा ॥ १९ ॥ खिला
आयुष्यं वर्चस्यं रायस्पोषमौद्भिदं ॥ इदं हिरण्यं वर्चस्वज्जैत्रायाविशा
तादिमां ॥ उच्चैर्वाजि पृतनाषाट् सभासाहं धनंजयं ॥ सर्वाः समग्र
ऋद्धयो हिरण्येऽस्मिन्समाहिताः ॥ शुनमहं हिरण्यस्य पितुर्नामेव
जग्रभ ॥ तेन मां सूर्यत्वचमकरं पुरुषु प्रियं ॥ सम्राजं च विराजं चाभि
श्रीर्या च मे ध्रुवा ॥ लक्ष्मी राष्ट्रस्य या मुखे तया मामिंद्र संसृज ॥ अग्ने:

या प्रजातंपरियद्धिरण्यममृतंदध्रेऽअधिमर्त्येषु॥यएनद्वेदसहि
वेदमर्हतिजरामृत्युर्भवतियोबिभर्ति॥यद्वेदराजावरुणोयदुदेवो ॥१९॥
सरस्वती॥इंद्रोयद्वृत्रहावेदतन्मेवर्चसऽआयुषे॥नतंरक्षांसिन
पिशाचास्तरंतिदेवानामोजःप्रथमजंह्ये तत्॥योबिभर्तिदा
क्षायणाहिरण्यंसदेवेषुकृणुतेदीर्घमायुःसमनुष्येषुकृणुतेदीर्घ
मायुः॥यदाबध्नंदाक्षायणाहिरण्यंशतानीकायसुमनस्यमानाः॥

॥१०४॥ तस्मा आबध्नामिशतशारदायायुष्मांजरदष्टिर्यथासत्॥ घृतादुल्लु
प्तंमधुमत्सुवर्णंधनंजयंधरुणंधारयिष्णु॥ ऋणक्सपत्नादधरां
नो श्चकृण्वदारोहमांमहतेसौभगाय॥ प्रियंमाकुरुदेवेषुप्रियंराजसुमाकुरु॥
प्रियंविश्वेषुगोप्त्रेषुमयिधेहिरुचारुचं॥ अग्नियेनविराजति॥ विराड्येन
विराजतितेनास्मात्त्वमेणस्पतेविराजसमिधाकुरु॥ अर्वांचमिंद्र यान्हा॥ नासदा ॥२१॥ ऋ६ः
सीन्नोसदासीत्तदानींनासीद्रजोनोमोमापरोयत्॥ किमावरीवःकुहकस्य
व्य्र

शर्मन्नंभः किमासीद्गहनंगभीरं ॥ नमृत्युरासीदमृतंनतर्हिनरात्र्याऽअह्नऽआसी
त्प्रकेतः ॥ आनीदवातंस्वधयातदेकंतस्माद्धान्यंनपरः किंचनास ॥ तम आसी
त्तमसागूह्ळमग्रेऽप्रकेतंसलिलंसर्वमाऽइदं ॥ तुच्छ्येनाभ्वपिहितंयदासीत्त
पसस्तन्महिनाजायतैकं ॥ कामस्तदग्रेसमवर्त्तताधिमनसोरेतः प्रथमंयदा य
सीत् ॥ सतोबंधुमसतिनिरविंदन्हृदिप्रतीष्याकवयोमनीषा ॥ तिरश्ची
नोविततोरश्मिरेषामधः स्विदासी३दुपरिस्विदासी३त् ॥ रेतोधाऽआसन्म

३

हिमानऽआसन्त्स्वधाऽअवस्तात्प्रयतिःपरस्तात्॥कोऽअद्धावेदकऽइहप्रवोच
त्कुतऽआजाताकुतऽइयंविसृष्टिः॥अर्वाग्देवाऽअस्यविसर्जनेनाथाकोवेदय
तऽआबभूव॥इयंविसृष्टिर्यतऽआबभूवयदिवादधेयदिवान॥योऽअस्याध्य
क्षःपरमेव्योमन्त्सोऽअङ्गवेदयदिवानवेद॥१७॥योयज्ञोविश्वतस्तन्तुभिस्ततऽए
कशतंदेवकर्मेभिरायतः॥इमेवयंतिपितरोयऽआययुःप्रवयापवयेत्यासतेत
ते॥पुमाँएनंतनुतउत्कृणत्तिपुमान्वितत्नेऽअधिनाकेऽअस्मिन्॥इमेमयूखाउ

२१॥
रा
॥१४३॥

पसेदुरुसदः सामानि चक्रुस्तसराण्योतवे ॥ कासीत्प्रतिमा किं निदानमाज्यं किमासी
त्परिधिः कऽआसीत् ॥ छंदः किमासीत्प्रउगं किमुक्थं यद्देवा देवमयजंत विश्वे ॥ अग्नेर्गा
यत्र्यभवत्सयुग्वोष्णिहया सविता संबभूव ॥ अनुष्टुभा सोमऽउक्थैर्महस्वान्बृहस्पते
र्बृहती वाचमावत् ॥ विराण्मित्रावरुणयोरभिश्रीरिंद्रस्य त्रिष्टुबिह भागोऽअह्नः ॥
विश्वान्देवान्जगत्याविवेश तेन चाक्लृप्रऽऋषयो मनुष्याः ॥ चाक्लृप्रे तेनऽऋषयो
मनुष्या यज्ञे जाते पितरो नः पुराणे ॥ पश्यन्मन्ये मनसा चक्षसा तान्यऽइमं यज्ञमयजं

३

हिमानऽआसन्त्स्वधाऽअवस्तात्प्रयतिःपरस्तात्॥कोऽअद्धावेदकऽइहप्रवोच
त्कुतऽआजाताकुतऽइयंविसृष्टिः॥अर्वाग्देवाऽअस्यविसर्जनेनाथाकोवेदय
तऽआबभूव॥इयंविसृष्टिर्यतऽआबभूवयदिवादधेयदिवान॥योऽअस्याध्य
क्षःपरमेव्योमन्त्सोऽअंगवेदयदिवानवेद॥१७॥योयज्ञोविश्वतस्तंतुभिस्तऽए
कशतंदेवकर्मेभिरायतः॥इमेवयंतिपितरोयऽआययुःप्रवयापवयेत्यासतेत
ते॥पुमाँएनंतनुतऽउत्कृणत्तिपुमान्वितत्नेऽअधिनाकेऽअस्मिन्॥इमेमयूखाउ

श्री
त
॥१६२॥

पसेदुरुसदःसामानिचक्रुस्तसराण्योतवे॥ कासीत्प्रतिमाकिंनिदानमाज्यंकिमासी
त्परिधिःकऽआसीत्॥ छंदःकिमासीत्प्रउगंकिमुक्थंयद्देवादेवमयजंतविश्वे॥ अग्नेर्गा
यत्र्यभवत्सयुग्वोष्णिहयासवितासंबभूव॥ अनुष्टुभासोमऽउक्थैर्महस्वान्बृहस्पते
र्बृहतीवाचमावत्॥ विराण्मित्रावरुणयोरभिश्रीरिंद्रस्यत्रिष्टुबिहभागोऽअह्नः॥
विश्वान्देवान्जगत्याविवेशतेनचाकॢप्रऽऋषयोमनुष्याः॥ चाकॢप्रेतेनऽऋषयो
मनुष्यायज्ञेजातेपितरोनःपुराणे॥ पश्यन्मन्येमनसाचक्षसातान्यऽइमंयज्ञमयजं

तु सर्वै ॥ सहस्तोमाः सहछंदस ऽ आवृतः सहप्रमा ऽ ऋषयः सप्तदैव्याः ॥ पूर्वेषां पंथाम
नुदृश्य धीरा अन्वालेभिरे रथ्यो ३ न रश्मीन् ॥ १८ ॥ अप प्राच ऽ इंद्र विश्वाँ अमित्रानपा
पाचो ऽ अभिभूते नुदस्व ॥ अपोदीचो ऽ अप शूराधराच ऽ उरौ यथा तव शर्मन्मदेम ॥
कुविदंग यवमंतो यवं चिद्यथा दांत्यनुपूर्वं वियूय । इहेहैषां कृणुहि भोजनानि ये
बर्हिषो नमोवृक्तिं न जग्मुः ॥ नहि स्थूर्यृतुथा यातमस्ति नोत श्रवो विविदे संगमे
षु ॥ गव्यंत ऽ इंद्रं सख्याय विप्रा ऽ अश्वायंतो वृषणं वाजयंतः ॥ युवं सुराममश्विना न

त

मुचावासुरस्यं ॥ विपिपानाशु[illegible]स्पती ऽइंद्रंकर्मस्वावतं ॥ पुत्रमिवपितराव
श्विनोभेंद्रावथुः काव्यैर्दंसनाभिः ॥ यत्सुरामंव्यपिबः शचीभिः सरस्वती त्वामघ
वन्नभिष्णक ॥ इंद्रः सुत्रामा स्ववाँ ऽआवोभिः सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः ॥ बाध
तांद्वेषो ऽअभयंकृणोतु सुवीर्यस्यपतयः स्याम ॥ तस्यवयंसुमतौयज्ञियस्यापि
भद्रेसौमनसेस्याम ॥ ससुत्रामास्ववाँ इंद्रो अस्मे ऽआराच्चिद्द्वेषः सनुतर्युयो
तु ॥ २४ ॥ इंद्रजानमिघोमृतीविसुरीजानंभ्नामिरमिश्रमूषणि ॥ ईजानंदेवावृभि

८५

नोवभिसुम्नैर्वर्धतं ॥ तावांमित्रावरुणाधारयत्क्षितीसुषुम्नेषितत्वतायजामसि ॥ यु
वोःक्राणायसख्यैरभिष्यामरक्षसः ॥ अधाचिन्नुयद्दिधिषामहेवामभिप्रियंरेक्णः
पत्यमानाः ॥ दद्वांवायत्पुष्यतिरेक्णःसम्वारन्नकिरस्यमघानि ॥ असर्विन्योऽअ
सुरस्सूयत घोरस्त्वंविश्वेषांवरुणासिराजा ॥ मूर्द्धारथस्यचाकन्नैतावतैनसां
तकध्रुक् ॥ अस्मिन्त्स्वे३तच्छकपूतऽएनोहितेमित्रेनिगतान्हंतिवीरान् ॥ अवो
र्वायद्धन्वन्ननुष्यवःप्रियासुयद्दिव्यास्त्ववो ॥ युवोर्हिमातादितिर्विचेतसाद्यौर्न

१८५

भूमिःपयसापुपूतनि।।अवप्रियादिदिष्टनसूरोनिनिक्तरश्मिभिः।।युवंह्यप्नराजा
वसीदतंतिष्ठद्रथंनधूर्षदंवनर्षदं।।तानःकणूकयंतीर्नृमेधस्तत्रेऽअंहसःसुमे
धस्तत्रेऽअंहसः।।२७।।प्रोष्वस्मैपुरोरथमिंद्रायशूषमर्चत।।अभीकेचिदुलोककृ
त्संगेसमत्सुवृत्रहास्माकंबोधिचोदितानभंतामन्यकेषांज्याकाऽअधिधन्वसु।।त्वं
सिंधूंरवासृजोधराचोऽअहन्नहिं।।अशत्रुरिंद्रजज्ञिषेविश्वंपुष्यसिवार्यंतंत्वा
परिष्वजामहेनभंतां०।।विषुविश्वाऽअरातयोर्योनशंतनोधियः।।अस्तासिशत्रवेव

वधंयोनऽइंद्रजिघांसतियातेरातिर्ददिर्वसुनभंतां०॥योनऽइंद्राभितोजनो
वृकायुरादिदेशति॥अधस्पदंतमींकृधिविवाधोऽअसिसासहिर्नभंतां०॥
योनऽइंद्राभिदासतिसनाभिर्यश्चनिष्ट्यः॥अवतस्यबलंतिरमहीवद्यौरध
त्मनानभंतां०॥वयमिंद्रत्वायवःसखित्वमारभामहे॥ऋतस्यनःपथान
यातिविश्वानिदुरितान०॥अस्मभ्यंसुत्वमिंद्रतांशिक्षयादोहतेप्रतिव
रंजरित्रे॥अच्छिद्रोध्नीपीपयद्यथानःसहस्रधारापयसामहीगौः॥२॥

उभे यदिंद्र रोदसीऽआपप्राथोषाऽइव॥ महांतं त्वा महीनां सम्राजं चर्षणीनां
देवी जनित्र्यजीजनद्भद्रा जनित्र्यजीजनत्॥ अव स्म दुर्हणायतो मर्तस्य
तनुहि स्थिरम्॥ अधस्पदं तमीं कृधि योऽअस्माँऽआदिदेशति देवी०॥ अव त्या
बृहतीरिषो विश्वश्चंद्राऽअमित्रहन्॥ शचीभिः शक्र धूनुहींद्र विश्वाभिरूतिभिर्
देवी०॥ अव यत्त्वं शतक्रतविंद्र विश्वानि धूनुषे॥ रयिं न सुन्वते सचा सह
स्रिणीभिरूतिभिर्देवी०॥ अँस्वेदाऽइवाभितो विश्वक्पतंतु दिद्यवः॥ दूर्वा
व

याऽइववृतंतवोअईस्मदेतुदुर्मतिर्देवी०॥दीर्घंह्यंकुशंयथाशक्तिंबिभर्षिमंतुमः॥
पूर्वेणमघवन्पदाजोवयांयथायमोदेवी०॥नकिर्देवामिनीमसिनकिरायोप
यामसिमंत्रश्रुत्यंचरामसि॥पक्षेभिरपिकक्षेभिरत्राभिसंरभामहे॥२२॥य २३
स्मिन्वृक्षेसुपलाशेदेवैःसंपिबतेयमः॥अत्रानोविश्पतिःपितापुराणाँ
अनुवेनति॥पुराणाँअनुवेनंतंचरंतंपापयामुया॥असूयन्नभ्यचाकशंत
स्माऽअस्पृहयंपुनः॥यंकुमारनवंरथमक्रैचंमनसाकृणोः॥एकेषंविश्वतःप्रांचमपश्य

न्नधितिष्ठसि।यंकुमारप्रावर्त्तयोरथंविप्रेभ्यस्परि।तंसामानुप्रावर्त्ततसमितोनाव्याहि
तं।कःकुमारमजनयद्रथंकोनिरवर्त्तयत्।कःस्वित्तदद्यनोब्रूयादनुदेयीयथाभव
त्।यथाभवदनुदेयीततोअग्रमजायत।पुरस्ताद्बुध्नआततःपश्चान्निरयणंकृतं।इ
दंयमस्यसादनंदेवमानंयदुच्यते।इयमस्यधम्यतेनाळीरयंगीर्भिःपरिष्कृतः।।२[illegible]
।।केश्य१ग्निंकेशीविषंकेशीबिभर्त्तिरोदसी।केशीविश्वंस्वर्दृशेकेशीदंज्योतिरुच्य
ते।मुनयोवातरशनाःपिशंगावसतेमला।वातस्यानुध्राजिंयंतियद्देवासोअ

विक्षता। उन्मदिता मौनेयेन वाताँ आतस्थिमा वयं। शारीरेदस्माकं यूयं मर्त्तासो अभि

निर्दश्यथा। अंतरिक्षेण पतति विश्वारूपावचाकशत्। मुनिर्देवस्यदेवस्य सौकृ

स्वा त्याय सखा हितः। वातस्याश्वो वायोः सखाथो देवेषितो मुनिः। उभौ समुद्रावा क्षे

तियश्च पूर्व उतापरः। अप्सरसां गंधर्वाणां मृगाणां चरणे चरन्। केशी केतस्य

विद्वांसखा स्वादुर्मदिन्तमः। वायुरस्मा उपामंथत्पिनष्टि स्मा कुनंनमा। केशी विषस्य

पात्रेण यद्रुद्रेणापिबत्सह॥७॥ उत देवा अवहितं देवा उन्नयथा पुनः। उताग ॥१९७॥

श्चक्रुषं देवा देवा जीवयथा पुनः। द्वाविमौ

वातौ वातऽआसिंधोरापरावतः।।दक्षंतेऽअन्यऽआवातु परान्यो वातु यद्रपः।।आ
वातवाहि भेषजं विवातवाहि यद्रपः।।त्वंहि विश्वभेषजो देवानां दूतऽईयसे।।
आत्वागमंशंतातिभिरथोऽअरिष्टतातिभिः।।दक्षंते भद्रमाभार्षं परायक्ष्मंसुवा
मि ते।।त्रायंतामिह देवास्त्रायतां मरुतां गणः।।त्रायंतां विश्वाभूतानि यथाय
मरपाऽअसत्।।आपऽइद्वाउ भेषजीरापोऽअमीवचातनीः।।आपः सर्वस्य भेषजी
स्तास्तेकृण्वंतु भेषजं।।हस्ताभ्यां दशशाखाभ्यां जिह्वा वाचः पुरोगवी।।अनामऽ

यित्नुभ्यांत्वाताभ्यांत्वोपस्पृशामसि॥ २४॥ तवत्यऽइंद्रसख्येषुवह्नयऽऋतंमन्वा
नाअव[illegible]र्दिरुर्वलं॥ यत्रादशस्यन्नुषसोरिणन्नपः कुत्सायमन्मन्नह्यश्चदं
सयः॥ अवासृजः प्रस्वः श्वंचयोगिरीनुदाजऽउस्राऽअपिबोमधुप्रियं॥ अव
र्धयोवनिनोऽअस्यदंससाशुशोचसूर्यऽऋतजातयागिरा॥ विसूर्योमध्ये
ऽअमुचद्रथंदिवोविदद्दासायप्रतिमानमार्यः॥ दृह्लानिपिप्रोरसुरस्यमा
यिनऽइंद्रोव्यास्यच्चकृवाँऋजिश्वना॥ अनाधृष्टानिधृषितोव्यास्यन्निधीँर

वि२

देवाँऽअमृणदयास्यः॥मासेवसूर्योवसुपुर्यमाददेगृणानःशत्रूँरशृणाद्वि
रुक्मता॥अयुद्धसेनोविभ्वाविभिंदतादाशद्वृत्रहातुज्यानितेजते॥इंद्रस्यव
ज्रादबिभेदभिश्नथःप्राक्राममच्छुंध्युरजहादुषाअनः॥एतात्यातेश्रु
त्यानिकेवला~~इंद्रस्यवज्रादबिभेदभिश्न~~यदेकऽएकमकृणोरयज्ञं॥
मासांविधानमदधाऽअधिद्यविविभिन्नंभरतिप्रधिंपिता॥२६॥सूर्यो २०
रश्मिर्हरिकेशःपुरस्तात्सविताज्योतिरुदयाँऽअजस्रम्॥तस्यपूषाप्रसवे

याति विद्वान्त्संपश्यन्विश्वाभुवनानिगोपाः॥ नृचक्षाऽएषदिवोमध्यऽआस्तऽआ
पप्रिवान्रोदसीऽअंतरिक्षं॥सविश्वाचीरभिचष्टेघृताचीरंतरापूर्वमपरं
चकेतुं॥रायोबुध्नःसंगमनोवसूनांविश्वारूपाभिचष्टेशचीभिः॥देवऽइव
सवितासत्यधर्मेंद्रोनतस्थौसमरेधनानां॥विश्वावसुंसोमगंधर्वमापोद
दृशुषीस्तदृतेनाव्यायन्॥तदन्ववैदिंद्रोरारहाणऽआसांपरिसूर्यस्यपरि
धींरपश्यत्॥विश्वावसुरभितन्नोगृणातुदिव्योगंधर्वोरजसोविमानः॥यद्वा

घासत्यमुतयन्नविद्मधियोहिन्वानोधियऽइन्नोऽअव्याः॥सस्निमविंदच्च
रणेनदीनामपावृणोद्दुरोऽअश्मव्रजानां॥प्रासांगंधर्वोऽअमृतानिवोच
दिंद्रोदक्षंपरिजानादहीनां॥२७॥अग्नेतवश्रवोवयोमहिभ्राजंतेऽअर्च
योविभावसो॥बृहद्भानोशवसावाजमुक्थ्यंदधासिदाशुषेकवे॥पावक
वर्चाःशुक्रवर्चाऽअनूनवर्चाऽउदियर्षिभानुना॥पुत्रोमातराविचरन्नु
पावसिपृणक्षिरोदसीउभे॥ऊर्जोनपाज्जातवेदःसुशस्तिभिर्मंदस्वधी

त्तिभिर्हितः॥त्वेऽइषः संदधुर्भूरिवर्पस श्चित्रोतयोवामजाताः॥दूरज्यन्नेस्मे
प्रथयस्वजंतुभिरस्मेरायोऽअमर्त्य॥सदर्शतस्यवपुषोविराजसिपृण
क्षिसानसिंक्रतुंइष्कर्तारमध्वरस्य
प्रचेतसंक्षयंतंराधसोमहः॥रातिंवामस्यसुभगांमहीमिषंदधा
सिसानसिंरयिं॥ऋतावानंमहिषंविश्वदर्शतमग्निंसुम्नायदधिरेपु
रोजनाः॥श्रुत्कर्णंसप्रथस्तमंत्वागिरादैव्यंमानुषायुगा॥२८॥अग्नेऽअ
३२

च्छा वदेह नः प्रत्यङ्नः सुमनो भव ।। प्र नो यच्छ विशस्पते धनदा ऽ असि नस्त्वं ।।
प्र नो यच्छत्वर्यमा प्र भगः प्र बृहस्पतिः प्र देवाः प्रोत सूनृता रायो देवी द
दातु नः ।। सोमं राजानमवसेऽग्निं गीर्भिर्हवामहे ।। आदित्यान्विष्णुं सूर्यं
ब्रह्माणं च बृहस्पतिं ।। इंद्रवायू बृहस्पतिं सुहवेह हवामहे ।। यथा नः
सर्व इज्जनः संगत्यां सुमना ऽ असत् ।। अर्यमणं बृहस्पतिमिंद्रं दाना
य चोदय ।। वातं विष्णुं सरस्वतीं सवितारं च वाजिनं ।। त्वं नो ऽ अग्ने ऽ अ

ग्निभिर्बृहंतंयज्ञंचवर्धय॥त्वंनोदेवतातयेरायोदानायचोदय॥२८॥अयमग्ने
जरितात्वेऽअभूदपिसहसःसूनोनह्यान्यदस्त्याप्यं॥भद्रंहिशर्मत्रिवरूथ
मस्तितऽआरेहिंसानामपदिद्युमाकृधि॥प्रवत्तेऽअग्नेजनिमापितूयतः
साचीवविश्वाभुवनान्यृंजसे॥प्रसप्तयःप्रसनिषंतनोधियःपुरश्चरंति
पशुपाइवत्मना॥उतवाउपरिवृणक्षिबप्सद्बहोरग्नऽउलपस्यस्वधावः ल
॥उतखिल्याऽउर्वराणांभवंतिमातेहेतिंतविषींचुक्रुधाम॥यदुद्वतोनिवतो

यासिबप्सत्पृथगेषिप्रगर्धिनीवसेना॥ यदातेवातोऽअनुवातिशोचि
र्वप्तेवश्मश्रुवपसिप्रभूम॥ प्रत्यस्यश्रेणयोददृश्रऽएकंनियानंबह
वोरथासः॥ बाहूयदग्नेऽअनुमर्मृजानोन्यङ्ङुत्तानामन्वेषिभूमिं॥ उ
त्तेशुष्माजिहतामुत्तेऽअर्चिरुत्तेऽअग्नेशशमानस्यवाजाः॥ उच्छ्वंच
स्वनिनमवर्धमानआत्वाद्यविश्वेवसवःसदंतु॥ अपामिदंन्ययनंस
मुद्रस्यनिवेशनं॥ अन्यंकृणुष्वेतःपथांतेनयाहिवशांऽअनु॥ आयनेते

नुरायत्येऽइव वीरो हंतु पुष्ट्येणीं॥ हृदाश्वपुंडरीकाणि समुद्रस्य गृहाऽइमे। उभइत्य
स्मा छ्केसेसमध्या यः॥ हरिः ॐ॥ त्यं चिदत्रिमृतजुरमर्थमश्वंन यातवे॥ क
क्षीवंतं यदी पुना रथं न कृणुथो नवं॥ त्यं चिदश्वंन वाजिनमरेणवो यमत्नत।
दृळ्हं ग्रंथिं न विष्यतमत्रिं यविष्ठमा रजः॥ नरा दंसिष्ठावत्रये शुभ्रा सिषा
सतं धियः॥ अथा हि वां दिवो नरा पुन स्तोमो न विशसे। चिते तद्वां सुराधसा
रातिः सुमतिरश्विना॥ आ यन्नः सदने पृथौ समने पर्षथो नरा॥ युवं भुज्युं

समुद्र ऽआरसः पार ऽईखितं यातमच्छा पतत्रिभिर्नासत्या सातये कृतं ॥ आ
वां सुम्नैः शंयू ऽइव मंहिष्ठा विश्ववेदसा ॥ सम स्मे भूषतं नरोत्सं न पिप्युषी
रिषः ॥ अयं हि ते ऽअमर्त्य ऽइंदुरत्यो न पत्यते ॥ दक्षो विश्वायुर्वेधसे ॥ अय
मस्मासु काव्य ऽऋभुर्वज्रो दास्वते ॥ अयं बिभर्त्यूर्ध्वकृशनं मदमृभुर्न
कृत्व्यं मदं ॥ घृषुः श्येनाय कृत्वन ऽआसु स्वासु वंसगः ॥ अव दीधेदही
शुवः ॥ यं सुपर्णः परावतः श्येनस्य पुत्र ऽआभरत् ॥ शतचक्रं यो ऽह्यो वर्त्त

नि:॥ यंते श्येनश्चारुमवृकंपदाभरदरुणं मानमंधसः ॥ एना वयो वितार्
यायुर्जीवसऽएनाजागारबंधुता॥ एवातदिंद्रऽइंदुनादेवेषुचिद्धारया
तेमहित्यजः॥ क्रत्वावयोवितार्यायुःसुक्रतोक्रत्वायमस्मदासुतः॥२॥३ स्म
मांखनाम्योषधिंवीरुधंबलवत्तमां॥ ययासपत्नींबाधतेययासंविंद
तेपतिं॥ उत्तानपर्णे सुभगेदेवजूतेसहस्वति॥ सपत्नींमेपराधमपतिं
मेकेवलंकुरु॥ उत्तराहमुत्तरऽउत्तरेदुत्तराभ्यः॥ अधासपत्नीयाममाधरा

ग्निर्वो । हिमस्य त्वा जरायुणा शाले परि व्ययामसि । उत ह्रदो हि नो भुवो ग्नि
र्द्दातु भेषजं । शीतह्रदो हि नो भुवो ग्निर्द्दातु भेषजं । अत्तिका दमि मज
न्दूर्वीदः शिशुरागमत् । अजातपुत्रपक्षाया हृदयं मम दूयते । विपुलं
वनं बह्वाकाशं चर जातवेदः कामायामौ स्यर रक्ष पुत्रौ म्य शारलमुनो
तवा । पिंगा रक्षसो हि त ग्रीव ह्लल वं लं नमोस्तु ते । अस्मां द्विषहें

रस्योनांसाजरस्योमेयोयथा।इंद्रःक्षत्रंददातुवरुणस्त्वमभिषिंचतु।यो
ववुस्तेनिधनंयंतुजयत्वंब्रह्मतेजसा।कपिलजटिंसर्वेनक्षंचाग्निं
प्रस्यद्रूदेवतं।वरुणं[illegible]ग्नेममपुचांम्बरक्षति।यावदादित्यस्त
पतियावद्भ्राजतिचईमाः।यावद्वातःप्रवायतितावज्जीवतयासह।
एकशफैर्हस्तिनोर्दिशोनस्त्वंविपुलेन।पृथिवील्वंभुंजत्येकच्छत्रेणादं
डेन।येनकेनप्रकारेणमेहनोकोनजीवति।यदेशामपिकारा
णांयुजीवंतिस्तुजीवंति।।२५।

२५५ [illegible]रा सा धराभ्यः। नह्यस्या नामगृभ्णामि नोऽअस्मिन्रमते जने। प
रामेव परावतं सपत्नीं गमयामसि ॥ अहमस्मि सहमानाथ त्वमसिस
सहि: उभे सहस्वती भूत्वी सपत्नीं मे सहावहै। उप तेधां सहमानामभि त्वा
धां सहीयसा। मामनु प्र ते मनो वत्सं गौरिव धावतु पथा वारिव धावतु
[illegible]तु ३॥ अरण्यान्यरण्यान्यसौ या प्रेव नश्यसि॥ कथाग्रामं
न पृच्छसि न त्वा भीरिव विंदती३ँ॥३॥ वृषारवाय वदते यदुपावति चिच्चिकः॥ २५५॥

॥१५५॥

निः॥ यंतेश्येनश्चारुमवृकंपदाभरदरुणंमानमंधसः॥ एनावयोविता
र्यायुर्जीवसऽएनाजागारबंधुता एवातदिंद्रइंदुनादेवेषुचिद्धारया
तेमहित्यजः॥ क्रत्वावयोवितार्यायुःसुक्रतोक्रत्वायमस्मदासुतः॥ २॥
इमांखनाम्योषधिंवीरुधंबलवत्तमां ययासपत्नींबाधतेययासंविंदते यां
पतिं उत्तानपर्णेसुभगेदेवजूतेसहस्वति सपत्नींमेपराधमप
तिंमेकेवलंकुरु॥ उत्तराहमुत्तरऽउत्तरेदुत्तराभ्यः॥ अथासपत्नी

॥१५५॥

आघाटिभिरिवधावयन्नरण्यानिर्महीयते॥उतऽगावऽइवादंत्युत
वेश्मेवदृश्यते।उतोऽअरण्यानिःसायंशकटीरिवसर्जति॥गामंगैषऽआह्व
यतिदार्वंगैषोऽअपावधीत्वसन्नर[illegible]न्यांसायमक्रुक्षदितिमन्यते। ण्या ३
नवाऽअरण्यानिर्हंत्यन्यश्चेन्नाभिगच्छति॥स्वादोःफलस्यजग्ध्वायथाका य२
मंनिपद्यते॥आंजनगंधिंसुरभिंबह्वन्नामकृषीवलां॥प्राहंमृगाणांमात
रमरण्यानिमशंसिषं॥४॥श्रत्तेदधामिप्रथमायमन्यवेहन्यद्वृत्रंनर्यंवि

द्वेरपः॥ उभेयत्वाभवतोरदसीऽअनुरेजेतेशुष्मात्पृथिवीचिदद्रिवः॥ त्वंमायाभि
रनवद्यमायिनंश्रवस्यतामनसावृत्रमर्दयः॥ त्वामिन्नरोवृणतेगविष्टिषुत्वां
विश्वासुहव्यास्विष्टिषुऐषुकंधिपुरुहूतसूरिषुवृधासोयेमघवन्नानशुर्म
घं॥ अर्चंतितोकेतनयेपरिष्टिषुमेधसा[illegible]वाजिनमह्रयेधने॥ सऽइन्नु
रायःसुभृतस्यचाकनन्मदंयोऽअस्यरंह्यंचिकेततित्वावृधोमघवन्दाश्व
ध्वरोमक्षूसवाजंभरतेधनानृभिः॥ त्वंशर्धायमहिनागृणानऽउरुकृधि

ता रे

।मघवन्नृजीषिरायः।।त्वंनोमित्रोवरुणोनमायीपित्वोनदस्मदयसेविभक्ता।।
।।५।।सुष्वाणासइंद्रंस्तुमसित्वाससवांसश्चतुविनृम्णवाजं।।आनोभरसु
वितंयस्यचाकन्त्मनातनासनुयामत्वोताः।।ऋष्वस्त्वमिंद्रशूरजातोदासी
र्विशःसूर्येणसह्याः।।गुहाहितंगुह्यंगूल्हमप्सुबिभृमसिप्रस्रवणेनसो
मं।।अर्योवागिरोअभ्यर्चाविद्वानृषीणांविप्रःसुमतिंचकानः।।तेस्यामयेरण
यंतसोमैरेनोतुभ्यंरथोल्हभक्षैः।।इमाब्रह्मेंद्रतुभ्यंशंसिदानृभ्योनृणांशूरशवः।।

तेभिर्भवसक्रतुर्येषुचाकन्नुतत्रायस्वगृणतउतस्तीन्श्रुधीहवमिंद्रशूरपृ
थ्याऽउतस्तवसेवेन्यस्यार्कैः॥आयस्तेयोनिंघृतवंतमस्वारूर्मिर्ननिम्नैर्द्र
वयंतवक्वाः॥८॥सवितायंत्रैःपृथिवीमरम्णादस्कंभनेसवितायामदृंहत्॥
अश्वमिवाधुक्षद्धुनिमंतरिक्षमतूर्तेबद्धंसवितासमुद्रं॥यत्रासमुद्रस्कभितो
व्यौनदपांनपात्सवितातस्यवेद॥अतोभूरतऽआउत्थितंरजोतोद्यावापृथि
वीऽअप्रथेतां॥पश्चेदमन्यदभवद्यजत्रममर्त्यस्यभुवनस्यभूना॥सुपर्णोऽ

भंगसवितुर्गृत्समान्पूर्वेजातःसऽउअस्यानुधर्म॥गावऽइवग्रामंयूयुधिरि
वाश्वान्वाश्रेववत्संसुमनादुहाना॥परिंतिवज्रायामभिनोन्येतुधर्त्तादिवः
सविताविश्ववारः॥हिरण्यस्तूपःसवितर्यथात्वांगिरसाजुह्वेवाजेऽअस्मि
न्।एवात्वार्चन्नवसेवंदमानःसोमस्येवांशुंप्रतिजागराहं॥३॥समिद्धग्नि
त्समि ध्यसेदेवेभ्योहव्यवाहन॥आदित्यैरुद्रैर्वसुभिर्नआगहिमृळीका
यनऽआगहि॥इमंयज्ञमिदंवचोजुजुषाणऽउपागहि॥मर्त्तासस्त्वास

१५८

मिधानहवामहेमृळीकायहवामहे॥त्वामुजातवेदसंविश्ववारंगृणेधिया।अ
ग्नेदेवांऽआवहनःप्रियव्रतान्मृळीकायप्रियव्रतान्॥अग्निर्देवोदेवा
नामभवत्पुरोहितोग्निंमनुष्याऽऋषयःसमीधिरे॥अग्निंमहोधनसा
तावहंहुवेमृळीकंधनसातये॥अग्निरत्रिंभरद्वाजंगविष्ठिरंप्रावन्नःक
ण्वंत्रसदस्युमाहवे॥अग्निंवसिष्ठोहवतेपुरोहितोकायपुरोहितः॥८॥
श्रद्धयाग्निःसमिध्यतेश्रद्धयाहुयतेहविः॥श्रद्धांभगस्यमूर्द्धनिवचसा

१५८
ख्ली

वेदयमसि।।प्रियंश्रद्धेददतःप्रियंश्रद्धेदिदासतः।।प्रियंभोजेषुयज्व
स्विदंमउदितंकृधि।।यथादेवाऽअसुरेषुश्रद्धामुग्रेषुचक्रिरे।।एवंभो
जेषुयज्वस्वस्माकमुदितंकृधि।।श्रद्धांदेवायजमानावायुगोपाउ
पासते।।श्रद्धांहृदय्ययाकूत्याश्रद्धयाविंदतेवसु।।श्रद्धांप्रातर्हवामहेश्र
द्धांमध्यंदिनंपरि।।श्रद्धांसूर्यस्यनिम्रुचिःश्रद्धेश्रद्धापयेहनः।।[illegible]
मेधांमह्यमंगिरसोमेधांसप्तर्षयोददुः।मेधामिंद्रश्चाग्निश्च [illegible]

अ ४

२५८
सो अं ५

तवैमा।। स्वस्तिदा विशस्पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी।। वृषेंद्रः पुर एतु नः
सोमपा अभयंकरः।। वि रक्षो वि मृधो जहि वि वृत्रस्य हनू रुज।। वि मन्यु
मिंद्र वृत्रहन्नमित्रस्याभिदासतः।। वि न इंद्र मृधो जहि नीचा यच्छ पृत
न्यतः।। यो अस्माँ अभिदासत्यधरं गमया तमः।। अपेंद्र द्विषतो मनो
ऽप जिज्यासतो वधं।। वि मन्योः शर्म यच्छ वरीयो यवया वधं [illegible]धाम:
ह्यमांगिरसो मेधां [illegible] सप्त ऋषयो ददुः।। मेधामिंद्रश्चाग्निश्च

हे व
रम

ति१

॥८॥ मेधांम

मे

मेधांधातादधातुते॥मेधांमेवरुणोराजामेधांदेवीसरस्वती॥मेधां
मेअश्विनौदेवावाधत्तांपुष्करस्रजा॥यांमेधाअप्सरसौगंधर्वेषुच
यन्मनः॥दैवीयामानुषीमेधासामायाविशतादिहमां॥यन्मेनोक्तंत
द्रमतांशाके[illegible]यंदनुब्रुवे॥निशामतंनिशामहेमहिव्रतंसहाप्रियेव्रजे
नेभूयासंब्रह्मणासंगमेमहि॥शरीरमेविचर्षणंवाङ्मेमधु
म[illegible]दुहं॥अहमहमसोसयीब्रह्मणआणीस्थश्रुतंमेमाप्राहा

ये

ल

६२

नी

घनःक्षोभणश्चर्षणीनां॥संक्रंदनोनिमिषऽएकवीरःशतंसेनाऽअजयत्सा
कमिंद्रः॥संक्रंदनेनानिमिषेणजिष्णुनायुत्कारेणदुश्च्यवनेनधृष्णुना॥त
दिंद्रेणजयततत्सहध्वंयुधोनरइषु हस्तेनवृष्णा॥सऽइषुहस्तैःसनिषं
गिभिर्वशीसंस्रष्टा सऽयुधइंद्रोगणेन॥संसृष्टजि त्सोमपाबाहुश
र्ध्युग्रधन्वाॅतिहिताभिरस्ता॥बृहस्पतेपरिदीयारथेनरक्षोहामित्रांअ
पबाधमानः॥प्रभंजन्त्सेनाःप्रमृणोयुधाजयन्नस्माकमेध्यवितारथानाम्॥

प्र२

उ व

अशिवास उक्षन्॥नवैस्त्रैणानिसख्यानिसंतिसालावृकाणांहृदयान्येता
॥३॥यद्विरूपाचरंमर्त्येष्ववसंरात्रीःशरदश्चतस्रः॥घृतस्यस्तोकंसकृदह्नऽआ
श्नांतादेवेदंतातृपाणाचरामि॥अंतरिक्षप्रांरजसोविमानीमुपशिक्षाम्यु
र्वशींवसिष्ठः॥उपत्वारातिःसुकृतस्यतिष्ठांनिवर्तस्वहृदयंतप्यतेमे॥
इतित्वादेवाऽइमऽआहुरैळयथेमेतद्भवसिमृत्युबंधुः॥प्रजातेदेवान्हवि
षायजातिस्वर्गऽउत्वमपिमादयासे॥उदपप्तीमवसथेर्वर्योयपारणंत्वा

खिल

द्धित्वाधनाजयंतंमदेमदेअनुमदंतिविप्राः॥ओजीयोधृष्णोस्थिरमातनुष्वमात्वो
दभन्यातुधानादुरेवाः॥त्वयावयंशाशद्महेरणेषुप्रपश्यंतोयुधेन्यानिभूरि॥चो
दयामितआयुधावचोभिःसंतेशिशामिब्रह्मणावयांसि॥१॥स्तुषेय्यंपुरुवर्पसमृ
भ्वमिनतममाप्त्यमाप्त्यानां॥आदर्षतेशवसासप्तदानून्प्रसाक्षतेप्रतिमानानि
भूरि॥नितद्दधिषेवरंपरंचयस्मिन्नाविथावसादुरोणे॥आमातरास्थापयसेजि
गत्नूऽअतऽइनोषिकर्वरापुरूणि॥इमाब्रह्मबृहद्दिवोविवक्तींद्रायशूषमग्रियःस्वर्षाः

स्पृग्येनभूतंजनयोयेनभव्यं॥प्रत्नंजातंज्योतिर्यदस्यप्रियंप्रियाः
समविशंतपंच॥आरोदसीऽअपृणादोतमध्यंपंचदेवाँऽऋ
तुशःसप्तसप्त॥चतुस्त्रिंशतापुरुधाविचष्टेसरूपेणज्योतिषावि
व्रतेन॥यदुषऽऔच्छःप्रथमाविभानामजनयोयेनपुष्टँपुष्टम्॥ स्य
यत्तेजामित्वमवरंपरस्यामहन्महत्याअसुरत्वमेकं॥विधुंदद्राणं

भिः॥ असमातिंनितोशनंत्वेषंनिययिनंरथं॥ भजेरथस्यसत्पतिं॥ यो
जनान्महिषाँइवातितस्थौपवीरवान्॥ उतापवीरवान्युधा॥
यस्येक्ष्वाकुरुपव्रतेरेवान्मराय्येधते॥ दिवीवपंचकृष्टयः॥ इंद्र क्ष
त्रासमातिषुरथप्रोष्ठेषुधारय॥ दिवीवसूर्यंदृशे॥ अगस्त्यस्यनद्भ्यः
सप्तीयुनक्षिरोहिता॥ पणीन्न्यक्रमीरभिविश्वान्राजंनराधसः॥२४॥

मे

मेधांधातादधातुते॥मेधांमेवरुणोराजामेधांदेवीसरस्वती॥मेधां
मेअश्विनौदेवावाधत्तांपुष्करस्रजा॥यांमेधा[illegible]प्सरसो[illegible]गंधर्वेषुच
यन्मनः॥दैवीयामानुषिमेधासामायाविशताद्दिमां॥यन्मेनोक्तंत
ये द्रवतांशाके[illegible]यँदनुब्रुवे॥निशामतंनिशामहे[illegible]महिव्रतंसहाप्रियेबृजे ल
नैम्रयासंवयंब्राह्मणसंगमेमहि॥शरीरमेविचर्षणंवाङ्मेमधु
म[illegible]द्दुहा॥अवृधमहमसोसर्योब्रह्मणआणीस्थश्रुतं[illegible]मेमाप्राहा

ह्२ नी

६० म

नो
सीनृमेधां देवीमनसारेजमांगंधर्वइर्जुष्टां प्रतिनोजुषस्व॥मह्यंमेधां
वदह्यंश्रियंमदमेधावीभूयासमजिराजरिष्णुः॥सदसस्पतिमद्भुतं
प्रियमिंद्रस्यकाम्यं॥सनिंमेधामयासिषंयांमेधांदेवगणाःपितरश्चो
पासते॥तयामामद्यमेधयाग्नेमेधाविनंकुरु॥मेधाव्यहंसुमनाः
प्रसुतीकःश्रद्धा मनाःसत्यमतिःसुशेवः॥महायशाधारयिष्णुः
प्रविक्ताभूयासमस्यैस्वधयाप्रयोगे॥शासइत्यामहांअस्यमित्रस्त्वा
या प १०
शौसइच्छा०सुहं

दोअद्भुतः॥नयस्यहन्यतेसखानजीयतेकदाचन॥स्वस्तिदाविशस्प
तिर्वृत्रहाविमृधोवशी॥वृषेंद्रःपुरएतुनःसोमपाअभयंकरः॥वि
रक्षोविमृधोजहिविवृत्रस्यहनूरुज॥विमन्युमिंद्रवृत्रहन्नमित्रस्या
भिदासतः॥विनइंद्रमृधोजहिनीचायच्छपृतन्यतः॥योअस्माँअ
भिदासत्यधरंगमयातमः॥अपेंद्रद्विषतोमनोपजिज्यासतोवध
म्॥विमन्योःशर्मयच्छवरीयोयवयावधम्॥११॥ईंखयंतीरपस्युवइं

दं जातमुपासते ॥ भेजानासः सुवीर्यम् ॥ त्वमिंद्र बलादधि सहसो जातऽओं
जसः ॥ त्वं वृषन्वृषेदसि ॥ त्वमिंद्रासि वृत्रहा व्यंतरिक्षमतिरः ॥ उद्द्या
मस्तभ्ना ओजसा ॥ त्वमिंद्र सजोषसमर्कं बिभर्षि बाह्वोः ॥ वज्रं शिशान
ओंजसा ॥ त्वमिंद्राभिभूरसि विश्वा जातान्योजसा ॥ स विश्वा भुवऽआ
॥१२॥ भवः ॥ ॥ सोमऽएकेभ्यः पवते घृतमेकऽउपासते ॥ येभ्यो मधु प्रधा
वति ताँश्चिदेवाऽपि गच्छतात् ॥ तपसा येऽअनाधृष्यास्तपसा ये स्वर्य

यु:॥ तपो ये चक्रिरे महस्तांश्चि०॥ ये युध्यंते प्रधनेषु शूरासो ये तनू
त्यजः॥ ये वा सहस्रदक्षिणास्तांश्चि०॥ ये चित्पूर्व ऋतसाप ऋतावा
नऽऋतावृधः॥ पितॄं तपस्वतो यम तांश्चि०॥ सहस्रणीथाः कवयो
ये गोपायंति सूर्यम्॥ ऋषीं तपस्वतो यम तपोजाँऽअपि गछतात्॥
॥१३॥ ॥५॥ अरायि काणे विकटे गिरिं गच्छ सदान्वे॥ शिरिंबिठस्य सत्वभि
स्तेभिष्ट्वा चातयामसि॥ चत्तो इत श्चत्तामुतः सर्वा भ्रूणान्यारुषी॥

१०६२

अराय्यं ब्रह्मणस्पते तीक्ष्णशृंगोदृषन्निहि ॥ अदो यद्दारु प्लवते सिंधोः पा
रेऽअपूरुषं ॥ तदारभस्व दुर्हणो तेन गच्छ परस्तरं ॥ यद्ध प्राचीरजगंतो
रोमंडूरधाणिकीः ॥ हता इंद्रस्य शत्रवः सर्वे बुद्बुदयाशवः ॥ परीमे गा
मनेषत पर्यग्निमहृषत देवेष्वक्रत श्रवः क इमां आदधर्षति ॥ [illegible] ॥ अग्निं
हिन्वंतु नो धियः सप्तिमाशुमिवाजिषु ॥ तेन जेष्म धनंधनं ॥ यया गाऽआ
करामहे सेनयाग्ने तवोत्या ॥ तां नो हिन्व मघत्तये ॥ आग्ने [illegible] ॥

१५ ।

स्थूरंरयिंभरपृथुंगोमंतमश्विनम्।।अङ्धिखंवर्तयापणिम्।।अग्नेनक्षत्रम
जरमासूर्यंरोहयोदिवि।।दधज्ज्योतिर्जनेभ्यः।।अग्नेकेतुर्विशामसिप्रेष्ठः
श्रेष्ठउपस्थसत्।।बोधास्तोत्रेवयोदधत्।।५।।इमानुकंभुवनासीषधा
मेंद्रश्चविश्वेचदेवाः।यज्ञंचनस्तन्वंचप्रजांचादित्यैरिंद्रःसहचीकॢपाति।।
आदित्यैरिंद्रःसगणोमरुद्भिरस्माकंभूत्ववितातनूनाम्।।हत्वायदेवाऽ
असुरान्यदायन्देवादेवत्वमभिरक्षमाणाः।।प्रत्यंचमर्कमनयंछचीभि

सूर्य सूक्तं सू॰ ओं नो दिव

रादित्स्वधामिभिरां पर्यपश्यन्॥१५॥ सूर्यो नो दिवस्पातु वातोऽअंत
रिक्षात्॥ अग्निर्नः पार्थिवेभ्यः॥ जोषा सवितर्यस्य ते हरः शतं सवाँ अर्ह
ति॥ पाहि नो दिद्युतः पतंत्याः॥ चक्षुर्नो देवः सविता चक्षुर्न उत पर्व
तः॥ चक्षुर्धाता दधातु नः॥ चक्षुर्नो धेहि चक्षुषे चक्षुर्विख्यै तनूभ्यः॥
सं चेदं वि च पश्येम॥ सुसंदृशं त्वा वयं प्रति पश्येम सूर्य॥ वि पश्येम
नृचक्षसः॥१७॥ उदसौ सूर्योऽअगादुदयं मामको भगः॥ अहं तद्वि

॥६॥

द्वलापतिमभ्यसाक्षिविषासहिः॥अहंकेतुरहंमूर्द्धाहमुग्राविवाचनी।
ममेदनुक्रतुंपतिःसेहानायाउपाचरेत्॥ममपुत्राःशत्रुहणोथोमेदुहिता
विराट्॥उताहमस्मिसंजयापत्यौमेश्लोकऽउत्तमः॥येनेन्द्रोहविषाकृत्व्य
भव[illegible]द्युम्न्युत्तमः॥इदंतदक्रिदेवाऽअसपत्नाकिलाभुवं॥असपत्ना
सपत्नघ्नीजयंत्यभिभूवरीआवृक्ष मन्यासांवर्चोराधोअस्थेयसामिव॥
समजैषमिमाअहंसपत्नीरभिभूवरी॥यथाहमस्यवीरस्यविराजानिज

॥१८॥

नस्य च॥१५॥ तीव्रस्याभिवयसोऽअस्य पाहि सर्वरथा वि हरी इह मुंच॥

इंद्र मा त्वा यजमानासो अन्ये नि रीरमं तुभ्यमिमे सुतासः॥ तुभ्यं सुतास्तु

भ्यमु सोत्वासस्त्वां गिरः श्वात्र्याऽआ ह्वयंति॥ इंद्रेदमद्य सवनं जुषाणो

विश्वस्य विद्वां इह पाहि सोमं॥ यऽउशता मनसा सोममस्मै सर्वहृदा देव

कामः सुनोति॥ न गा इंद्रस्तस्य परा ददाति प्रशस्तमिच्चारुमस्मै कृणो

ति॥ अनुस्पष्टो भवत्येषोऽअस्य यो अस्मै रेवांन सुनोति सोमम्॥ नि

म४

३३०

मुंचामित्वा॰सू॰५

रत्नौमघवातंदधातिब्रह्मद्विषोहंत्यनानुदिष्टः॥अश्वायंतोगव्यंतोवाजयं
तोहवामहेत्वोपगंतवाउ॥आभूषंतस्तेसुमतौनवीयांवयमिंद्रत्वाशुनंहुवेम॥
॥१८०॥ मुंचामित्वाहविषाजीवनायकमज्ञातयक्ष्मादुतराजयक्ष्मात्॥ग्राहिर्जग्रा
हयदिवैतदेनंतस्याइंद्राग्नीप्रमुमुक्तमेनम्॥यदिक्षितायुर्यदिवापरे
तोयदिमृत्योरंतिकंनीतएव॥तमाहरामिनिर्ऋतेरुपस्थादस्पार्षमेनंश
तशारदाय॥सहस्राक्षेणशतशारदेनशतायुषाहविषाहार्षमेनं॥शतंय

२६५

६५

थेमं [illegible] शारदो नयातींद्रो विश्वस्य दुरितस्य पारम् ॥ शतं जीव शरदो वर्द्धमानः
शतं हेमंतान्छतमु वसंतान् ॥ शतमिंद्राग्नी सविता बृहस्पतिः शतायुषा हवि
षेमं पुनर्दुः ॥ आहार्षं त्वाविदं त्वा पुनरागाः पुनर्नव ॥ सर्वांग सर्वं ते चक्षुः
सर्वमायुश्च तेविदं ॥ २० ॥ ब्रह्मणाग्निः संविदानो रक्षोहा बाधतामितः ॥ अ
मीवा यस्ते गर्भं दुर्णामा योनिमाशये ॥ यस्ते गर्भममीवा दुर्णामा योनिमाशये
॥ अग्निष्टं ब्रह्मणा सह निष्क्रव्यादमनीन शत् ॥ यस्ते हंति पतयंतं निषु

यस्त्वा स्वप्नेन तमसा मोहयित्वा निपद्यते ॥६
त्स्नुं यः सरीसृपं ॥ जातं यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ॥ यस्त ऊरू विहरत्यंतरा दं
पतीशये ॥ योनिं यो अंतरा रेह्लि तमितो नाशयामसि ॥ यस्त्वा भ्राता पतिर्भूत्वा जारो भूत्वा
२५ निपद्यते ॥ प्रजां यस्ते जिघांसति तमितो नाशयामसि ॥ २१ ॥ अक्षीभ्यां ते नासिकाभ्यां क
र्णाभ्यां छुबुकादधि ॥ यक्ष्मं शीर्षण्यं मस्तिष्काज्जिह्वाया विवृहामि ते ॥ आंत्रेभ्यस्ते गु
दाभ्यो वनिष्ठोर्हृदयादधि ॥ यक्ष्मं मतस्नाभ्यां यक्नः प्लाशिभ्यो वि० ॥ ऊरुभ्यां ते अष्ठी
वद्भ्यां पार्ष्णिभ्यां प्रपदाभ्यां यक्ष्मं श्रोणिभ्यां भासदाद्भंससो विवृहामि ते ॥ मेहनाद्वनंक
४ ग्रीवाभ्यस्त उष्णिहाभ्यः कीकसाभ्यो अनूक्यात् यक्ष्मं दोषण्यमंसाभ्यां बाहुभ्यां वि वृहामि ते

रणाल्लोमभ्यस्ते नखेभ्यः॥ यक्ष्मं सर्वस्मादात्मनस्तमिदं वि०॥ अंगादंगा
ल्लोम्नो लोम्नो जातं पर्वणिपर्वणि॥ यक्ष्मं सर्वस्मादा०॥२२॥ अपेहि मनस् २२॥
स्पते पक्राम परश्चर॥ परो निर्ऋत्या ऽ आ चक्ष्व बहुधा जीवतो मनः॥ भद्रं वै
वरं वृणते भद्रं युंजंति दक्षिणं॥ भद्रं वैवस्वते चक्षुर्बहुत्रा जीवतो मनः॥
यदाशसा निःशसाभिशसोपारिम जाग्रतो यत्स्वपंतः॥ अग्निर्विश्वान्य
प दुष्कृतान्यजुष्टान्यारे अस्मद्दधातु॥ यदिंद्र ब्रह्मणस्पतेऽभिद्रोहं चरामसि॥

प्रचेतानऽआंगिरसोद्विषतांपात्वंहसः॥ अजैष्माद्यासनामचाभूमानागसो
वयं॥ जाग्रत्स्वप्नःसंकल्पःपापोयंद्विष्मस्तंसऋच्छतुयोनोद्वेष्टितमृच्छतु।
।२३॥ देवाःकपोतइषितोयदिच्छंदूतोनिर्ऋत्याइदमाजगाम॥ तस्मा
ऽअर्चामकृणवामनिष्कृतिंशंनोऽअस्तुद्विपदेशंचतुष्पदे॥ शिवःकपोत
इषितोनोऽअस्त्वनागादेवाःशकुनोगृहेषु॥ अग्निर्हिविप्रोजुषतांहविर्नः
परिहेतिःपक्षिणीनोवृणक्तु॥ हेतिःपक्षिणीनदभात्यस्मानाष्ट्रीपदंकृणु

ऋ ८॥

तेअग्निधाने॥शंनोगोभ्यंश्चपुरुषेभ्यश्चास्तुमानोहिंसीदिहदेवाःकपोतः॥यदु
लूकोवदतिमोघमेतद्यत्कपोतःपदमग्नौकृणोति॥यस्यदूतःप्रहितऽएष
एतत्तस्मैयमायनमोअस्तुमृत्यवे॥ऋचाकपोतंनुदतप्रणोदमिषंमदंतः
परिगांनयध्वं॥संयोपयंतोदुरितानिविश्वाहित्वानऽऊर्जंप्रपतात्पति
ष्ठः॥२५॥अ८ः॥ऋषभंमासमानानांसपत्नानांविषासहिं॥हंतारंशत्रू
णांकृधिविराजंगोपतिंगवाम्॥अहमस्मिसपत्नहेंद्रइवारिष्टोअक्षतः॥

६७

वो३

अधःसत्नामेपदोरिमेसर्वेअनिष्ठिताः।अत्रैववोपिनह्याम्युभेआर्त्नीइव
ज्यया।वाचस्पतेनिषेधेमान्यथामदधरंवदान्।अभिभूरहमागमंविश्व
कर्मेणधाम्ना।आवश्चित्तमावोव्रतमावोहंसमितिंददे।योगक्षेमंवआदायाहं
भूयासमुत्तमआवोमूर्द्धानमक्रमी।अधस्पदान्मउद्वदतमंडूकाइवोदका
न्मंडूकाउदकादिव॥२५॥येनेदंभूतंभुवनंभविष्यत्परिगृहीतममृतेनस
र्वं।येनयज्ञस्तायतेसप्तहोतातन्मेमनःशिवसंकल्पमस्तु।येनकर्माण्यपसो

मनीषिणो यज्ञे कृण्वंति विदथेषु धीराः। यदपूर्वं यक्षमंतः प्रजानां तन्मे॰। ये
न कर्माणि प्रचरंति धीरा यतो वाचा मनसा तानि निहंति। यस्याञ्चित्तमनुसंच
रंति प्राणिनस्तन्मे॰। यस्मिन्नृचः साम यजूंषि यस्मिन्प्रतिष्ठिता रथनाभावि शु
वाराः। यस्मिंश्चित्तं सर्वमोतं प्रजानां तन्मे॰। यत्प्रज्ञानमुत जेतो धृतिश्च य
ज्ज्योतिरंतरमृतं प्रजासु। यस्मान्न ऋते किंचन कर्म क्रियते तन्मे॰।२६। सुषा
रथिरश्वानिव यं मनुष्यान्नेनीयतेभीशुभिर्वाजिन इव। हृत्प्रतिष्ठं यदजि ।१६८।

रंयविष्टंतन्मे॰।यज्जाग्रतोदूरमुदेतिदैवंतदुसुप्तस्यतथैवेति।दूरंगमं
ज्योतिषांज्योतिरेकंतन्मे॰।येनेदंसर्वंजगतोबभूवतद्देवापिमहद्तोजा
तवेदाः।तदेवाग्नितपसोज्योतिरेकंतन्मे॰।येनद्यौरुग्रापृथिवीचांतरि
क्षंयपर्वताःप्रदिशोदिशश्च।येनेदंयंस्थार्तंप्रजानांतन्मे॰।येपं ज
चंपंचादशतंशतंचसहस्रंचनियुतंनिर्बुदंच।तेयज्ञचित्तेष्टको
तंशरिरंतन्मे॰॥२१॥येमनोहृदयंयेचदेवायेदिव्याश्चापोयंःस्त

त

र्येरश्मिभिःअयिश्रोत्रंचक्षुषीमंचरंतंन्मे०।यदत्रषष्ठंत्रिंशतंशरीरंयज्ञस्यगुह्यं
नवनावमाद्यं।दशपंचत्रिंशतंयत्परंचैतन्मे०।वेदाहमेतंपुरुषंमहांत सधसं
मादित्यवर्णंतमसःपरस्तात्।तस्ययोनिंपरिपश्यंतिधीरास्तन्मे०।अ
चिंतिंचाप्रमेयंचव्यक्ताव्यक्तपरंचयत्।सूक्ष्मात्सूक्ष्मतरंध्यानंतन्मे०।अ
स्तिविनाशयित्वासर्वमिदंनास्तिपुनस्तथैवदृष्टंध्रुवं।अस्तिनास्तिहि तम
तमध्यमंपदंतन्मे०॥२८॥अस्तिनास्तिविप्ररीतोप्रव्याहोस्तिनास्तिसर्वं २६३

वाङ्दंगुस्यां॥ अस्ति नास्ति परात्परो यत्परं तन्नमो०॥ परात्परतरं यस्य तत्परा
च्चैव यत्परं॥ तत्परात्परतरं ध्यानं तन्नमो०॥ परात्परतरो ब्रह्म तत्परात्पर
तरो हरिः॥ तत्परात्परतरो ह्येष तन्नमो०॥ गोनिर्जुष्टो धनेनलायुषा च
वलेनैव च॥ प्रज्ञया पशुभिः पुष्कलं नाद्यं तन्नमो०॥ प्रयतः प्रलयो वो नित्यं पर
मं पुरुषोत्तमं॥ ॐकारं परमात्मानं तन्नमो०॥१२८॥ यो वै वेदादिषु गाय
त्री सर्वव्यापी महेश्वरात्तारायद्विरुक्तं तथा देश्यं तन्नमो०॥ यो वै वेदम

हादेवंपरमंपुरुषोत्तमं।यः सर्वंयस्यचित्सर्वंतन्मे०।योसौसर्वेषुवेदेषुपठ्य
तेह्यजईश्वरः।अकायोनिर्गुणोध्यात्वातन्मे०।केलोसशिखरेरम्येशंक
रस्यशुभेगृहेदेवतास्तत्रमोदंतितन्मे०।केलोसशिखरावासाहिमवद्गि
रिसंस्थिताः।नीलकंठंत्रिनेत्रंचतन्मे०।आब्रह्मस्तंबपर्यंतंत्रैलोकंस
चराचरंतुसर्वादितंजगाव्याप्तंतन्मे०।यइमंशिवसंकल्पंसदाध्यायंतिब्रा
ह्मणाः।तेपरमोक्षंगमिष्यंतितन्मे०।त्र्यंबकंयजामहेसुगंधिंपुष्टिव ॥१७०॥

र्धनं। उर्वारुकमिवबंधनान्मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् तन्मे॥ ९॥ तुभ्येदमिंद्र
परिषिच्यतेमधुत्वंसुतस्यकलशस्यराजसि।त्वंरयिंपुरुवीरामुनस्कृधित्वं
तपःपरितप्याजयःस्वः।स्वर्जितंमहिमंदानमंधसोहवामहेपरिशक्रंसुतां
उपइमंनोयज्ञमिहबोध्यागहिस्पृधोजयंतंमघवानमीमहे।सोमस्यरा
ज्ञोवरुणस्यधर्मणिबृहस्पतेरनुमत्याउशर्मणि।तवाहमद्यमघवन्नुपस्तु
तौधातर्विधातःकलशाँअभक्षयं।प्रसूतोभक्षमकरंचरावपिस्तोमंचेमंप्र

थमःसूरिरुन्मृजे।सुतेसातेनयद्यागमंवांप्रतिविश्वामित्रजमदग्नीदमे॥४॥
वातस्यनुमहिमानंरथस्यरुजन्नेतिस्तनयन्नस्यघोषः।दिविस्पृग्यात्यरु
णानिकृण्वन्नुतोएतिपृथिव्यारेणुमस्यन्।संप्रेरतेअनुवातस्यवि
ष्ठाऐंनंगच्छंतिसमनंनयोषाः।ताभिःसयुक्सरथंदेवईयतेऽ
स्यविश्वस्यभुवनस्यराजा।अंतरि

क्षेपथिभिरीयमानोननिविशतेकतमच्चनाहः॥ अपांसखाप्रथमजाऋ-
तावाक्वस्विज्जातःकुतआबभूव॥ आत्मादेवानांभुवनस्यगर्भोयथावशं
चरतिदेवएषः॥ घोषाइदस्यशृण्विरेनरूपंतस्मैवातायहविषाविधेम॥
॥२६॥ मयोभूर्वातोअभिवातूस्राऊर्जस्वतीरोषधीरारिशंतां॥ पीवस्व-
तीर्जीवधन्याःपिबंत्ववसायपद्वतेरुद्रमृळ॥ याःसरूपाविरूपाएकरूपा
यासामग्निरिष्ट्यानामानिवेद॥ याअंगिरसस्तपसेहचक्रुस्ताभ्यःपर्जन्यम

१७२

यासामूधश्चतुर्बिलं मधोः पूर्णं घृतस्य वा ता नः संतु पयस्वतीर्बह्वीर्गोष्ठे घृताच्यः।

हि शर्म यच्छ। या देवेषु तन्व १ मैरयंत यासां सोमो विश्वा रूपाणि वेद॥

ता अस्मभ्यं पयसा पिन्वमानाः प्रजावतीरिंद्र गोष्ठे रिरीहि॥ प्रजापतिर्मे

ह्यमेता रराणो विश्वैर्देवैः पितृभिः संविदानः॥ शिवाः सतीरुप नो गो

ष्ठमाकस्तासां वयं प्रजया सं सदेम॥(१६९)॥ विभ्राड्बृहत्पिबतु सोम्यं मध्वा

युर्दधद्यज्ञपतावविह्रुतं॥ वातजूतो यो अभिरक्षति त्मना प्रजाः पुपोष पु

रुधा विराजति॥ विभ्राड्बृहत्सुभृतं वाजसातमं धर्मन्दिवो धरुणे सत्यम

यद्वीन्युत्तमः। उप मैत मयोभुव ऊर्जं चौर्जस्वतीश्च पयस्वतीः दुहाना आहार्ह तं पयो मह्यं गोष्ठे निवेशयध्वं गधं

र्पितम्॥ अमित्रहा वृत्रहा दस्युहंतमं ज्योतिर्जज्ञे असुरहा सपत्नहा॥
इदं श्रेष्ठं ज्योतिषां ज्योतिरुत्तमं विश्वजिद्धनजिदुच्यते बृहत्॥ विश्वभ्रा
ड्भ्राजो महि सूर्यो दृशऽउरु पप्रथे सह ओजो अच्युतम्॥ विभ्राजंज्यो
तिषा स्व१रगच्छो रोचनं दिवः॥ येनेमा विश्वा भुवनान्याभृता विश्वक
र्मणा विश्वदेव्यावता॥ [illegible]॥ त्वं त्यमिटतो रथमिंद्र प्रावः सुतावतः॥
अशृणोः सोमिनो हवम्॥ त्वं मखस्य दोधतः शिरोवत्वचो भरः॥ अगच्छः

७२

सोमिनो गृहं ॥ त्वं त्यमिंद्र मर्त्यमास्त्रबुध्नाय वेन्यं ॥ मुहुः श्रथ्ना मनस्यवे ॥
त्वं त्यमिंद्र सूर्यं पश्चा संतं पुरस्कृधि ॥ देवानां चित्तिरो वशम् ॥ २ आ २५
याहि वनसा सह गावः सचंत वर्त्तनिं यदूधभिः ॥ आ याहि वस्व्या धि
या मंहिष्ठो जारयन्मखः सुदानुभिः ॥ पितुभृतो न तंतुमित्सुदानवः ७२
प्रति दध्मो यजामसि ॥ उषा अप स्वसुस्तमः संवर्त्तयति वर्त्तनिं सु
जातता ॥ ३६ ॥ आ त्वाहार्षमंतरभूर्ध्रुवस्तिष्ठाविचाचलिः ॥ विशस्त्वा

सर्वांविंछंतुमात्वद्राष्ट्रमधिभ्रंशत्॥ इहैवैधिमापच्योष्ठाः पर्वतइवावि
चाचलिः। इंद्रइवेहध्रुवस्तिष्ठेहराष्ट्रमुधारय॥ इममिंद्रोअदीधरध्रु
वंध्रुवेणहविषा॥ तस्मैसामोऽअधिब्रवत्तस्माउब्रह्मणस्पतिः॥ ध्रु
वाद्यौर्ध्रुवापृथिवीध्रुवासःपर्वताइमे। ध्रुवंविश्वमिदंजगद्ध्रुवोरा
जाविशामयं। ध्रुवंतेराजावरुणोध्रुवंदेवोबृहस्पतिः॥ ध्रुवंतइंद्र
श्चाग्निश्चराष्ट्रंधारयतांध्रुवं। ध्रुवंध्रुवेणहविषाभिसोमंमृशामसि॥

ऋ७४

अथो त इंद्रः केवलीर्विशो बलिहृतस्करत ॥६॥ अभीवर्तेन हवि
षा येनेंद्रोऽअभिवावृते ॥ तेनास्मान्ब्रह्मणस्पतेभिराष्ट्राय वर्त्तय ॥
अभिवृत्य सपत्नानभियानोऽअरातयः ॥ अभिपृतन्यंतं तिष्ठा
भियोनऽइरस्यति ॥ अभित्वादेवः सविताभिसोमोऽअवीवृतत ॥
अभित्वाविश्वाभूतान्यभीवर्त्तोयथाससि ॥ येनेंद्रोहविषाकृत्व्यभव १७४
द्युम्न्युत्तमः ॥ इदं तदक्रि देवाऽअसपत्नः किलाभुवं ॥ असपत्नः सपत्न

हांभिराष्ट्रो विषासहिः ॥ यथाहमेषां भूतानां विराजानि जनस्य च ॥ ५ ॥
प्र वो ग्रावाणः सविता देवः सुवतु धर्मणा ॥ धूर्षु युज्यध्वं सुनुत ॥ ग्रा
वाणो ऽप दुच्छुनामप सेधत दुर्मतिम् ॥ उस्राः कर्तन भेषजं ॥ ग्रा
वाण उपरेष्वा महीयंते सजोषसः ॥ वृष्णे दधतो वृष्ण्यं ॥ ग्रावाणः
सविता नु वो देवः सुवतु धर्मणा ॥ यजमानाय सुन्वते ॥ ४ ॥ प्र सूनव
ऽ ऋभूणां बृहन्नवंत वृजना ॥ क्ष्मा ये विश्वधायसो ऽश्नन्धेनुं न मातरं ॥

प्रदेवंदेव्याधियाभरताजातवेदसं।।हव्यानोवक्षदानुषक्।।अयमु
ष्यप्रदेवयुर्होतायज्ञायनीयते।।रथोनयोरभीवृतोघृणीवांचेतति
त्मना।।अयमग्निरुरुष्यत्यमृतादिवजन्मनः।।सहसश्चित्सहीयां
देवोजीवातवेकृतः।। ४।पतंगमक्तमसुरस्यमाययाहृदापश्यंतिम
नसाविपश्चितः।।समुद्रेऽअंतःकवयोविचक्षतेमरीचीनांपदमिच्छं
तिवेधसः।।पतंगोवाचंमनसाबिभर्तितांगंधर्वोवदद्गर्भेअंतः।।तांद्यो

तमानांस्वर्यंमनीषामृतस्यपदेकवयोनिपांति॥अपश्यंगोपामनिपद्य
मानर्मचपराचपथिभिश्चरंतं॥ससध्रीचीःसविषूचीर्वसानऽआवरी
वर्त्तिभुवनेष्वंतः॥७॥त्यमूषुवाजिनंदेवजूतंसहावानंतरुतारंरथा
नां॥अरिष्टनेमिंपृतनाजमाशुंस्वस्तयेतार्क्ष्यमिहाहुवेम॥इंद्र
स्येवरातिमाजोहुवानास्वस्तयेनावमिवारुहेम॥उर्वीनपृथ्वीब
हुलेगभीरेमावामेतौमापरेतौरिषाम॥सद्यश्चिद्यःशवसापंचकृष्टीः

सूर्यइवज्योतिषापस्ततान ॥ सहस्रसाःशतसाअस्यरंहिर्नस्मावरंते
युवतिंनशर्यामि ॥ ४२ ॥ उत्तिष्ठतावपश्यतेंद्रस्यभागमृत्वियम् ॥ यदि
श्रातोजुहोतनयद्यश्रातोममत्तन ॥ श्रातंहविरोष्विंद्रप्रयाहिजगाम
सूरोअध्वनोविमध्यं ॥ परित्वासतेनिधिभिःसखायःकुलपानव्राज
पतिंचरंतम् ॥ श्रातंमन्यऽऊधनिश्रातमग्नेसुश्रातंमन्येतदृतंन
वीयः ॥ माध्यंदिनस्यसवनस्यदध्नःपबेंद्रवज्रिन्पुरुकृज्जुषाणः ॥३॥

४२॥प्रससाहिषेपुरुहूतशत्रूंज्येष्ठस्तेशुष्मइहरातिरस्तु॥इंद्राभर
दक्षिणेनावसूनिपतिःसिंधूनामसिरेवतीनां॥मृगोनभीमःकुचरोगि
रिष्ठाःपरावतऽआजगंथापरस्याः॥सृकंसंशायपविमिंद्रतिग्मंविश
त्रूंताढिविमृधोनुदस्व॥इंद्रक्षत्रमभिवाममोजोऽजायथावृषभच
र्षणीनाम्॥अपानुदोजनममित्रयंतमुरुंदेवेभ्योऽअकृणोरुलोकं॥४८॥
प्रथश्चयस्यसप्रथश्चनामानुष्टुभस्यहविषोहविर्यत्॥धातुर्द्युतान

सो१

१८७

त्सवितुश्चविष्णोरथ्यंतरमाजभारावसिष्ठः॥अविंदंतेऽअविहितंयदा
सीद्यज्ञस्यधामपरमंगुहायत्॥धातुर्द्युतानात्सवितुश्चविष्णोर्भरद्वा
जोबृहदाचक्रेअग्नेः॥तेविंदन्मनसादीध्यानायजुष्कन्नंप्रथमंदेव
यानम्॥धातुर्द्युतोनात्सवितुश्चविष्णोरासूर्यादभरन्घर्ममेत॥ॐ॥
बृहस्पतिर्नयतुदुर्गहातिरःपुनर्नेषदघशंसायमन्म॥क्षिपदश
स्तिमपदुर्मतिंहन्नथाकरद्यजमानायशंयोः॥नराशंसोनोवतुप्रयाजे १८७

त्वंनोऽअस्त्वनुयाजोहवेषु ॥ द्विपद० ॥ तपुर्मूर्द्धा तपतु रक्षसो येब्र
ह्मद्विषः शरवे हंतवाउ ॥ द्विपद० ॥ ४५ ॥ अपश्यंत्वा मनसा चेकिता
नंतपसोजातंतपसोविभूतम् । इहप्रजामिहरयिंरराणः प्रजाय
स्वप्रजयापुत्रेकाम ॥ अपश्यंत्वाम नसादीध्यानांस्वायांतनूऋ
त्व्येनाधमानाम् ॥ उपमामुच्चायुवतिर्बभूयाः प्रजायस्वप्रजयापुत्र
कामे ॥ अहंगर्भमदधामोषधीष्वहंविश्वेषुभुवनेष्वंतः ॥ अहंप्रजा

अंजनयं पृथिव्यामहं जनिमो अपुरीषु पुत्रान् ॥ ६ ॥ विष्णुर्योनिं कल्प
यतु त्वष्टा रूपाणि पिंशतु ॥ आसिंचतु प्रजापतिर्धाता गर्भं दधातु ते ॥
गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरस्वति ॥ गर्भं ते अश्विनौ देवावा
धत्तां पुष्करस्रजा ॥ हिरण्ययी अरणी यं निर्मंथतो अश्विना ॥ तं ते गर्भं
हवामहे दशमे मासि सूतवे ॥ खिलानि जमेषपरापतसुपुत्रः पुनरा
पत ॥ अस्यै मे पुत्रकामायै गर्भमाधेहि यः पुमान् ॥ यथेयं पृथिवी मह्य

सोनगर्भमादधे ॥ एवंतंगर्भमाधेहिदशमेमासिसुतवे ॥ विष्णोश्रेष्ठेन
रूपेणास्यांनार्यांगवीन्याम् ॥ पुमांसंपुत्रमाधेहिदशमेमासिसूतवे ॥ ४९ ॥
महित्रीणामवोस्तुद्युक्षंमित्रस्यार्यम्णः ॥ दुराधर्षंवरुणस्य ॥ नहितेषा
ममाचननाध्वसुवारणेषु ॥ ईशेरिपुरघशंसः ॥ यस्मैपुत्रासोअदितेः
प्रजीवसेमर्त्याय ॥ ज्योतिर्यच्छंत्यजस्रं ॥ ५० ॥ वातऽआवातुभेषजंशंभुमयो
भुनोहृदे ॥ प्रणऽआयूंषितारिषत् ॥ उतवातपितासिनऽउतभ्रातोनःस त

दे

ऋ६
२९८

खा॥ सनोजीवातवेकृधि॥ यद्दोवाततेगृहेऽमृतस्यनिधिर्हितः।
ततोनोदेहिजीवसे॥५१॥ प्राग्नयेवाचमीरयवृषभायक्षितीनां॥ स
नःपर्षदति[illegible]॥द्विषः॥ यःपरस्याःपरावतस्तिरो
धन्वातिरोचते॥ सनःप०॥ योरक्षांसिनिजूर्वत्यग्निस्तिग्मेनशोचिषा॥
सनःप०॥ योविश्वाभिविपश्यतिभुवनासंचपश्यति॥ सनःप०॥ योअ
स्यपारेरजसःशुक्रोअग्निरजायत॥ सनःप०॥५२॥ प्रनूनंजातवेदस
श्चनीवूवं तमूनयेऽग्निंगीर्भिर्हवामहे
स्वाल

मि